

Hyvästi taas, Diana!

**Ilta-Sanomien rakentamat diskurssit prinsessa Dianasta 20 vuotta
kuoleman jälkeen**

Noora Hapuli
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Journalistiikka ja viestintä
Pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2018

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUSASETELMA	4
2.1. Tutkimuskysymykset.....	4
2.2. Aineistona Ilta-Sanomien verkkouutiset.....	6
2.3. Ilta-Sanomien käyttämät lähteet.....	8
2.4. Iltapäivälehdet ja tabloidit.....	9
2.5. Omat tutkimukselliset lähtökohdat	13
3. KUOLEMAN KOLLEKTIIVISUUS	14
3.3. Kuoleman rituaalit.....	15
3.1. Median valta.....	18
3.5. Kollektiivinen ja journalistinen muistaminen.....	20
3.2. Mediatapahtumien teoriat.....	23
3.3. Globaali ikoninen tapahtuma.....	26
3.4. Kierrättäminen.....	29
3.5. Kansa.....	31
4. DISKURSSIANALYYSI	33
4.2 Hegemoniset diskurssit.....	36
5. AINEISTON ANALYYSI	38
5.1 Surudiskurssi.....	40
5.2 Kansadiskurssi.....	43
5.3 Järkytysdiskurssi.....	47
5.4 Uhridiskurssi.....	50
5.5 Paljastusdiskurssi.....	54
5.6 Tirkistelydiskurssi.....	61
5.7 Kontrastidiskurssi.....	67
5.8 Yhteenveto analyysin tuloksista.....	70
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	73
6.1. Itsereflektio.....	76
6.2. Milloin sanomme lopulliset hyvästit?.....	78
LÄHTEET	83

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestintätieteiden tiedekunta

HAPULI, NOORA:

Pro gradu -tutkielma, 82 s. + 6 liites.

Journalistiikka ja viestintä

Maaliskuu 2018

Prinsessa Diana oli yksi aikansa seuratuimpia julkisuuden henkilöitä, ja hänen asemansa edesmenneenä prinsessana on vailla vertaansa edelleenkin. Dianan kuolema aiheutti mediailmiön, joka on kestänyt näihin päiviin saakka. Tähän ajatukseen perustuu koko tutkimukseni lähtökohta, sillä analysoin, miten Dianaa ja hänen kuolemaansa muistetaan 20 vuotta hänen menehtymisensä jälkeen elokuussa 2018. Tutkin aihetta Suomen suurimman iltapäivälehdessä Ilta-Sanomien verkkouutisten pohjalta Dianan kuoleman vuosipäivää edeltävän viikon ajalta.

Teoreettinen viitekehyseni asettautuu koskemaan kuoleman rituaaleja, aiheiden kierrättämistä mediassa, journalistista muistamista ja globaalien mediatapahtumien teorioita. Metodina käytän diskurssianalyysia, eli kiinnostukseni kohdistuu tapaan, jolla kieltä käytetään aineistossani. Nojaudun diskurssianalyysi krittisempään analyysitapaan, jonka avulla voin analysoida sitä, miten valta esiintyy kielenkäytössä.

Aineistosta löytyi diskurssianalyysilla seitsemän erilaista Dianan muistamiseen liittyvää diskurssia, jotka koskevat surua, kansaa, paljastamista, järkytystä, uhriutta, tirkistelyä ja kontrasteja. Kiinnostukseni näiden diskurssien analysoimisessa kohdistuu erityisesti siihen, millä keinoilla diskursseissa Dianaa muistetaan ja pidetään hengissä vuosikymmenten jälkeen.

Lisäksi pohdintani kohdistuu analyysini pohjalta myös Dianan muistamisen kehittymiseen tulevaisuudessa: kuinka kauan Dianan tarinaa aiotaan pitää mediassa hengissä? Tähän viittaa myös tutkimukseni otsikko ”Hyvästi taas, Diana!”, sillä analyysini pohjalta voidaan sanoa, että Diana hyvästeltiin mediassa kuolemansa vuosipäivänä jo 20. kerran, ja mitä todennäköisimmin prinsessaa päästään hyvästelemään median kautta kuoleman vuosipäivän aikoihin vielä monta kertaa.

1. JOHDANTO

Prinsessa Dianan traaginen kuolema 31. elokuuta vuonna 1997 oli aikansa yksi suurimpia uutisia. 20 vuotta myöhemmin, elokuussa 2017, Dianaa muistetaan jälleen maailmanlaajuisesti. Lähes jokainen suomalainen media tarttui tavalla tai toisella yhteen vuoden merkittävimmistä mediatapahtumasta.

Myös minä istuin kesällä 2017 Ilta-Sanomien toimituksessa kirjoittamassa Dianasta. Kirjoitin Walesin prinsessan kuoleman vuosipäivän johdosta hänen kuolemaansa liittyvää artikkelia, jonka aloitin dramaattisesti sanoilla *”onnettomuuspaikalle öiseen tunneliin 20 vuotta sitten saapunut pelastushenkilökunta ei tiennyt, että mustan Mercedes-Benzin takapenkillä ensiapua odotti prinsessa Diana”* (Hapuli, Ilta-Sanomat, 31.8.2017).

En ollut aikaisemmin ollut kuninkaallisfani, mutta työ viihdetoimituksessa sai minut hullaantumaan prinsessan tarinasta. Kirjoitin ja luin Dianasta useita artikkeleita kesän aikana. Kuuntelin Ilta-Sanomien viihdetoimittaja Niina Enqvistin matkakertomuksia Isosta-Britanniasta ja Ranskasta, johon hän oli lähtenyt tekemään juttuja prinsessa Dianan kuoleman vuosipäivän lähestyessä. Pohdin kollegoideni kanssa erilaisia näkökulmia Dianan elämään, katsoin kolme kesän aikana ilmestynyttä kohudokumenttia Dianasta, ja kahlasin läpi muiden lehtien tarjontaa rakastetun prinsessan kuolemasta. Olin niin innostunut aiheesta, että vasta myöhemmin ymmärsin, miten mielenkiintoista mediapersoonaa olin päässyt seuraamaan ja miten ainutlaatuista mediatapahtumaa tuottamaan.

Diana oli kiistatta mediapersoonaa jo ennen kuolemaansa, sillä media seurasi herkeämättä hänen elämäänsä aina siitä asti, kun huhut hänen, 19-vuotiaan nuoren naisen, ja 33-vuotiaan prinssi Charlesin suhteesta kiirivät yleiseen tietoisuuteen. Mediahuuma oli ennennäkemätöntä. Media yritti aina Dianan viime hetkiin saada hänestä kuvia vuonna 1997, jolloin hän ja hänen egyptiläinen miljonäärimiesystävänsä Dodi Al Fayed menehtyivät auto-onnettomuudessa. 36-vuotias Diana pakeni seurueineen Ritz-hotellin takaovista välttyäkseen joutumasta

paparazzien piirittämiksi. Humaltunut autonkuljettaja Henri Paul kolaroi pian tämän jälkeen paparazit perässään pariisilaisessa tunnelissa betonipylvääseen kohtalokkain seurauksin.

Rakastettua prinsessaa surtiin hänen kuolemansa jälkeen Iso-Britanniassa niin paljon, että suru rikkoi monia yleisöennätyksiä. Dianan hautajaiset ovat edelleen Iso-Britannian kaikkien aikojen katsotuin live-ohjelma (Lambert, 6.9.2017, Daily Mail). Hautajaisia seurasi 31 miljoonaa katsojaa, mikä tarkoittaa sitä, että yli puolet Iso-Britannian kansalaisista seurasi hautajaissaattueen kulkua.

Maailmanlaajuisesti ylettiin myös melko mittaviin lukuihin, sillä yli kansallisten rajojen hautajaiset kiinnostivat arviolta noin 2,5 miljardia ihmistä (Lambert, 6.9.2017, Daily Mail).

Ei siis ole suuri yllätys, että kun Dianan kuolemasta tuli kuluneeksi 20 vuotta 31.8.2017, uutisoivat lähes kaikki brittiläiset ja suomalaiset mediat prinsessan kuoleman vuosipäivästä. Aihetta heräteltiin Suomessakin useissa medioissa jo keväästä alkaen. Dianan lapsuutta, nuoruutta, kihlautumista, häitä ja perhettä muisteltiin eri näkökulmista, ja esiin nostettiin myös uusia tietoja prinsessan elämästä. Erityisesti Dianan kuoleman vuosipäivän ympärillä ollut viikko oli kiihtyvässä tahdissa täynnä uutisointia Dianasta. Tämän takia myös oma tutkimukseni on rajattu kuoleman vuosipäivää edeltäneeseen viikkoon.

Ilmiselvää on, että Dianan kaltaisesta kulttihenkilöstä on tehty paljon tutkimuksia median näkökulmasta. Kiinnostukseni kohdistuu kuitenkin verrattain uuteen ilmiöön: millä keinoin 20 vuotta sitten kuollutta prinsessaa muistetaan vielä nykyäänkin Suomen suurimman iltapäivälehdessä uutisissa? Käytän tutkimuksessani diskurssianalyysia, sillä se tarjoaa hyvän lähtökohdan tutkia Dianan muistamisen yhteiskunnallisia merkityksiä. Tutkin uutisia erityisesti kollektiivisen ja journalistisen muistamisen kannalta: miten mediassa muistetaan menneitä tapahtumia? Sanavalinnat, otsikot, termit ja kerrontatapa ovat kaikki aktiivisia valintoja, jotka muokkaavat todellisuuttamme. Olen itse ollut osa tämän kollektiivisen muistin tuottamista, joten saan ainutlaatuisen tilaisuuden reflektoida samalla myös omia valintojani journalistina.

Erityistä Dianan tarinassa ei ole vain hänen henkilöhahmonsa, ennennäkemättömällä tavalla uutisoitu ja seurattu elämänsä tai hänen äkillinen ja tapaturmainen kuolemansa. Kiinnostukseni kohdistuu ennen kaikkea siihen, ovatko Diana ja hänen muistonsa vuonna 2017 median rakentamia tuotteita, ja jos ovat, niin minkälaisien valintojen ja rituaalien kautta Dianan hahmosta puhutaan Iltta-Sanomissa nykyään?

Henkilökohtaisesti Dianan tarina ja sen muistaminen ansaitsevat mielestäni paikkansa journalistisella kentällä. Minulle prinsessa Dianan tarina on inspiraation lähde. Pyrin kuitenkin tarkastelemaan tutkimuksessani ilmiötä kriittisesti ja toteuttamaan tutkielmani siihen vaadittavalla vakavuudella. Henkilökohtaisista mieltymyksistä huolimatta näen erittäin hedelmällisenä lähtökohtana tutkimukselle, että Suomen suurimmassa iltapäivälehdessä kierrätetään merkittävällä tavalla Iso-Britannian edesmenneen prinsessan elämää ja kuolemaa, vaikka hän on menehtynyt jo kaksi vuosikymmentä sitten. Voisi siis sanoa, että media pitää Dianan muistoa hengissä, tai ainakin elvyttää sitä säännöllisin väliajoin eloon. Miten? Tähän tutkimukseni pyrkii vastaamaan.

2. TUTKIMUSASETELMA

Tutkimukseni muodostuu iltapäivälehdien tavasta luoda merkityksiä prinsessa Dianan muistamiselle. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimusasetelmani lähtee liikkeelle iltapäivälehtien asemasta Suomessa, Iso-Britanniassa ja maailmalla, sekä esimerkiksi Ilta-Sanomien suhteesta brittiläisiin tabloideihin. Siirryn analysoimaan kuoleman rituaalien, mediatapahtuman, median vallan, kierrättämisen ja kollektiivisen muistamisen kautta nykyistä Diana-uutisointia ja prinsessan muistamisen diskursseja.

Nykyistä Dianan muistamista Ilta-Sanomissa voidaan hahmottaa erityisen oivaltavasti globaalien ikonisten mediatapahtuman tunnuspiirteiden kautta. Dianan tarinaa on kierrätetty mediassa paljon, ja siitä on tullut osa meidän kollektiivista, yhteisöllistä muistiamme.

2.1. Tutkimuskysymykset

Pro gradu -tutkielmassani analysoin diskursseja Ilta-Sanomien verkkosivuilta koostamastani aineistosta. Analysoin, minkälaista kuvaa prinsessa Dianasta toisinnetaan median valintojen kautta 20 vuotta hänen kuolemansa jälkeen. Yhdistän diskurssianalyysiin kollektiivisen ja journalistisen muistamisen teoriaa. Selvitän, miten löytämäni hegemoniset, eli hallitsevat diskurssit nivoutuvat yhteen paitsi yhteisöllisyyden ja yhteisten muistojen, myös toimittajien tekemien valintojen kanssa.

Tutkimuskysymykseni on:

1. Minkälaisia diskursseja Ilta-Sanomat rakentaa prinsessa Dianasta 20 vuotta hänen kuolemansa jälkeen?

Lisäkysymykselläni haluan tarkentaa, että minkälaisia kuoleman rituaaleja ja sitä kautta yhteisöllistä, kollektiivista muistamista Diana-uutisointiin liittyy.

Kiinnostavaa on myös tutkia, että miten nämä teemat kytkeytyvät yhdessä journalistiseen muistamiseen.

Lisäkysymykseni on:

2. Minkälaista kollektiivista ja journalistista muistamista Dianaan liittyy vuonna 2017?

Hypoteesini on, että prinsessa Diana esitetään sankarina, uhrina, pyhimyksenä ja rakastettavana äitihahmona. Hypoteesini perustuu ennakko-oletuksiin, joita olen tehnyt seurattessani prinsessa Diana -uutisointia kuoleman vuosipäivän aikoihin. Hänestä kertovat uutiset pyritään rakentamaan niin, että niissä on kontrasteja ja jännitettä: niissä spekuloidaan edelleen salaliittoteorioilla ja esitetään uusia, ennen näkemättömiä paljastuksia hänen elämästään. Tähän hypoteesiin viittaa esimerkiksi kolme kesän aikana julkaistua uutuusdokumenttia, jotka julkaistiin Dianan kuoleman vuosipäivän kunniaksi. Brittilehdet uutisoivat dokumenteista paljon, ja niin myös Ilta-Sanomat.

Dokumentteihin ja niistä kertoviin uutisiin liittyvät vahvasti Dianan lapset ja läheiset, sillä suuressa roolissa ovat olleet erityisesti hänen poikansa prinssit William ja Harry, jotka ovat dokumenteissa antaneet harvinaisia haastatteluja äidistään. Myös muut läheiset ja onnettomuuden silminnäkijät ovat antaneet vuosipäivän kunniaksi ennennäkemättömiä lausuntoja, kuten esimerkiksi palomies, joka kertoi kuulleensa Dianan viimeiset sanat.

Maaret Henriksson tutki pro gradu tutkielmassaan vuonna 1999 Dianan kuolemaan liittyvää uutisointia suomalaisissa ja venäläisissä lehdissä. Tällöin prinsessan kuolemauutisoinnista löytyneet diskurssit olivat faktadiskurssi, arvosteludiskurssi, spekulointidiskurssi, puolusteludiskurssi, inhimillisyydiskurssi, kunnioitusdiskurssi, satudiskurssi, yliluonnollisuusdiskurssi, osallistuva diskurssi, pohdintadiskurssi ja kehumisdiskurssi (Henriksson 1999, 30-31).

Lisäksi Dianaan ja hänen suhteeseensa yleisöön on ottanut kantaa pro gradussaan Katri Lietsala vuonna 1998. Hän tutki Dianan kautta yleisön parasosiaalista suhdetta julkimoihin. Anna Helena Nieminen on perehtynyt monarkian suosion ylä- ja alamäkiin vuoden 2009 pro gradussaan *Päivänvaloa monarkian yllä. Ison-Britannian monarkian suosion nousu- ja laskukaudet vuodesta 1917 nykypäivään*. Tutkielma käsitteli monelta osin Dianaa, sillä hänen häänsä, avioeronsa ja kuolemasa kytkeytyvät tiukasti monarkian suosion nousuihin ja laskuihin.

Dianaa on siis tutkittu erilaisista lähtökohdista, mutta hänen kuolemaansa liittyvää muistamista ja muistelua ei niinkään ole. Siksi 20 vuotta kuolemasta tarjoaa oivan tilaisuuden tutkia Dianan kuoleman vuosipäivän ympärillä olevia muisteluritualeja.

2.2 Aineistona Ilta-Sanomien verkkouutiset

Valitsin aineistokseni Ilta-Sanomat, sillä se on Suomen suurin iltapäivälehti, joka tavoittaa printtilehden kautta yli puoli miljoonaa suomalaista päivittäin, mutta kokonaisuudessaan yli kaksi miljoonaa suomalaista joka päivä (Varjus 16.9.2015, Ilta-Sanomat). Valintaani vaikutti myös se, että olen itse töissä Ilta-Sanomissa, joten kyseisen lehden valitseminen tutkielmaan tuntui luonnolliselta ja järkevältä lähtökohdalta.

Ilta-Sanomien painetussa lehdessä julkaistut Dianaa koskevat artikkelit on julkaistu myös verkossa kokonaisuudessaan. Printtilehden tila on rajallinen, joten luonnollisesti verkkosivuille on tuotettu tämän lisäksi myös enemmän uutisia, kuin

painettuun lehteen mahtuu. Tämän takia aineistoni koostuu Ilta-Sanomien Dianaa koskevista verkkojutuista, sillä se kattaa sekä printtiaineiston että verkkotuotannon.

Ainoa huomioitava asia on se, että vaikka printtitekstit julkaistaankin kokonaisuudessaan verkossa, niiden otsikoita muokataan reilulla kädellä verkkojournalismiin sopiviksi. Tämä tulee ottaa huomioon diskurssianalyysia tehdessä. Printtilehden ja verkkosivuston lukijakunta on hyvin erilainen, ja Ilta-Sanomat noudattelee vuonna 2017 pinnalla olevien tyyliuuntausten mukaista verkko-otsikointia: pitkää, dramaattista ja yksityiskohtia sisältävää. Olen ottanut tämän huomioon analyysia tehdessäni.

Aineistoni koostuu Dianan kuoleman vuosipäivää edeltävän viikon ajalta, eli 24. elokuuta - 31. elokuuta. Ajankohta rajautui tällaiseksi sen takia, että Ilta-Sanomat uutisoi Dianasta enenevässä määrin mitä lähemmäksi vuosipäivä tuli. Lisäksi aineiston hallittavuuden takia on tärkeää tehdä rajaus realistisesti, mutta kattavasti. Pelkkä kuolinpäivä olisi ollut liian suppea aineisto, vaikka silloinkin julkaistuja artikkeleita löytyy useita.

Ilta-Sanomien verkkosivuilta hakusanalla Diana löytyy kyseisen viikon ajalta 26 verkkojulkaisua, joista 22 käsittelee prinsessa Dianaa ja hänen muistoaan. Aineistoni julkaisuista kaksi artikkelia on itse kirjoittamiani.

Aineistoni koostuu siis 22 verkkojulkaisusta. Alla olevassa taulukossa on eritelty kuinka monta verkkojulkaisua aineistoni rajauksen puitteissa on julkaistu minäkin päivänä.

24.8	1 julkaisu
26.8	1 julkaisu
27.8	1 julkaisu
28.8	2 julkaisua
29.8	1 julkaisu

30.8	7 julkaisua
31.8	9 julkaisua
Yhteensä	22 julkaisua

Kuoleman vuosipäivän jälkeen Diana-utisoinnin osalta laskeutui hiljaisuus. Ilta-Sanomien verkkosivuilla on syyskuun ja lokakuun aikana julkaistu vain yksi hänestä kertova uutinen.

Aineistooni kuului 22 julkaisua, josta 11 oli saman toimittajan, Niina Enqvistin, käsialaa. Aineisto koostui sattumanvaraisesti tätä kautta, sillä en rajausta tehdessäni tiennyt, kuka on kirjoittanut tarkalleen mitään. Otos ei sinällään vääristä tuloksia, sillä se on sattumanvarainen. Diskurssianalyysin kaltaisessa tulkinnanvaraisessa tutkimusmenetelmässä tulee kuitenkin tehdä läpinäkyväksi tällaiset huomiot.

2.3. Ilta-Sanomien käyttämät lähteet

Kuninkaallisia koskevissa viihdeverkkouutisissa Ilta-Sanomien käyttää lähteinään oman raportoinnin lisäksi muun muassa ulkomaisia sanomalehtiä, tabloid-lehtiä, kansainvälisiä uutiusdokumentteja ja elämäkertakirjoja. Aineistossani lähteinä mainitaan esimerkiksi Dianasta kertovia dokumentteja, erilaisia brittilehtiä, Dianasta kertovaa elämäkertakirjaa, Ilta-Sanomien toimittajien henkilökohtaisia kokemuksia ja Ilta-Sanomien toimittajan reportaasia paikan päältä Iso-Britanniasta ja Ranskasta.

Usein käytetyksi lähteeksi aineistossani muodostuu toimittaja Niina Enqvistin omat havainnot, jotka hän teki työmatkallaan Iso-Britanniaan ja Ranskaan. Matkan ajankohta sijoittui kesään 2017, hieman ennen Dianan kuoleman vuosipäivää. Hän vieraili Dianan elämän merkittävillä paikoilla, kuten ensimmäisellä työpaikalla, kotikylässä ja tunnelissa, jossa onnettomuus tapahtui.

Lisäksi erilaiset Dianasta kertovat dokumentit muodostavat määrällisesti ison osan lähteistä, sillä 22:sta jutusta 7:ssä lähteenä on käytetty jotakin dokumenteista. Neljässä jutussa viitataan suoraan lähteenä BBC:n esittämään dokumenttiin *Diana, 7 Days*. Tämän lisäksi aineistossa mainitaan kolme muutakin dokumenttia, joita jutuissa on käytetty lähteinä: *Dianan kuolema: salaliitto vai tragedia?*, *Äitimme prinsessa Diana* ja *Diana: Omin sanoin*. Dokumenttien ohella lähteinä oli muutamaan kertaan mainittu Andrew Mortonin kirjoittama kuuluisa elämäkerta *Diana: Her True Story*.

Dokumenttien ja elämäkerran lisäksi aineistossa hyödynnettiin lukuisten verkossakin toimivien lehtien julkaisuja lähteenä. Brittilehti The Sunin verkkouutiseen viitattiin yhdessä aineistoni jutussa. The Sun on Iso-Britannian myydyin päivittäin ilmestyvä sanomalehti. Toiseksi myydyin Iso-Britanniassa ilmestyvä sanomalehti Daily Mail on myös paljon käytetty lähde Ilta-Sanomien viihdeutisissa. Daily Mailin verkkouutisiin viitataan suoraan aineistoni kahdessa jutussa. Yhdysvaltalaisista Hello-lehteä on käytetty myös yhden jutun lähteenä. Hello-lehti on keskittynyt kuninkaallisuutisiin ja julkisuuden henkilöistä kertoviin uutisiin. Lisäksi pelkästään kuninkaallisiin uutisiin keskittynyt julkaisu Royal Crown on mainittu kerran lähteenä aineistossani.

Suoraan mainittujen lähteiden lisäksi ainakin kolmesti aineistossani viitattiin vain lähteen olleen nimeltä mainitsematon. Näissä tapauksissa juttujen mukaan jokin tieto on peräisin ”brittidokumentista”. Haastateltavan saatettiin sanoa yksiselitteisesti vain ”muistelleen asiaa brittilehdille”.

2.3 Ilta- ja tabloidit

Tutkimukseni koskee toista Suomen ilta- ja tabloidit. Siksi on paikallaan pohtia mihin tutkimukselliseen ja teoreettiseen kenttään ilta- ja tabloidit asettuvat. Suomessa on perinteisesti ajateltu olevan kaksi ilta- ja tabloidit: vuonna 1932 perustettu Ilta-Sanomat ja vuonna 1980 perustettu Iltalehti.

Iltapäivälehdien ja tabloidien määrittely tässä yhteydessä on oleellista myös siksi, että Ilta-Sanomat hyödyntää viihdeuutisissaan ja kuninkaallisia koskevissa uutisissa monesti yhdysvaltalaisen ja erityisesti brittiläisten tabloid-lehtien uutisia. Aineistossani yhdysvaltalaisia tai isobritannialaisia tabloid-lehtiä oli lainattu suoraan ainakin 5 kertaa. Lähteiden joukossa oli muun muassa Daily Mail ja The Sun.

Miten sanomalehti, iltapäivälehti ja tabloid eroavat toisistaan? Määrittelyjä löytyy useita, mutta ainakin Colin Sparks (2000, 10-11) on määritellyt tabloidin asemaa. Konkreettinen ero on silmin nähtävissä, sillä tabloidilla viitataan fyysisesti tietynkokoiseen ja -näköiseen lehteen, joka on perinteistä, aikaisemmin yleisesti käytössä ollutta sanomalehteä pienempi. Lisäksi tabloidien voidaan sanoa muodostuvan tietynlaisesta sisällöstä. Tabloidit kiinnittävät usein muita lehtiä vähemmän huomiota politiikkaan, talouteen ja yhteiskuntaan. Sen sijaan ne keskittyvät skandaaleihin, urheiluun ja yleisön viihdyttämiseen. Tähän kuuluu kiinteänä osana yksilöiden henkilökohtaiset elämät, oli kyseessä julkisuudesta tuttu ihminen tai tavallinen kansalainen. Tabloidi tähtää siis viihdyttämiseen.

Sparks (emt, 14-15) jakaa lehdet viiteen eri kategoriaan, joiden perusteella niiden journalistista sisältöä voidaan mitata. Kategoriat ovat Sparksin mukaan ”vakava journalismi (*the serious press*), puolivakava journalismi (*the semiserious press*), vakava-populaari journalismi (*the serious-popular press*), tabloidijournalismi (*the newsstand tabloid press*) ja supermarket-tabloidijournalismi (*the supermarket tabloid press*).”

Vakavaan journalismiin kuuluvat hänen määrittelynsä mukaisesti talouteen ja bisnekseen keskittyneet lehdet, kuten Wall Street Journal ja Financial Times. Myös New York Times kuuluu tähän kategoriaan, vaikka asettuukin hieman enemmän kohti tabloidijournalismia. Puolivakavaa journalismia taas edustavat esimerkiksi Guardian tai London Times. Näissä lehdissä on paljon vakavaksi katsottua uutisointia, mutta yhä enemmän myös tätä niin kutsuttua ”vähemmän vakavaa” journalismia. Vakava-populaari journalismin pariin kuuluukin jo selkeästi suosittuja sanomalehtiä, joiden tunnuspiirteisiin kuuluu viihdyttäminen. Tähän kategoriaan kuuluu Daily Mail, joka on Ilta-Sanomien viihdeuutisten ja näin ollen

myös aineistoni Diana-uutisten yksi vakituisista lähteistä. Yhdysvaltalainen vastine Daily Mailille on esimerkiksi USA Today.

Vaikka nämä lehdet ovatkin selvästi skandaaleihin ja yksityiselämään keskittyviä, on niissä viitteitä vakavammasta journalismista: ne saattavat ottaa kantaa esimerkiksi poliittisiin kysymyksiin, kuten vaaleihin. The Sun ja Daily Mirror ovat Iso-Britannian kenties kuuluisimpia tabloideja. Viimeisellä kategoriolla, supermarket-tabloidijournalismilla tarkoitetaan lehtiä, jotka ovat vähän tai eivät ollenkaan kiinnostuneita samoista aiheista, kuin vakavamman journalismin edustajat. Erityisesti Yhdysvalloista löytyy runsas määrä tämän kategorian edustajia. Yhdysvaltojen ulkopuolella tätä kategoriata edustavat usein julkaisut, joita ei ajatella enää tabloideiksi, vaan nimenomaan lehdiksi tai aikakauslehdiksi. (Sparks, 2008, 14-15.)

Kuten myös Pasi Kivioja iltapäivälehtiä käsittelevässä tutkimuksessaan (2008, 14) toteaa, suomalaisessa journalismissa iltapäivälehdet sijoittuvat parhaiten vakavien-populaarien lehtien kategoriaan, sillä suomalaisissa iltapäivälehdissä on voimakkaampi uutisellinen painotus kuin esimerkiksi The Sunin kaltaisissa selkeissä tabloideissa. Suomessa lähimpänä varsinaista tabloid-sisältöä on vain muutama lehti, joista ehkä parhaiten tunnettu esimerkki on viikkolehti 7 päivää.

Ilta-Sanomat edustaa siis suomalaisessa iltapäivälehtigenressä eniten vakava-populaari kategoriaa. Lehdessä on niin sanottua vakavampaa uutisellista sisältöä, mutta esimerkiksi myynnin kannalta olennaista on usein viihteellisempi ja julkisuuden henkilöihin tai ihmisten yksityiselämän yksityiskohtien paljastamiseen liittyvä sisältö.

Isossa-Britanniassa tabloidijournalismia myydään tyypillisesti vakavamman journalismin kylkiäisenä tai vieressä (Sparks 2008, 14). Suomessa tilanne on tältä osin erilainen, sillä siinä missä vakavamman journalismin sanomalehtiä tilataan suoraan kotiin, ostetaan tabloid-lehdet useimmiten irtonumerona kaupasta. Esimerkiksi iltapäivälehtiä ei voi tilata suoraan kotiin.

Maailmalla ja osin Suomessakin on puhuttu lehtien tabloidisaatiosta. Varsinkin Yhdysvalloissa lehtien tabloidisaatio on nähty jopa uhkana journalismiprofessionille. Euroopassa keskustelu on keskittynyt journalismien rajanvetoihin, sillä

tabloidijournalismia vieroksuvat journalistit ovat joutuneet hyväksymään olevansa samalla alalla tabloidisisältöä tuottavien kollegojensa kanssa. Iso-Britanniassa sanomalehdet ovat lähestyneet askel askeleelta uutisagendansa osalta tabloidijulkaisuja. Tämä näkyy visuaalisen sisällön lisääntymisenä, lyhentyneinä artikkeleina ja sisällön muuttumisena kolumni- ja featurepainotteiseksi. (Sparks 2008, 7.)

Toisesta näkökulmasta katsottuna tabloidijournalismi voi olla väylä sille osalle yleisöä, jotka muuten sulkisivat uutiset kokonaan pois elämästään.

Tabloidijournalismin ei voi suoralta kädeltä tuomita olevan se osa journalismiprofessiosta, joka hoitaa työnsä vähemmällä ammattitaidolla ja osaamisella kuin vakavamman journalismin edustajat. (Sparks 2008, 9.) Varsinkin Suomessa iltapäivälehtien tabloidisaatio ei ole yhtä huomattavaa kuin monissa muissa maissa.

Vaikka esille nostetaan usein uhkakuvia siitä, että printtilehti olisi kuolemassa sukupuuttoon, kertovat iltapäivälehtien irtomyyntitilastot kuitenkin vielä toista. Kansallisen mediatutkimuksen tuoreimpien lukijamäärätilastojen mukaan (syksy2016/kevät 2017) keskimääräisesti painetun Ilta-Sanomien yksittäisen numeron lukijamäärä oli 351 000 (KMT). Vain Helsingin Sanomien yksittäisen irt numeron lukijamäärä ylittää Ilta-Sanomien lukijamäärän (IS, Tutkimus: Ilta-Sanomat on edelleen Suomen suurin uutismedia, luettu 1.3.2017).

Tämä ei toki kerro printtilehtien elinvoimaisuudesta koko alalla, mutta antaa kuitenkin hyvän kuvan siitä, että ainakin näkyvimpien toimijoiden printtilehtiä ostetaan edelleen. On toki otettava huomioon, että esimerkiksi tutkimukseni aineisto on saatavissa netistä ilmaiseksi tietyn ajan jälkeen: lukija pääsee siis halutessaan käsiksi printtilehdessä olleeseen sisältöön, vaikkakin vähän jälkikäteen, sillä usein printtilehdessä ensin julkaistut jutut päätyvät joitain päiviä julkaisun jälkeen verkkoon ilmaiseksi luettavaksi. Osa aineistostani on tehty vain verkkoon ja julkaistu siellä välittömästi ilmaisena sisältönä.

2.4. Omat tutkimukselliset lähtökohdat

Tiedostan, että roolini tutkimuksen tekijänä asettuu selvään positioon: tarkastelen journalistia valintoja tutkimuksellisesti, vaikka olen itse journalisti. Tarkastelen Iltta-Sanomien verkkouutisia, vaikka työskentelen heille. Tutkin prinsessa Diana - uutisoinnin yhteiskunnallisia merkityksiä, vaikka nautin itsekin näiden uutisten lukemisesta. Tämä saattaisi aiheuttaa monenlaisia tutkimuksellisia haasteita, ellen tiedostaisi omaa positiotani tämän osalta tarkasti.

Olen suuntautunut ammatillisesti aikakauslehtien ja iltapäivälehtien puolelle, erityisesti viihdejournalismin pariin. En pidä tabloidisaatiota tai journalismin viihteellistymistä yhtä hankalana asiana, kuin monet muut pitävät, tai ainakin pyrin aktiivisesti osoittamaan omassa työssäni kaikenlaisen journalismin arvon.

Tämä positio kuitenkin näkyy tutkimuksessani. Se näkyy jo aiheenvalinnassa, sillä tiesin haluavani tutkia iltapäivälehtiä, ja erityisesti jotakin ilmiötä viihdejournalismin parista. Tärkeää on, että myös pehmeämpi viihdejournalismo saa jalansijaa yhteiskunnassamme. Tutkimuksellisesti aihe on paitsi ehtymätön, mutta myös erittäin kiinnostava. Viihdejournalismo pyrkii vastaamaan esimerkiksi ”kovaa journalismia” suuremmin pelkästään yleisön tarpeisiin, kiinnostuksen kohteisiin ja uteliaisuuteen. Tämän perusteella voisi ajatella, että viihdejournalismin tutkiminen nostaa esiin tuloksia, jotka vastaavat ainutlaatuisella tavalla kysymyksiin suoraan yleisölle tuotetusta journalismista.

Toisaalta ymmärrän, minkälaisia ongelmia viihdejournalismoiin liittyy. Draaman korostaminen, kontrastien hyödyntäminen, kärjistäminen ja kaupallisuus on tyyppillisesti liitetty viihdejournalistiseen tekemiseen vahvemmin kuin muihin journalismin osa-alueisiin. Osa yleisöstä ei ole ollenkaan kiinnostunut viihdejournalismin aiheista tai ilmiöistä, eivätkä halua kuluttaa sitä.

Kaiken kaikkiaan on hyvä asia, että tiedostaessani lähtökohtani ymmärrän paremmin, mitä tällaisen tutkimuksen tekeminen vaatii. Erityisen läheistä positiotani voi pitää myös vahvuutena: tunnen viihdejournalistisen aineistoni erityisen hyvin, voin analysoida omia journalistisia valintojani tutkimuksen hyödyksi ja hyödyntää tutkimukseni tuloksia jatkossa journalistisessa työssäni.

3. KUOLEMAN KOLLEKTIIVISUUS

Tässä teorialuvussa käyn aluksi läpi sitä, miten ymmärrän Dianan muistelun vuonna 2017 suhteessa mediatapahtuman käsitteeseen. Teoreettinen pohdiskeluni koskee Daniel Dayanin ja Elihu Katzin (1992) paljon käytettyä mediatapahtumateoriaa ja uudempia teorioita, kuten Elihu Katzin ja Tamara Liebesin traumaattista mediatapahtumaa. Kytken Dianan kuoleman vuosipäivästä uutisoimisen ennen kaikkea Julia Sonnevendin teoriaan globaalista ikonisesta tapahtumasta.

Kuolema koskettaa meitä kaikkia jossakin vaiheessa elämää. Kuolemauutisointiin, kuten kaikkeen uutisointiin, liittyy median käyttämää valtaa. Tässä luvussa pohdin, miten media toteuttaa valtaansa hyödyntämällä symboleja. Diana oli ja on symboli, ja hänen kuolemastaan uutisoiminen tänä päivänä kiinnittyy median tapaan hyödyntää kulttuurisia resurssejamme. Mediatapahtumat rakentuvat symbolisen kommunikaation ja symbolisen vallan kautta.

Kuolema ritualisoituu mediassa, joten nostan esille kuolemarituaalien merkityksen nykyuutisoinnissa. Oleellista Dianaa koskevassa uutisoinnissa on nykyään kierrättäminen, eli median tapa toistaa tiettyä sisältöä uudelleen ja uudelleen. Kuoleman rituaalit ovat tärkeitä siksi, että ne ovat yksi tapa osallistua kollektiivisen muistimme rakentamiseen. Ne myös palauttavat keskuuteemme normaalitilanteen traumaattisen tapahtuman jälkeen. Kollektiivinen muistimme on siis yksi peruskivijalka koko ihmisyydellemme: se koskee asioiden muistamista ja säilyvyyttä. Median valta kytkeytyy kollektiivisen muistamiseemme siten, että media rakentaa omalta osaltaan käsitystämme maailmasta ja siitä, mitä meille tarjotaan kollektiivisesti muistettavaksi ja millä tavalla.

Kuolema koskettaa oletettuja surijoita. Ongelmaksi voi muodostua surijajoukon määrittelemättömyys ja kansallinen epäselvyys. Siksi nostan esille myös yhden tunnetuimmista kansan määrittelyistä Benedict Andersonin teorian kautta.

2.3. Kuoleman rituaalit

Rituaalien voidaan ajatella yksinkertaisuudessaan olevan toistuvaa toimintaa. Pelkkä toisteisuus ei kuitenkaan riitä, sillä oleellista rituaalisuudessa on, että ne kytkeytyvät yhteisön arvoihin ja sen tunnustamiin merkityksiin ja kuviteltuihin yhteisöihin. Lehden avaaminen joka aamu on tapa, mutta jos tavan tarkoitus on kuulua jonkinlaiseen kuviteltuun yhteisöön, voi sillä olla rituaalisia ulottuvuuksia. (Sumiala 2010, 97.)

Median rituaalien analysoimisessa tulisi keskittyä erityisesti siihen, kenet media nostaa tarinoissaan sankareiksi ja ketkä uhreiksi tai syyllisiksi. Kenestä puhutaan me-muodossa ja ketkä ovat ”niitä toisia”? Roolit voivat olla ja usein ovatkin liikkuvia ja vaihtuvia ja muuttuvat tarinan edetessä. Media osallistuu prosessiin, joka luo yleisölle tunnesiteitä eri ilmiöihin. Olivatpa tunteet positiivisia, negatiivisia tai jotain siltä väliltä, media vaikuttaa siihen, miten ajattelemme asioista. Median rituaalit ovat siis symbolista valtaa. Rituaaleihin osallistuminen voidaan nähdä toimintana, joka tuottaa tätä valtaa. (Sumiala 2012, 77-78.)

Alan tutkimuksissa on käynyt ilmi, että iltapäivälehtemme ovat keskivertojulkaisua enemmän kiinnostuneita väkivaltaisista kuolemista (esim. Ruuskanen 2010, 12). Järkyttävät tapahtumat näyttävätkin aiheuttavan yleensä poikkeuksellista rituaalista toimintaa. Dianan kuollessa Lontoossa ja maailmalla erilaiset paikat peittyivät kynttilöihin. Näin on tapahtunut myös Michael Jacksonin tai Whitney Houstonin kuollessa. (Sumiala 2012, 76.) Kaikki kuolemat eivät tietenkään päädy uutisotsikoihin. Kaikki kuolemat eivät ole niin kiinnostavia, että ne herättäisivät tunteita ihmisissä. Mikä sitten tekee henkilön kuolemasta kiinnostavan? Sumialan mukaan julkisuuden henkilöiden kuolemat herättävät meitä tunnetasolla, sillä jo heidän elämänsäkin koskettivat meitä. (Sumiala 2012, 17.) Tähän vaikuttaa olennaisesti myös median rituaalinen tapa nostaa julkisuuden henkilöiden kuolemia näyttävällä tavalla esiin.

Koko nykyinen Diana-uutisointi vuonna 2017 perustuu hänen elämänsä ja kuolemansa muisteleamiseen. Kuoleman rituaaleihin liittyikin siis vahvasti niin sanottuja muisteluritualeja. Omaiset voivat muistaa poismenneitä rakkaitaan

vierailemalla haudalla tai muistopaikoilla tiettyinä ajankohtina. Kuoleman rituaalit hoitavat yhteisön jäseniä, luovat jatkuvuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vahvistavat siten yhteisön koheesiota ja jaettuja arvoja. Rituaaleja tarvitaan, jotta jäljelle jäänyt yhteisö kykenee selviytymään menetyksestä ja jatkamaan elämäänsä. Nyky-yhteiskunnassa median merkitys yhteisön koossapitävänä voimana korostuu katastrofeissa, kuten koulusurmista tai luonnonkatastrofeissa. (Sumiala 2010, 132.)

Vaikka yksittäisen prinsessan tapaturmaista kuolemaa ei voi verrata traagisiin joukkosurmiin, voidaan kuitenkin todeta, että median rooli Dianan kuoleman käsittelemisessä on ollut oleellinen. Media on tarjonnut rituaalisen paikan virtuaalisille pyhiinvaelluksille, mahdollisuuden jakaa surua ja kerrata Dianan elämän ja kuoleman yksityiskohtia. Media on myös hanakasti pitänyt kiinni tästä roolistaan, ja siksi Diana on otsikoissa vielä nykyäänkin.

Sumialan (2012, 35-36) mukaan yhteisö tarvitsee yhteisesti jaettuja ja koettuja tunteita ja kokemuksia. Luovuus rituaaleissa tekee sosiaalisen maailmamme mahdolliseksi ja auttaa meitä saavuttamaan yhteisöllisyyden tunteen jaettuna kokemuksena. Tekemällä näin vältämme kaaoksen, vältämme jatkuvan yksin jäämisen uhan ja yhteisöstä poissulkemisen mahdollisuuden. Rituaalit muodostuvat rajoista ja auktoriteetista. Sumiala korostaa, että hänen ymmärryksensä rituaalien rajoista on kuitenkin kaksijakoinen: toisaalta rajat jakavat, toisaalta yhdistävät ihmisiä. Rituaalit ovat niitä, jotka tekevät rajoista näkyviä.

Katsojatkin tempautuvat mukaan heitä järkyttäneeseen tapahtumaan nimenomaan kuoleman rituaalien kautta. Sumiala viittaa Liebesin ja Blondheimin väitteeseen, jonka mukaan yleisö muuttuu katastrofissa passiivisesta sivustakatsojasta aktiiviseksi ja osallistuvaksi yleisöksi. (Sumiala 2010, 134.) Dianan kuolema järkytti ihmisiä. Tästä kertoo esimerkiksi se, että hänen hautajaisiinsa osallistui paikan päällä lukematon määrä ihmisiä ja muistokukkia saavuttiin tuomaan Buckinghamin palatsille tuhansittain heti onnettomuuden jälkeen. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että yleisön rooli aktiivisena toimijana näkyy vielä nykyäänkin, sillä ihmiset saapuivat muistamaan kuoleman vuosipäivänä prinsessaa tuomalla hänelle kukkia Kensingtonin palatsille White Garden -muistopuutarhaan. Ilta-

Sanomat seurasi tapahtumaa suorana Lontoosta. ("Dianan kuolemasta 20 vuotta – Seuraa suoraa lähetystä Kensingtonin palatsilta!" Ruohisto, 31.8.2017, Ilta-Sanomat.)

Dianan kuolema siis panee edelleen Iso-Britannian kansalaiset liikkeelle ja osallistaa heidät muistelurituuaalien kautta konkreettisesti tapahtumaan mukaan. Dianan kuoleman muistamisen erityislaatuisuudesta kertoo se, että osallistuminen ei ole jäänyt vain kuoleman vuosipäivän ympärille, vaan yleisö on aktiivinen osallistuja ajattomasti: kohtalokkaaseen tunneliin Pariisissa tehdään edelleen turistimatkoja ja Dianan muistopuutarha on suosittu vierailukohde. Tämä osoittaa, miten ikoninen asema Dianaan liitettyillä paikoilla on vielä nykyäänkin.

Voidaankin puhua kuolemaan liittyvistä nykyaikaisista pyhiinvaelluksista. Nykyajan pyhiinvaellukset ovat ottaneet jotakin vaikutteita historiallisista pyhiinvaellusmatkoista, mutta kyse on nykyään enemmän fanikulttuurista ja julkisuuden henkilöiden ihannoimisesta. Fanit tekevät pyhiinvaellusmatkoja suosikkielokuviansa kuvauspaikoille tai historiankirjoihin jääneisiin traagisiin kohteisiin. Nykyään pyhiinvaelluksia voidaan tosin tehdä myös virtuaalisesti käymällä fanituksen kohteen nettisivuilla tai Youtube-kanavalla. (Sumiala 2012, 75.) Kun Ilta-Sanomat lähetti livekuvaa Lontoosta Buckinghamin palatsista 31. elokuuta 2017, pystyivät lukijat missä tahansa päin maailmaa osallistumaan pyhiinvaelluskohteessa vierailuun virtuaalisesti.

Prinsessa Diana ei tietenkään ole ainoa kulttiasemaan noussut tunnettu henkilö, jonka äkillinen kuolema on vaikuttanut koko maailmaan. Pauliina Toivanen on pro gradussaan tutkinut Michael Jacksonin kuolemaan liittyvää uutisointia Ilta-Sanomissa. Hänen tutkimustuloksensa oli, että Ilta-Sanomat rakentaa sosiaalisia identiteettejä ja suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä sanavalinnoillaan, lauserakenteillaan ja asiasisällöillään, jotka omalta osaltaan edesauttavat kultin rakentumista. Tämä ilmeni muun muassa spekuloidulla kuolinsyyllä, hautapaikalla, hautaamistavalla, perinnönjaolla ja Jacksonin seksuaalisuudella. (Toivanen 2010, 2.) Sama ilmiö on nähtävissä Dianan kuoleman vuosipäivä uutisoinnissa, sillä ne käsittelevät hautapaikkaa, onnettomuuteen johtaneita syitä ja lasten kertomia yksityiskohtia liittyen Dianan elämän eri vaiheisiin ja käännekohtiin.

2.1. Median valta

Medialla on valtaa, joka ilmenee yksinkertaisimmillaan esimerkiksi niin, että medialla on valta määrittellä yhteiskunnallisen keskustelun puheenaiheita. Media tarjoaa myös ihmisille symbolisia resursseja rakentaa identiteettiään ja asettua osaksi kuviteltuja yhteisöjä. Vallan toimivuuden kannalta olennainen kysymys on se, millaisia aineksia ihmiset ammentavat maailmankuvalleen uutisista. Mediaa onkin ajateltu tämän takia neljäntenä valtiomahtina lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovallan ohella. (Seppänen & Väliverronen 2012, 170.) Siksi media kykenee vaikuttamaan myös siihen, mistä asioista ylipäätään keskustellaan, eli miten yhteiskunnallisen keskustelun päiväjärjestys muodostuu. Tietyn aiheen uutisoiminen nostaa aiheen todennäköisemmin puheenaiheeksi, kuin jos uutista ei olisi tehty. Näin media toimii siis portinvartijana asioiden pääsulle julkisuuteen. Lisäksi täytyy muistaa, että joissain tapauksissa myös vaikeneminen on merkittävä vallan muoto. (Seppänen & Väliverronen 2012, 184.)

Median käyttämä valta on tehokkainta silloin, kun media kytkee meidät tapahtuman kautta kiinni niin menneeseen kuin nykyisyyteen. Kun katsomme tapahtumia olohuoneessamme, olemme osa median luomaa globaalia yhteyttä ja jaettua sosiaalista mielikuvitusta (Sumiala 2012, 64). Median voima luoda ja pitää yllä yhteisöllisyyden tunnetta ei ole kuitenkaan kiinni ajasta, paikasta tai kuvitelluista yhteisöistä. Median voima perustuu ennen kaikkea median kykyyn kiinnittää huomiota symboleihin, joita media käyttää houkutelukseen katsojia ja lukijoita yhteisesti jaettuun sosiaaliseen maailmaan. (Sumiala 2010, 91.)

Mikä tekee mediatapahtumista niin merkittäviä hetkiä historiassamme, että niiden ympärille kerääntyy valtavat määrät yleisöä? Vastauksena on symbolisen vallan lisäksi symbolinen kommunikaatio. Media kytkee tapahtumat ajalliseen ulottuvuuteen: jotain tärkeää tapahtuu juuri nyt. Medialla on siis edellytykset kytkeä maailman tapahtumat symboliseen kommunikaatioon. Symbolisen kommunikaation voi ajatella olevan kuin liima, joka yhdistää meidät. Se on

jaettujen merkitysten muotoiltu prosessi, joka luo uusia merkityksiä jaettujen käyttäytymismallien kautta. (Sumiala 2012, 18-20.)

Filosofi Emile Durkheim on jo vuonna 1912 todennut teoksessaan *The Elementary Forms of Religious Life*, että symbolinen kommunikaatio on elintärkeä yhteiskuntien olemassaololle. Itseasiassa yhteiskunnat eivät pysyisi kasassa ilman symbolista kommunikaatiota. Durkheim myös analysoi rituaalien olevan osan symbolista kommunikaatiota, sillä myös rituaalit ovat tärkeä osa yhteiskunnan yhtenäisyyden tunnetta. (Sumiala 2012, 26.)

Dianan kohdalla median valta näyttäytyy merkittäväällä tavalla siinä, että hänet ylipäätään muistetaan. Prinsessan kuoleman vuosipäivästä uutisoiminen on tärkein syy siihen, että Dianasta ylipäätään puhutaan ja hänet muistetaan. Harva suomalainen on niin vihkiytynyt kuninkaallisfani, että muistaisi brittiläisen prinsessan kuoleman vuosipäiviä, ellei media nostaisi aihetta esille säännöllisesti.

Näin ollen voidaan siis sanoa, että medially todella on symbolista valtaa. Median symbolinen valta naturalisoidaan median roolin kautta, johon kuuluu kehystämistä, sosiaalisen todellisuuden määrittelemistä ja järjestämistä. Yhdessä nämä kolme elementtiä, eli kehystäminen, todellisuuden määrittäminen ja järjestäminen, vahvistavat toisiaan ja tuottavat ”symbolista hierarkiaa mediakehyksessä”. (Couldry 2000, 57.)

Symbolinen valta näkyy Dianaa koskevassa uutisoinnissa selvästi. Dianan voidaan sanoa olevan osa symbolista kommunikaatiota, sillä hän ja hänen elämänsä ovat yhteinen, jaettu kokemus, joka onnistuu luomaan myös uusia yhteisiä merkityksiä. Uskon, että tähän yhtenäisyyden tunteeseen ja yhteisiin luotuihin merkityksiin perustuu myös Dianan kuoleman vuosipäivän uutisoinnin voima. Samalla median vallan merkitys konkretisoituu, sillä media luo ja ylläpitää valtaa luomalla näitä merkityksiä vuodesta toiseen.

Tulkintani mukaan Diana symboloi tutkimukseni kontekstissa vahvasti hallitsevassa asemassa olleesta kunnioitetusta monarkiasta irtaantunutta prinsessaa. Osan mielestä hän osasi olla poikkeuksellisella tavalla läsnä tavallisten ihmisten elämässä, vaikka kuninkaalliset pyrkivät yleensä pitämään välimatkaa kansalaisiin. Diana symboloi siis aikanaan kaukaisen ja ylhäisen monarkian

lähentymistä tavallisten kansalaisten kanssa. Se kenties selittää osin hänen suosiotaan kansan keskuudessa. Tämä selittää myös miksi media tarttuu aiheeseen sinnikkäästi: Dianalla katsotaan olevan kiinnostusta ja myyntiarvoa yleisön keskuudessa.

3.5. Kollektiivinen ja journalistinen muistaminen

Dianan elämä ja kuolema ovat osa kollektiivista muistiamme. Kollektiivinen muistilla viitataan ilmiöön, joka muotoilee yhteiskunnan säilyvyyttä ja menneen tiedon kadottamista, eli tutummin muistamista ja unohtamista. Kommunikaatio ja viestintä ovat ehdottoman tärkeitä kollektiivisen muistin osia, sillä juuri ne tuovat siihen psykologisen näkökulman, ja tekevät kollektiivisesta muistista sosiologisen ilmiön. Medialla on kollektiivisessa muistamisessa erittäin suuri rooli, sillä media rakentaa ja ylläpitää kansainvälistä kollektiivista muistia. Journalistien dokumentaarinen tyyli kertoa asioita antaa heille erityislaatuisen oikeuden ja vastuun kertoa menneestämme. (Edy 1999, 72-73.) Ei ole siis yhdentekevää, kuinka menneestä kerrotaan ja kuinka tarinoita menneestä kierrätetään yhä uudelleen.

Journalisteja voidaan kutsua ”kollektiivisen muistin agenteiksi”. Journalistien toimiminen kollektiivisen muistin agenteina tarkoittaa käytännössä kolmea eri asiaa. Ensinnäkin journalistit tekevät perustyötään, jossa he kertovat julkisuuteen tarinoita, jotka olisivat ilman journalisteja ihmisten tavoittamattomissa. Toisekseen journalistien kertomat näkemykset menneisyydestä liittyvät aina laajempaan kulttuuriseen ja sosiaaliseen kontekstiin. Kolmanneksi, kun journalistit kertovat tarinoita menneestä, he kertovat samalla tarinaa heidän omasta työstään ja roolistaan sosiaalisten muistojen muokkaajina. Journalistit valitsevat sosiaalisesti merkitykselliset ja tärkeät tapahtumat maailman loputtomasta uutisvirrasta ja yhdistävät ne sopivaan kontekstiin ja rakentavat niiden ympärille tarinan, joka voi jatkua. (Meyers 2007, 721.)

Sen takia muistia ja muistoja ei enää tänä päivänä voidakaan ajatella pysyvänä ilmiönä, joka olisi sidottu muuttumattomana menneeseen aikaan tai paikkaan maapallolla. Nykyään osalla ihmisistä, tavaroista ja kulttuureista on mahdollisuus matkustaa vapaasti yli kansallisten rajojen. Se tarkoittaa myös sitä, että muistoista tulee näkyvämpiä, aktiivisempia ja ne muuttuvat prosessin aikana. Muistia ja muistoja tulee nykyään ajatella enemmänkin muuttuvana välineenä, jonka läpi voimme nähdä maailman yhä uudelleen. (Amine & Beschea-Fache 2012, 100.) Suhteemme menneeseen on muuttunut myös sen takia, että lähimenneisyyteen on nykyään vapaa pääsy. Nopeus ja asioiden ”läheisyys” yhdistettynä yhteiskuntamme nykyiseen valokuvatulvaan muodostavat entistä tehokkaamman kollektiivisen muistin (Amine & Beschea-Fache 2012, 104).

Dianankaan elämä ja kuolema eivät ole sidoksissa vain hänen elinaikaansa tai Iso-Britanniaan. Yksityiskohdat, tarinat, kuvat ja videot hänen elämästään ja kuolemastaan ovat saatavilla lähes jokaisessa osassa maapalloa mihin vuorokauden aikaan tahansa internetin kautta.

Siksi voidaan kiistatta sanoa, että nykymaailmassa mediarepresentaatiot ja -teknologiat kierrättävät ja kutistavat aikaa ja paikkaa. Tutkijoita onkin kiinnostanut, että kuinka paljon tämä liikehdintä ja teknologiat ovat muuttaneet paitsi kansainvälistä, myös paikallista kollektiivista muistia. (Amine & Beschea – Fache 2012, 100.) Journalisteilla on suuri rooli kollektiivisen muistamisen luomisessa ja ylläpitämisessä. Voi hyvin olla, että journalistinen työ vaikuttaa itseasiassa siihen, että muistammeko menneisyyttämme ollenkaan. Journalistien kertomat tarinat vaikuttavat siihen, näemmekö itsemme yhteisönä vai pirstaloituneina ryhminä, riippuen siitä, ajattelemmeko menneisyyttämme kriittisesti vai hyväksymmekö sen vain sellaisena, kuin se on meille representoitu (Edy 1999, 72).

Kollektiivisen muistin tärkeys konkretisoituu aina tiettyinä ajankohtina, jolloin merkittävänä pidettyjä henkilöitä tai heidän muistojaan juhlietaan. Tutkija Jill Edy on määritellyt tällaisen uutisoinnin olevan ”muistojuhlajournalismia” tai ”vuosipäiväjournalismia”. Vuosipäiväjournalismia voidaan harjoittaa yksinkertaisesti kertomalla mediassa jonkin tapahtuman vuosipäivästä. Yleensä näissä tapauksissa kyse on yhä edelleen vuosittain järjestettävästä tapahtumasta.

Toiseksi tämän tyyppinen journalismi voi myös ilmetä vuosipäivätarinoiden kautta, joita mediassa kerrotaan. Edelliseen poiketen vuosipäivätarinat keskittyvät pitkälti menneen kertaamiseen. Ne voivat olla faktuaalisesti informoivia, ja usein ne herättävät myös menneen eloon yleisölleen. Tarinat luovat tunnesiteen menneen ja nykyisen välille. (Edy 1999, 74-75.)

Alan yksi merkittävistä tutkijoista Barbie Zelizer tarkastelee visuaalisuuden ja uutiskuvien merkitystä journalistisessa muistamisessa. Hänen mukaansa journalistisissa uutisissa näkyy usein kuvia, jotka tarjoavat yleisölle tuttavallisuutta ja muistoja, mutta eivät välttämättä perusteltua informaatiota. Journalistit auttavat siis yleisöä tavoittamaan ja muistamaan tapahtumia aikojen takaa kuvien avulla. Kuvat tiivistävät monimutkaiset ja moniulotteiset ilmiöt muistettaviksi kohtauksiksi. Muistettavia niistä tekee usein se, että ne kuvastavat sitä, millainen maailma ”voisi olla” sen sijaan, että ne kuvastavat sitä, millainen maailma on. Kuva suutelevista nuorista maailmansodan päättymisen jälkeen luo kuvan katsojalle kuvitteellisia visioita siitä, minkälaisia nämä ihmiset ovat, miten he ovat päätyneet suutelemaan juuri tuohon ja minkälainen suhde heillä on. (Zelizer 2010, 18.)

Zelizerin teorian voi viedä pidemmällekin: kuvien lisäksi mielikuva-ajattelu pätee myös journalistisiin teksteihin. Tarinat spekulatioista, salaliittoteorioista, syytöksistä, paljastuksista ja koskettavista yksityiskohdista antavat lukijalle mahdollisuuden kuviteltuihin visioihin. Aineistossani on uutinen, jossa pohditaan, miten Diana käyttäisi sosiaalista mediaa (Hapuli, IS, 30.8.) Tämä johdattelee lukijan tiettyyn asemaan, jossa hän pääsee kuvittelemaan, millainen Diana olisi, jos eläisi. Tämänkaltaiset uutiset ovat hyvä esimerkki siitä, että pelkästään kuvat eivät kerro millainen maailma voisi olla, vaan myös tekstit osallistuvat aktiivisesti mielikuvien luomiseen.

2.2. Mediatapahtuman teoriat

Ensimmäisenä mediatapahtumia ovat määritelleet Elihu Katz ja Daniel Dayan teoksessaan *Media events: the live broadcasting of history*. Kirja ja sen näkemys mediatapahtumien luonteesta ovat saaneet runsaasti huomiota ja toimineet useiden tutkijoiden inspiraationa ja tutkimusten teoreettisena pohjana.

Dayan ja Katz jakavat mediatapahtumat kolmeen eri kategoriaan: kilpailuihin (contests), saavutuksiin (conquests) ja kruunajaisiin (coronations). Heidän mukaansa mediatapahtuman täytyy olla suorana lähetetty televisioitu tilaisuus. Sen luonteeseen kuuluu, että se on suunniteltu etukäteen järjestävän tahon toimesta. Kyseessä voi olla esimerkiksi olympiakomitea, kuninkaallinen perhe tai hallitus. Mediatapahtumat eivät ole Dayanin ja Katzin näkemyksen mukaan rutiininomainen tilanne, vaan rutiinin rikkova tapahtuma. Mediatapahtumat keskeyttävät normaalin uutisvirran ja arjen. Mediatapahtuman tulee olla myös suora lähetys, ja sen on organisoinut jokin muu taho kuin media itse. Heidän määrittelemiinsä mediatapahtumiin liittyy aina myös selvä seremoniallinen piirre, jota journalistit ovat itse noudattamassa ja tuottamassa. (1992, 5-7.)

Jokaisen mediatapahtuman erityislaatuisuudesta huolimatta kaikki tapahtumat kantavat Dayanin ja Katzin mukaan mukanaan historiallista pyrkimystä: joko ne tähtäävät uuden ennätyksen luomiseen, vanhan tavan tai ajattelutyylin muuttamiseen, tai ollakseen ajanjakson vaihtumisen merkkipaaluna.

Mediatapahtumassa oleellista on siis sen maailmaa muuttava luonne. (1992, 12.) Vaikka mediatapahtumat rikkovat rutiininomaisen päiväjärjestyksemme, ovat ne silti rituaalisia. Mediatapahtumista erityisesti ihmiskunnan saavutukset ovat Dayanin ja Katzin mukaan lähellä muinaisia rituaaleja. (1992, 43.)

Mediatapahtumiin osallistuvat todistajat, eli katsojat, ovat osa rituaalista toimintaa. Jos valitsemme osallistua mediatapahtumaan, valitsemme astua sivuun normaalista roolistamme todistaaksemme ja myötäelääksemme erityisiä tapahtumia, esimerkiksi sankaritekoja, kuten ihmisen ensimmäisiä askelia kuussa (1992, 143). Näillä perustein Dianan ja prinssi Charlesin häät ovat täydellinen esimerkki heidän määrittelynsä mukaisesti mediatapahtumasta: median

ulkopuolella organisoitu iso seremoniallinen, rituaalinen tapahtuma, joka lähetetään suorana ja joka rikkoo rutiininomaisen uutisvirran merkittävyydellään. Sen sijaan Dianan kuolemaan johtanut onnettomuus ei heidän määrittelynsä mukaan ollut mediatapahtuma, sillä tapahtuman luonne poikkeaa edellä mainituista kriteereistä.

Dayanin ja Katzin mediatapahtumateoria on saanut kritiikkiä osakseen. Kriitikot kiinnittivät huomiota siihen, että Dayan ja Katz sivuuttivat määrittelyissään isot uutistapahtumat, jotka järkyttivät maailmaa, kuten esimerkiksi presidentti Kennedyn salamurha. Dayan ja Katz toteavatkin suoraan vuoden 1992 teoksessaan, etteivät olleet kiinnostuneita uutistapahtumista. (Dayan & Katz 1992, 8.) Dianan kuolema oli iso uutistapahtuma, mutta Dianan etukäteen suunnitellut, seremoniaaliset häät tai hautajaiset olisivat tämän määrittelyn mukaisesti puolestaan suuria mediatapahtumia.

Katz on kuitenkin myöhemmin ottanut uudestaan kantaa mediatapahtumiin ja tuonut uuden näkökulman aikaisempaan, melko rajattuun määrittelyynsä. Katz ja Liebes ehdottivat vuonna 2007 mediatapahtumien rinnalle uutta genreä: traumaattiset mediatapahtumat. Heidän mukaansa järkyttävät uutistapahtumat ovat normaalia elämäämme häiritseviä tapahtumia, eikä niitä ei ole suunniteltu etukäteen. Ne toki keskeyttävät normaalin uutisvirran välittömästi, mutta ne ovat odottamattomia ja pääasiassa ei-tervetulleita. (2007, 2.)

Liebesin (1998) on määritellyt tällaiset traumaattiset mediatapahtumat katastrofimaratoneiksi. Tämä tarkoittaa, että media seuraa järkyttävää uutistapahtumaa useiden tuntien ja jopa päivien ajan, kun se maratonin lailla jatkuu jatkumistaan. Aikaisemmin tällaisia tapahtumia käsiteltiin uutisissa lyhyemmin: asiasta tiedotettiin pääuutisissa, ja tapahtunutta analysoitiin jälkikäteen tarpeen mukaan. (Katz & Liebes 2007, 4.)

Katz ja Liebes määrittelevät traumaattisille mediatapahtumille kolme eri kategoriaa: terroriteot, luonnonkatastrofit ja sodat. Näistä on heidän mukaansa tullut valtavirtagenrejä televisioomme. (2007, 7.) Suurin ero perinteisissä seremoniaalisissa ja uuden määrittelyn mukaisissa traumaattisissa mediatapahtumissa on nimenomaan ennakointi. Siinä missä hautajaisia, häitä,

kruunajaisia tai valtionvierailua suunnitellaan tunnilleen ja minuutilleen, ei järkyttäviä uutistapahtumia voida suunnitella. (Katz & Liebes 2007, 4). Siinä on iso ero, seuraako Dianan tarkasti mietittyjä hautajaisia, vai kuuleeko hänen yllättävästä, täysin odottamattomasta kuolemastaan uutisissa.

Dianan kuollessa suru-uutisointi kesti viikkoja, ja jatkui vielä hautajaisten jälkeenkin aktiivisena. Oikeastaan Diana-maratonin ei voi sanoa päättyneen vieläkään. Siitä on todisteena esimerkiksi tämän tutkimuksen lähtökohdat: kaikki Iltta-Sanomien ja muiden medioiden tänä vuonna julkaisemat Diana-uutiset. Tästä huolimatta on pakko todeta, että mediatapahtumien yleisöt ovat aikojen saatossa muuttuneet ratkaisevalla tavalla. Johanna Sumiala viittaa Katzin ja Liebesin kirjoituksiin teoksessaan *Median rituaalit* (2010). Sumiala toteaa yhteisymmärryksessä heidän kanssaan, että teknologinen kehitys on muuttanut mediatapahtumien luonnetta, sillä nykyään mediatapahtumat paradoksaalisesti sekä levittäytyvät laajalle, mutta samalla myös pirstoutuvat entistä pahemmin. Yleisöt hajaantuvat erilaisten viestimien pariin, jotka kaikki lähettävät reaaliaikaista tietoa. (Sumiala 2010, 123.)

Seremoniallisia mediatapahtumia suunnittelevat olympiakomiteat, kuningashuone tai muu tapahtuman järjestävä taho. Niihin liittyy yhteinen ymmärrys tapahtuman kulusta, ja ne saavat yleensä kansan tuen. Katastrofimaratonit sen sijaan uhkaavat yhteistä ymmärrystä ja vakiintunutta yhteiskunnallista tilannetta. (Katz & Liebes 2007, 7-8.) Samankaltainen tilanne oli nähtävissä hetkellisesti Dianan kuollessa, sillä kuningatar Elisabeth reagoi Dianan kuolemaan vasta päiviä onnettomuuden jälkeen. Tämä aiheutti arvostelua mediassa. Monarkian moraali ja arvot kyseenalaistettiin mediassa. Korkean johtohahmon vetäytyminen ja hiljaisuus järkyttävästä onnettomuudesta johti levottomuuteen Dianaa surevien ihmisten keskuudessa. Asia nostetaan yhä edelleen esille mediassa, kuten esimerkiksi The Telegraph -lehti teki verkkoartikkelillaan ” *Criticism of Queen after death of Diana 'hugely upset' Queen Mother*” (Alderson, 26.9.2009, The Telegraph)

2.3. Globaali ikoninen tapahtuma

Vaikka Katzin ja Liebesin traumaattinen mediatapahtuma käsitteenä vastaakin moniin kysymyksiin, jotka Dayanin ja Katzin teoria jätti aikoinaan avoimeksi, on mediatapahtumateoriasta esitetty myös uudenlaisia näkökulmia. Viime aikoina Dayanin ja Katzin vuoden 1992 teoriaa on kritisoinut tutkija Julia Sonnevend, joka on kehittänyt mediatapahtumateorian rinnalle uuden käsitteen. Suurin ristiriita Dayanin ja Katzin mediatapahtumateoriassaan piilee Sonnevendin mielestä mediatapahtumien luonteen analysoimisessa. Katz ja Dayan jakoivat mediatapahtumat kolmeen eri kategoriaan: saavutuksiin, kuten kuulentoon, kilpailuihin, kuten olympialaisiin, ja kruunajaisiin, kuten kuninkaallisten seremonioihin.

Sonnevend taas perustaa teoriansa ajatukselle *globaaleista ikonisista tapahtumista* (global iconic events). Käsite tarkoittaa uutistapahtumia, joihin media jatkuvasti tarttuu ja jotka muistetaan rituaalisesti. Tapahtumat ovat ajasta ja paikasta riippumattomia ja ne eivät ole vain aikansa ilmiöitä, vaan voivat luoda vuosikymmeniä kestäviä narratiiveja. (Sonnevend, 2017, 4-5.) Globaali ikoninen tapahtuma kytkeytyy tutkimukseni kannalta oleelliseen asiaan, eli Dianan muistamiseen.

Sonnevend toteaa, että Dayanin ja Katzin mediatapahtumateoria jää monelta osin vajaaksi. Dayan ja Katz rajasivat aikoinaan tutkimuksestaan täysin pois sen, että mediatapahtumat kulkevat välineestä toiseen. Heidän teoriansa keskittyy tarkastelemaan vain televisioituja mediatapahtumia, vaikka kirjan julkaisemisen aikoihin vuonna 1992 käytössä oli useita välineitä: television lisäksi radio ja lehdet. Siksi heidän teoriallaan on melko vähän tarjottavaa digitaaliselle aikakaudellemme. (Sonnevend 2016, 12-13.)

Kollektiivinen muistaminen on oleellinen osa mediatapahtumia. Sonnevend kritisoi aiheellisesti Dayania ja Katzia siitä, että kollektiivisen muistin käsite ohitettiin heidän teoriassaan liian kevyesti. Heidän mediatapahtumateoriastaan

puuttuu ymmärrys mediatapahtumien narratiivien muutoksesta suhteessa ajan kulumiseen. Dayanin ja Katzin mediatapahtumiin viittaavat esimerkit olivat kyllä historiastamme peräisin, mutta niitä käsiteltiin aivan kuin ne olisivat nykyhetken tapahtumia. (Sonnevend 2016, 11.) Näin ollen historiallinen ulottuvuus jäi kevyenlaiseksi.

Ratkaisuna Dayanin ja Katzin teorian jättämiin aukkoihin Sonnevend tarjoaa siis uutta käsitettä, globaalia ikonista tapahtumaa. Globaalilla ikonisella tapahtumalla hän tarkoittaa uutistapahtumaa, jota media ensinnäkin käsittelee laajasti, ja joka toisekseen muistetaan rituaalisesti. Tapahtumat eivät ole universaaleja, mutta niillä on historiallista merkitystä useammassa kuin yhdessä maassa. Ne ovat siis toisin sanoen Daniel Levya ja Natan Sznaideria mukaillen kosmopoliittisen muistin julistuksia, sillä ne ovat pysyviä tarinoita, joilla on kansainvälistä kiinnostavuutta. Tämän lisäksi modernit mediatapahtumat kulkevat läpi ajan ja paikkojen luomien rajoitusten, sekä läpi useiden eri välineiden. (Sonnevend 2016, 20-21.)

Ikonisuudella Sonnevend tarkoittaa kolmea asiaa: 1. samankaltaisuutta, 2. tärkeyttä ja 3. pyhyyttä. Samankaltaisuudella viitataan tässä yhteydessä siihen, että globaalit ikoniset tapahtumat muistuttavat alkuperäistä, konkreettista tapahtumaa, mutta samalla edustavat sellaisenaan myös jotakin laajempaa kokonaisuutta tai ilmiötä (Sonnevend 2016, 21). Prinsessa Dianan kuolema tarkasteltaessa tämä tarkoittaa sekä konkreettista onnettomuutta, mutta samalla myös siitä syntyneitä laajempia merkityksiä, kuten kuoleman vuosipäivän uutisoimisen kautta syntyneitä rituaaleja.

Ikonisuuden tärkeydellä Sonnevend viittaa siihen, että modernit tapahtumat ovat poikkeuksellisia, suuria sosiaalisia draamoja (emt 2016, 21). Draamojen luonteeseen kuuluu, että media ylläpitää niitä. Kun jokin asia lakkaa kiertämästä mediassa, sen ikonisuus katoaa. Ikonisuuden pyhyys taas tarkoittaa, että ihmiset haluavat koskettaa ja palvoa myyttiä, ja samalla he tekevät tapahtuman tarinasta tartuttavan ja samastuttavan, jonka seurauksena tapahtumia kierrätetään uusissa narratiiveissa ja ajankuvalle tyypillisissä sosiaalisissa esityksissä (2016, 21).

Media käsittelee globaaleja ikonisia tapahtumia laajasti. Sonnevendin määrittelyn mukaan tämä tarkoittaa, ettei modernien tapahtumien käsittely rajoitu vain

lyhyisiin, nopean aikataulun uutisiin, vaan ne saattavat saada runsasta mediahuomiota vasta ajan kanssa (2016, 21). Erityisesti tämä näkemys kytkeytyy Dianan muistamiseen. Diana vastaa oikeastaan molempiin teoreettisiin näkemyksiin: häntä muistettiin hänen eläessään, ja häntä muistetaan vielä 20 vuotta kuoleman jälkeenkin.

Vaikka tapahtuma olisi merkittävä ja aikanaan paljon uutisoitu tapahtuma, sitä ei voida kutsua globaaliksi ikoniseksi tapahtumaksi, ellei tapahtumaa muisteta rituaalisesti (2016, 22). Tämä Sonnevendin tärkeä huomio auttaa ymmärtämään nykyaikaisten mediatapahtumien luonnetta: globaali ikoninen mediatapahtuma lunastaa paikkansa vasta rituaalien kautta, sillä se todistaa hektisessä ja alati liikkeessä olevassa maailmassamme pysyvyyden, kosketetuksi tulemisen ja rutiinien merkityksen. (Sonnevend 2016, 29.)

Usein muistamme symbolisen rakennuksen tai paikan, kun muistamme uutistapahtumia: visuaalinen ilmentymä auttaa meitä yhdistämään tapahtuneen (Sonnevend 2016, 29). Paikallinen uutinen voi saavuttaa globaalin aseman, mutta se on harvinaista. Tällaisen uutisen ainoa mahdollisuus saavuttaa pitkäaikainen, kansainvälinen asema on olla yksinkertainen ja helposti liikkuva myyttinen tarina. Globaali, pysyvä asema voidaan saavuttaa ensinnäkin journalistisen kielen kehityksen kautta, sillä se luonnollisesti rakentaa narratiiveja. Toiseksi, jotta tapahtuma saa globaalin, pysyvän aseman, sen narratiivin tulee olla lyhyt ja tapahtumapaikan visuaalisesti tunnistettava. Silloin tapahtuman tarina ja tunnistettava visuaalinen tapahtumapaikka alkavat liikkua globaalisti, joko yhdessä tai erikseen. Tapahtuma voi kohdata esteitä, joita se ei voi ohittaa, kuten vastatarinoita, tai se voidaan yksinkertaisesti myös unohtaa. (Sonnevend 2016, 33.) Kaikista tarinoista ei ole globaaliin menestykseen.

Kenties tärkein huomioista liittyy kuitenkin rituaaleihin. Globaalien ikonisten tapahtumien rituaalisuudella ja rituaalisella muistamisella tarkoitetaan sitä, että kansainvälinen media jatkuvasti viittaa moderneihin tapahtumiin ja jopa suoraan muistaa tapahtumien vuosipäiviä (2016, 22). Diana on tästä lähes täydellinen esimerkki, koska hänen kuolemansa vuosipäivä huomioitiin merkittävällä tavalla niin Suomessa kuin kansainvälisestikin.

Tutkimukseni sijoittuu vuoteen 2017, joten nojaan selvästi enemmän modernimpaan mediatapahtuman määrittelyyn kuin Dayanin ja Katzin vuoden 1992 näkemykseen. Dayanin ja Katzin mediatapahtumateoriaa ei voida soveltaa Dianan kuolemaan johtaneeseen onnettomuuteen ja sitä seuranneeseen uutisointiin, vaikka ne ovat merkittävydessään olennaisia. Sen sijaan Dianan hautajaisten suureellisuus ja seremoniallisuus olivat kuin suoraan heidän oppikirjastaan rituaaleineen ja televisioituine lähetyksineen, jotka saivat ihmiset osallistumaan rituaalinomaisesti mediatapahtumaan.

Katzin ja Liebesin traumaattisen mediatapahtuman käsite tarjoaa joitain vastauksia siihen, minkälainen luonne Dianaan liittyvällä uutisoinnilla on, sillä se ottaa huomioon järkyttävän uutistapahtuman aiheuttamat ilmiöt, kuten maratonin lailla jatkuvan uutisvirran aiheesta. Voidaan toki pohtia, onko Sonnevendin määrittelyn mukainen globaali tapahtuma oikeasti globaali, vai koskettaako globaalius esimerkiksi vain länsimaita? Sonnevendin käsite globaali ikoninen tapahtuma tarjoaa luontevimman viitekehyksen tarkastella prinsessa Dianan kuoleman vuosipäivää koskevaa uutisointia vuonna 2017.

3.4. Kierrättäminen

Kuoleman rituaalit leviävät mediassa ainakin kahdella tavalla: kierrätyksen (circulation) ja remediaation (remediation) avulla. Kierrätyksellä tarkoitetaan mediatekstien ja -kuvien loputonta esittämistä välineessä ja levittämistä välineestä toiseen. Samat tekstit ja kuvat päätyvät median julkisuuteen yhä uudestaan. Remediaatiolla taas tarkoitetaan yhden välineen esittämistä toisessa, esimerkiksi valtavirtamedioiden levittämiä sosiaalisen median kuvia tai videoita.

David. J Bolter ja Richard Kruzin totesivat jo vuonna 1999, että kierrättäminen on yksi median uuden aikakauden tunnuspiirteitä (emt, 45). Kierrätyksen ja remediaation myötä median kuoleman rituaalit merkityksellistyvät ja suhteutuvat aiempiin kuoleman rituaaleihin. Mediasta toiseen kiertävät kuoleman rituaalit

muovaavat edelleen tulevien tapahtumien tulkintoja. (Sumiala 2010, 137-138.) Yhden välineen representoiminen toiseen on siis yleisen käsityksen mukaan remediaatiota.

Kuoleman rituaalit ovat median välittämiä, mutta media myös muokkaa niitä monin tavoin välittäessään niitä. Kuoleman rituaalit tapahtuvat mediassa ja sen välityksellä, niitä kierrätetään välineestä toiseen ja ne esiintyvät mediassa usein myös sisäkkäisesti. (Sumiala 2010, 136.) Ilta-Sanomien tapa käsitellä Dianaa noudattaa tiettyä kaavaa, sillä tärkeäksi katsottujen ajanjaksojen aikana, kuten kuoleman vuosipäivänä, aihe nostetaan otsikoihin. Pian tämä jälkeen aihe haudataan odottamaan uusia tuulia tai seuraavaa vuosipäivää.

Näin kävi myös Dianan kuoleman 20-vuotisjuhlapäivän jälkeen. Siinä missä elokuun 31. päivä juttuja julkaistiin yhden päivän aikana 9 kappaletta, vähentyi määrä merkittävästi heti kuoleman vuosipäivän jälkeen, jolloin Dianaa koskevia artikkeleita julkaistiin Ilta-Sanomien verkkosivuilla vain yksi kappale. Median kuoleman rituaalit heräävätkin henkiin vain poikkeuksellisen kuoleman hetkinä ja ajanjaksoina, mutta painuvat sitten taas median suurilta näyttämöiltä uutisotsikoista, etusivuilta ja lööpeistä verkon arkistoihin (Sumiala 2010, 136).

Julia Sonnevendin mukaan globaalin ikonisen tapahtuman käsittely ei rajoitu vain lyhyisiin, nopean aikataulun uutisiin, vaan ne saattavat saada mediahuomionsa vasta ajan kanssa (2016, 21). Dianan tarinan kierrättäminen kytkeytyy siis globaaliin ikoniseen tapahtumaan, sillä Dianan tarina kiertää mediassa säännöllisesti uudelleen ja uudelleen: se ei ole niinkään nopean aikataulun uutinen, vaan saa runsasta mediahuomiota vuosien kuluessa yhä uudelleen. Toki Diana on ollut aina verrattain iso uutinen, ja esimerkiksi hänen kuolemansa sai suuren mediahuomion välittömästi, ei vasta ajan kanssa. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että globaalina ikonisena tapahtumana Dianan kuoleman muistaminen ja kierrättäminen saa mediahuomiota vielä vuosienkin päästä ja pitkän ajan kuluttua tapahtuneesta.

Kuoleman rituaalien tapa herätä henkiin poikkeuksellisina ajanjaksoina edellyttää, että narratiivilla on kyky globaaliin menestykseen. Narratiivin tulee olla lyhyt ja tapahtumapaikan visuaalisesti tunnistettava. Silloin tapahtuman tarina ja

tunnistettava visuaalinen tapahtumapaikka alkavat liikkua globaalisti, joko yhdessä tai erikseen. Tapahtuma saattaa saada vastatarinoita tai se saatetaan unohtaa joksikin aikaa tai pysyvästi. (Sonnevend 2016, 33.) Dianan narratiivi ja visuaaliset tapahtumapaikat ovat tunnistettavia ja usein mediassa kierrätettyjä, mikä on vaikuttanut hänen tarinansa globaaliin leviämiseen. Dianan tarinakin on unohdettu aina aika ajoin, tai ainakin se on jäänyt muiden aiheiden jalkoihin, kunnes kuoleman vuosipäivän kaltaiset tapahtumat nostavat sen taas otsikoihin.

3.4. Kansa

Diana-uutisisissa kansasta puhutaan surevana joukkona. Kansa on kuitenkin jätetty määrittelemättömäksi käsitteeksi aineistossani. Siksi tarkastelen kansan käsitettä kenties yhden kuuluisimman kansateoreetikon kautta. Benedict Andersonin (2008, 38) mukaan meillä on taipumus tiedostamattamme mieltää nationalismi yhdeksi, erisnimen saavaksi kokonaisuudeksi. Andersonin mukaan olisi yksinkertaisempaa, jos nationalismia kohdeltaisiin samoin kuin ”sukulaisuutta” tai ”uskontoa”, eikä kuten ”liberalismia” tai ”fasismia”.

Benedict Anderson ehdottaakin kansakuntien määritelmäksi seuraavaa: *”Kansat ovat kuviteltuja yhteisöjä, sillä ne on kuviteltu yhtä aikaa sekä sisäisesti rajallisiksi että täysivaltaisiksi”*.

Tällä Anderson tarkoittaa sitä, että kansakunnat ovat kuviteltuja, koska *”pienimpienkään kansakuntien jäsenet eivät ikinä voi tuntea tai tavata useimpia kanssakansalaisiaan. Heistä kaikista ei ole mahdollista edes kuulla, vaikka kaikkien mielissä elää kuva heidän jakamastaan yhteydestä”*. (2007, 39.)

Anderson perustelee rajallisuutta sillä, että *”kansakunnat on kuviteltu rajallisiksi, koska niistä suurimmillakin, joihin kuuluu kenties miljardi elävää ihmistä, on äärelliset ja joustavat rajansa, joiden takana on toisia kansakuntia. Mikään kansakunta ei kuvittele rajautuvansa koko ihmiskuntaan”*. (2007, 40)

Lopulta, Andersonin mukaan kansakunnat ovat kuviteltu *yhteisöiksi*, koska huolimatta epätasa-arvoisuudesta ja riistosta, joka kansakunnassa saattaa vallita, kansakunta käsitetään kuitenkin aina syväksi toveruudeksi. (2007, 41.)

Juuri siksi on mielenkiintoista, miten Dianan tarinassa kansa käsitetään universaaliksi asiaksi. Samaan aikaan kuitenkin toisaalta uutisissa kansan pitäisi olla ennemminkin kuviteltu yhteisö. Varmaa on kuitenkin se, että kansalle annetaan tiukka positio suhteessa siihen, mihin asemaan heidät halutaan kansadiskurssissa asettaa.

Kuviteltu yhteisö näyttäytyy tutkimuksessani siis yhtä aikaa rajallisena, mutta kuitenkin rajattomana. Ennen kaikkea on silti huomioitava, että kansakunnat eivät ole mikään kiinteä käsite, niin kuin aineistossani annetaan useaan otteeseen ymmärtää, vaan kansakunnan syvällisempi merkitys löytyy vasta kuviteltujen yhteisön määrittelyn kautta.

4. DISKURSSIANALYYSI

Diskurssi tarkoittaa alun perin ranskaa, sillä sana *discours* tarkoittaa puhetta, esitelmää, juttelua tai jaarittelua (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 23). Varsinaisesti diskurssianalyysin kehitti nykyiseen muotoonsa ranskalainen filosofi Michel Foucault, joka viittasi diskursseilla nimenomaan valtaan: kiteytyneisiin ja kulttuurisesti jaettuihin merkityksellistämisen tapoihin, jotka muokkaavat kulloisenkin puhuntansa kohdetta. Hänen perinnettään kunnioittaen voidaan todeta, että diskurssit tarkoittavat siis aina kunkin aikakauden ja kussakin tilanteessa kielenkäytössä ilmenevää ymmärrystä todellisuudesta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25-26.)

Tutkimukseeni liittyy valta ja vallan käyttäminen, sillä media on yksi valtaa käyttävistä tahoista yhteiskunnassamme. Yhteiskunnalliset merkitykset eivät synny ilman, että joku käyttää valtaa. Vallan käyttö luo tietoa ja päinvastoin tieto jatkuvasti aiheuttaa vallan vaikutuksia. Valtaa ei voida siis käyttää ilman tietoa, eikä tiedon ole mahdollista olla synnyttämättä valtaa. (Varis 1989, 61.) Siksi myös Dianan tapauksessa on kiinnostavaa selvittää, että miten valta näyttäytyy ja kuka sitä loppujen lopuksi käyttää ja millä tavalla.

Foucault'n mukaan valta olisi hauras asia, jos sen ainoa funktio olisi sortaa, sensuroida, kieltää ja alistaa. Valta ei suinkaan estä tietoa, vaan tuottaa sitä. (Varis 1989, 61-62.) Sen takia myös median valta on niin voimakasta: median käyttämä valta ei perustu ainakaan suoranaisesti sortoon, sensuuriin tai kieltoihin. Median valta on tehokasta, koska se perustuu näennäiseen avoimuuteen ja luottamukseen toimittajien tavoitteesta antaa lukijoilleen puolueetonta ja totuuteen perustuvaa tietoa.

Vallan yksiselitteinen ymmärtäminen ei ole helppoa, sillä valta näyttäytyy mediassa moniulotteisesti ja muuttuu jatkuvasti. Vallan tutkiminen omassa tutkimuksessani perustuu siihen, että valta ei ole instituutio, rakenne tai voima. Ajatus on peräisin Foucault'lta, jonka mukaan valta on jotakin, mikä on läsnä

kaikkialla yksinkertaisesti siksi, koska se tulee kaikkialta. Valta on olemassa aina yhtäaikaaisesti sosiaalisen yhteisön kanssa, eikä yksilö yhteisön jäsenenä näin ollen voi koskaan olla täysin ”vallan ulkopuolella”. Foucault’n mukaan valta on siis nimi, joka annetaan monimutkaiselle strategiselle tilanteelle tietyssä yhteiskunnassa. (Varis 1989, 93.)

Valitsin tutkimusmenetelmäksi diskurssianalyysin, sillä se tarjoaa runsaat ja monipuoliset lähtökohdat tarkastella vallan ja todellisuuden rakentumista. Erityisesti minua viehättää ajatus siitä, että menetelmässä kieli käsitetään joustavaksi ja notkeaksi resurssiksi, jota voidaan käyttää eri tavoin eri tilanteissa ja eri aikoina (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 13). Tutkin journalistisia tekstejä, joilla on yhteiskunnallista merkitystä juuri kielen takia ja ansiosta, sillä se on ilmiselvin tapa, jolla haluttu viesti saadaan sanottua, vaikka luonnollisesti kokonaiskuvan hahmottamiseen tarvitaan myös muita elementtejä, kuten kuvia ja visuaalisuutta.

Kiinnostukseni suuntautuu kuitenkin vahvasti journalistisiin artikkeleihin teksteineen, ingresseineen, otsikoineen ja kuvateksteineen. Ne ovat aina yhden tai useamman ihmisen kielenkäyttöisten resurssien tulos, joka on rakentunut vallitsevien olosuhteiden vaikutuksen alaisena. Siksi diskurssianalyysin tarjoamat mahdollisuudet tuntuivat hedelmällisimmiltä tutkimukseni kannalta.

Diskurssianalyysia voidaan toteuttaa monella tavalla. Käytän tutkimuksessani metodina kriittistä diskurssianalyysia, jonka pohjaan Norman Faircloughin kriittiseen diskurssianalyysimenetelmään. Menetelmän perusajatus on, että kaikki journalistiset tekstit perustuvat valinnoille. Tutkimuksen kannalta tärkeä huomio on se, että valinnat olisivat voineet olla myös toisenlaisia. Tämän perusajatuksen kautta pohdin, miten nykyiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet muokkaavat kielenkäyttäjän käytäntöjä. (Fairclough 1997, 265.) Lähestymistavan ”kriittisyys” tarkoittaa tässä yhteydessä pyrkimystä ottaa huomioon se, että sosiaaliset käytännöt ja erityisesti kielenkäyttötavat ovat sidoksissa syy- ja seuraussuhteisiin, joita emme normaalioloissa kenties lainkaan huomaa (Bourdieu 1977). Kieli on vallankäytölle elintärkeä. (Fairclough 2002, 75.)

Kielen käyttö on diskurssianalyysissa seurauksia tuottava, eli kieli ei ole vain valintojen pohjalta tehtyä asioiden kuvaamista, vaan kaikki valinnat sekä väittävät

jotain todellisuutemme luonteesta ja samalla myös rakentavat todellisuuttamme. Pyrkimykseni ottaa huomioon diskurssien sosiaaliset käytännöt ja erityisesti kielenkäyttötavat, jotka ovat sidoksissa syy- ja seuraussuhteisiin, joita emme normaalioloissa juuri lainkaan huomaa. Haasteeksi tulevat ”rivien välissä” piilevät merkitykset, jotka usein ovat myös hegemonisia, eli vallitsevia, merkityksiä. Tutkimuksessani tarkastelen kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena, mutta erityisesti myös yhteiskunnallisena vaikuttajana, koska kyseessä ovat journalistiset tekstit, joilla voidaan ajatella olevan yhteiskunnallista merkitystä. (Fairclough 1997, 75-76.)

Kielenkäyttömme rakentaa maailmaa konkreettisesti. Tämä todentuu helpolla esimerkillä: sillä on merkitystä, sanommeko Diana Spencer vai sydänten prinsessa. Vaikka molemmilla nimillä tarkoitetaan samaa henkilöä, on puhunnan tavoissa huomattavissa selvä merkitysero, sillä Diana Spencer viittaa Dianan ristimänimeen, mutta sydänten prinsessa kuvastaa hyväntekeväisyyttä tehnyttä Dianaa ja yleisön kiintymystä prinsessaa kohtaan. Näin sanavalinnat esimerkiksi otsikoissa rakentavat lähes huomaamatta erilaisia todellisuuksia ja voidaankin kiistatta sanoa, että valittu kielenkäyttö siis todella rakentaa todellisuuttamme (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 17).

Kieli ei tietenkään ole silti mikään rajattomia mahdollisuuksia tarjoava kenttä. Vaikka kielenkäyttäjä, tässä tapauksessa journalisti, voikin valita melko vapaasti sopivaksi katsomiaan sanoja, rajoittaa häntäkin käyttökonteksti. Normit, arvot, institutionaaliset rutiinit ja muut kielenkäyttäjät vaikuttavat valintoihin, joten siksi kielenkäyttöön heijastuu koko ajan myös ympäröivän yhteiskuntamme arvoja ja normeja (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18).

Toimittajan ja haastateltavan tai toimittajan ja uutisoitavan asian suhde on täynnä vakiintuneita käytäntöjä, joita noudatamme. Voidaan siis ajatella, että käytännöt, ja niihin liittyvät oletukset muotoutuvat sen mukaan, millaiset valtasuhteet tiettyjen ryhmien välillä vallitsevat. Käytäntöjen taustalla olevat valtasuhteet ovat tavallisesti näihin käytäntöihin osallistumattomille ihmisille näkymättömiä, mikä osaltaan taas edelleen jatkaa tätä asetelemaa ja pitää yllä näitä valtasuhteita (Fairclough 1997, 75). Diskurssit ovat siis tietyn sosiaalisen käytännön konstruktioita, joka on tehty aina tietystä näkökulmasta (Fairclough, 1997, 124).

4.2 Hegemoniset diskurssit

Tarkoitukseni on löytää Ilta-Sanomien Dianaa koskevista artikkeleista hegemonisia diskursseja. Hegemoninen diskurssi tarkoittaa diskurssia, joka esiintyy useammin ja useammassa yhteydessä tekstissä kuin muut diskurssit. Mitä itsestään selvempänä ja vaihtoehdottomampana diskurssi esiintyy, sitä hegemonisempi se on. Hegemonisten diskurssien etsiminen tapahtuu käytännössä kiinnittämällä huomio yhtäläisyyksiin, eli samojen merkityssystemien osiin. Hegemonisten diskurssien erottaminen muista diskursseista voi olla vaikeaa, sillä usein ne ovat itsestään selvimpiä ja huomaamattomimpia diskursseja. (Jokinen & Juhila 1993, 75-81.) Hegemonisten diskurssien tunnistaminen ei siis ole niin helppoa, kuin voisi kuvitella. Kaikkein vahvimille diskursseille tutkijakin saattaa olla helposti sokea ja ohittaa ne kenties kiinnostamattomana arkipuheena. (Jokinen & Juhila 2016, 80.)

Hegemonisten diskurssien tunnistamiseen on erilaisia tapoja. Hegemonisia diskursseja voi tunnistaa esimerkiksi naturalisoivan yksinkertaistamisen tai yleiseen hyväksyntään vetoamisen kautta. Tämä tarkoittaa, että aineistolta voidaan kysyä, että esitetäänkö asiat kyseenalaistamattoman itsestään selvänä, mutta myös sitä, että perustellaanko asioita vetoamalla useimpien ihmisten tai riippumattomina pidettyjen asiantuntijoiden mielipiteisiin. (Jokinen & Juhila 2016, 91). Aineistossa voidaan esimerkiksi puhua itsestään selvänä Dianan kuoleman aiheuttamasta kansainvälisestä surusta.

Itsestään selvänä voidaan esittää myös se, ettei Dianan elämästä tiedetä kaikkea, mikä taas mahdollistaa uusien asioiden paljastumisen. Aineiston hegemoniset diskurssit löytyvät huomaamalla, että tekstissä vedotaan useimpien ihmisten mielipiteisiin, kun kyse on esimerkiksi Dianan hautajaisista. Kun korostetaan koko kansan surua ja puhutaan ihmismassoista, jotka pyörtyivät kadun varsilla hautajaisten aikana, luodaan kuva useimpien ihmisten yleisestä, universaalista mielipiteestä. Saattaa käydä niinkin, että diskursiivinen kenttä ei ole hahmotettavissa vahvoiksi valtakursseiksi ja niiden varjoon jääviksi heikoiksi

diskursseiksi, vaan vahvat ja heikot diskurssit kietoutuvat enemmän tai vähemmän toisiinsa. (Jokinen & Juhila 2016, 79)

5. AINEISTON ANALYYSI

Käytännössä lähestyn diskurssianalyysia tutkimalla ensin aineistooni kuuluvien tekstien otsikoita lukematta ollenkaan itse artikkeleita tutkimuksellisessa mielessä. Ensimmäisenä tartuin otsikoihin, ja aloitin niiden tutkimisen. Syy siihen, että tutkin ensimmäisenä otsikoita, on niiden merkitys nykyisessä verkkojournalismissa. Otsikoita mietitään paljon, ja niiden halutaan olevan mielenkiintoinen ja houkutteleva tiivistys asiasisällöstä. Tuntui luontevalta aloittaa siitä elementistä, jonka myös lukija ensimmäisenä artikkelista näkee, ja jonka perusteella hän tekee päätöksen lukea tai jättää lukematta artikkeli. Usein otsikoita myös mietitään toimituksessa yhdessä, jos vieressä istuvilla kollegoilla vain on aikaa. Otsikoissa siis tiivistyy monella tapaa diskurssianalyysin perusajatus: kieli on valintoja ja resurssi, joka muodostuu ympäristönsä tuloksena.

Listasin aineistoon kuuluvien artikkelien otsikot ylös kronologisessa järjestyksessä word-tiedostoon alkaen aineistoni aikarajaukseen kuuluvasta ensimmäisestä päivästä aina Dianan kuolinpäivään 31. elokuuta. Tein muistiinpanoja jokaisen otsikon herättämistä ajatuksista.

Hovia syytetään salailusta: onko prinsessa Dianan hauta sittenkin tyhjä? Hautajaisöyön oudot tapahtumat käynnistivät sitkeät huhut (Enqvist, Ilta-Sanomat, 31.8.2017)

Esimerkiksi kyseisen otsikon viereen kirjasin ylös asiasanat *spekulaatio, salaliitto, syytös, hovi* ja *hautajaiset*. Lisäksi hahmottelin heti mieleen tulevia diskurssianalyysin kannalta oleelliseksi huomaamiani kielellisiä valintoja, joita otsikossa käytetään, kuten tässä tapauksessa sanavalinnat *oudot tapahtumat* ja *sitkeät huhut*.

Tällä tekniikalla kävin läpi kaikki 22 otsikkoa. Kiinnitin heti huomiota siihen, että muistiinpanoni tuntuivat toistavan samoja käsitteitä ja sanoja useaan kertaan. Muistiinpanoissani vilisivät kerta toisensa jälkeen sanat *hautajaiset, muistelu, paljastus, salaliitto, spekulatio, lapset, suru, hyväntekijä ja uhri*. Silmiinpistävää oli se, että verbit *paljastaa* tai *paljasti* toistuivat tarkalleen näissä muodoissa neljässä otsikossa. Lisäksi aineistossa oli useita paljastamiseen välillisesti viittaavia otsikoita, joissa käytettiin sanan *paljastaa* sijaan esimerkiksi viittausta ”*tällainen hän todellisuudessa oli*”.

Dianan kuolemasta tänään 20 vuotta: Rita Tainola tapasi nuoren prinsessan – tällainen kansan hurmannut sydänten kuningatar todellisuudessa oli (Tainola, Ilta-Sanomat, 31.8.2017).

Tällainen lähilukutekniikka ja toistuvien sanojen tai merkitysten etsiminen aineistoon tutustumisen yhteydessä auttoivat hahmottamaan aineiston muodostaman kokonaisuuden. Diskurssianalyysille on ominaista se, että tutkimusaineistoa on pakko paloittaa tutkimusprosessin aikana. Pietikäisen ja Mäntysen (2009, 164) oiva vertaus kuvastaa hyvin diskurssianalyysin tekemistä. Heidän mukaansa diskurssianalyysia voi verrata siihen, että tutkija ikään kuin kohdistaa valokiilaa hetkeksi yhteen kohtaan aineistoa ja tutkimusta, mutta suuntaakin sen seuraavaksi toiseen kohtaan. Analyysin lopputulos ja kokonaisuus muodostuvat lopulta kaikista valotetuista kohdista, ja analyysi rakentuu valaisun eri vaiheista. Vertaus tuntuu luonnolliselta myös siksi, että isoja kokonaisuuksia on mahdotonta ottaa haltuun kerralla.

Tarkastelen tutkimuksessani diskursseja vallan käsitteen kautta, ja käsitän vallan rakentuvan kielellisten valintojen kautta, sillä kieli on vallankäytölle elintärkeä asia (Fairclough 1997, 75). Näillä keinoilla lähdin selvittämään minkälaisia diskursseja Ilta-Sanomat aineistossani rakentaa prinsessa Dianasta, ja minkälaisia kollektiivista ja journalistista muistamista uutisointiin liittyy 20 vuotta hänen kuolemansa jälkeen.

Otsikoiden analysoimisen jälkeen jatkoin aineistoon tutustumista lukemalla jokaisen artikkelin huolellisesti läpi ingresseineen, teksteineen ja kuvateksteineen tehden samalla lisää muistiinpanoja. Tässä vaiheessa mahdolliset diskurssit alkoivat hahmottua.

Lopulta löysin teksteistä seitsemän eri diskurssia. Nämä diskurssit ovat surudiskurssi, kansadiskurssi, järkytysdiskurssi, paljastusdiskurssi, tirkistelydiskurssi, uhridiskurssi, ja kontrastidiskurssi.

5.1 Surudiskurssi

Surun käsitteleminen ja kertaaminen nykyajassa näkyi vuoden 1997 kohtalokkaiden tapahtumien kautta huomattavalla tavalla aineistossani. Surudiskurssissa on vahvoja hegeemonisen diskurssin piirteitä, sillä surun käsitteleminen näkyi lähes jokaisessa uutisessa jollakin tavalla. Erityisen huomattavaa aineistossa on se, miten surudiskurssissa suru oikeutetaan vetoamalla massojen, suurien ihmisryhmien, valtioiden, kansojen ja jopa koko maailman suruun. Hegemonisen diskurssin tunnuspiirteitä onkin juuri se, että asioita perustellaan vetoamalla useimpien ihmisten mielipiteisiin (Jokinen & Juhila 2016, 91). Eniten diskurssin sisällä vedotaan ihmisiin itsestään selvänä ja määrittelemättömänä joukkona, jonka positiona on olla surija.

Uutisista löytyykin siis kaikkia koskettaneeseen suruun viittaava kaava, joka toistuu säännöllisesti. Tyypillisimpänä surudiskurssi ilmenee aineistossani niin, että surun kokeminen tuodaan esille täysin itsestään selvänä tapahtumana, jonka olemassaolo oikeutetaan toteamalla, että sureminen on jotain, mihin kaikki osallistuvat.

Uutisissa vedottiin suruun suurin luvullisin määrittein, eli puhumalla miljoonista, sadoista tuhansista, kymmenistä tuhansista tai tuhansista ihmisistä.

Yli miljoona ihmistä jätti 6. syyskuuta 1997 Lontoossa tunteikkaat jäähyväisensä Walesin prinsessa Dianalle hänen hautausaattonsa kulkiessa keskustan halki Kensingtonin palatsista Westminster Abbeyn katedraaliin. (Enqvist, IS, 31.8.)

Ratsupoliisien ja Walesin henkivartiokaartin sotilaiden saattamana Dianan arkku kulki halki Lontoon keskustan satojen tuhansien ihmisten muodostamaa kujaa pitkin. (Enqvist, IS, 31.8.)

Kymmenet tuhannet vaelsivat Hyde Parkin itä laidalle seuratakseen tapahtumia puistoon pystytetyltä näytöltä. (Enqvist, IS, 31.8.)

Tuhannet ihmiset olivat matkustaneet lähikaupungeista Lontooseen ja yöpyneet puistoissa nähdäkseen edes pienen vilauksen prinsessan arkusta. (Enqvist, IS, 31.8.)

Surijoiden yksityiskohtaisen määrän kertomisen lisäksi uutisissa viitataan myös epäsuorasti surevaan ihmisjoukkoon, jonka kokoa ei tarkkaan määritellä. Surudiskurssille onkin ominaista käyttää hyväkseen epäsuoria viittauksia korostaakseen surun laajuutta, sillä määrittelemättömyys on tehokas ja helppo keino luoda kuva ikään kuin suuresta, yhtenäisestä surevasta ihmisjoukosta, jonka suuruuden voi jättää jokaisen oman tulkinnan varaan.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistossa puhutaan surun koskettaneen ”lukemattomia ihmisiä” tai kerrotaan yksinkertaisesti ”ihmisten itkeneen”.

Dianan kuolema kosketti lukemattomia ihmisiä ympäri maailmaa. (Enqvist, IS, 31.8.)

Ihmiset itkivät ja pyörtyilivät Lontoon kaduilla seuratessaan hautajaissaattuetta. (Enqvist, IS, 31.8.)

Ihmiset yrittävät päästä mahdollisimman lähelle nähdäkseen arkun paremmin. (Enqvist, IS, 31.8.)

Esittelemäni sanavalinnoilla vaikutetaan siihen, miten Dianan kuolemaa koskevan

surun laajuus ja sen vaikuttavuus halutaan esittää. Kuten todettua, hegemoniselle diskurssille on tyypillistä vedota useimpien ihmisten mielipiteisiin ja esittää haluamansa asia tällä keinolla itsestään selvänä. Sen lisäksi, että diskurssi puhuisi vain ihmisistä, se hyödyntää myös määrettä moni tai monet ihmiset.

Moni muistaa edelleen elävästi sen hetken, jolloin he saivat kuulla prinsessan kuolemasta. (Enqvist, IS, 31.8.)

Monien kasvoilla kimmelsivät kyyneleet, monet rukoilivat. (Enqvist, IS, 31.8.)

Vuosien aikana Diana kosketti monien elämää. (Tainola, IS, 31.8.)

Dianan kuoleman kierrättäminen näkyy vahvasti surudiskurssin tavassa nostaa traagiset tapahtumat 20 vuoden takaa uudelleen uutiskeskistöön. Dianan kuoltua kuoleman rituaaleihin osallistuttiin, jotta surua voitiin käsitellä yhdessä ja päästä sen yli. Tällaisia rituaaleja tarvitaan, jotta jäljelle jäänyt kansakunta tai yhteisö kykenee selviytymään menetyksestä ja jatkamaan elämäänsä (Sumiala 2010, 132).

Surun toisintaminen nykyisellä tavalla vaikuttanee olevan tapa todistaa ja oikeuttaa Dianasta uutisoimisen tärkeys vielä tänäkin päivänä. Osasyynä tähän on varmasti halu myydä lehtiä: Dianan kuolema on Ilta-Sanomien kaikkien aikojen myydyin tavallisen arkipäivän irtonumero (Kivioja, 2004, 51). Ei siis ole mikään ihme, että Dianan muistamisestakin halutaan kirjoittaa toivoen sen lisäävän myyntiä ja lukijoita verkkosivuilla.

Dianan kuoleman voidaan sanoa olevan globaali ikoninen mediatapahtuma. Surudiskurssissa tämä on helppo ymmärtää mediatapahtuman ikonisuuden kautta. Sonnevendin (2016, 21) määrittelyn mukaisesti ikoninen tapahtuma, eli tässä tapauksessa Dianan kuolemaan liitetty suru, edustaa paitsi hänen tapaturmaista kuolemaa ja konkreettisia hautajaisiaan vuonna 1997, mutta tietysti ennen kaikkea konkreettinen tapahtuma kytkeytyy laajempaan ilmiöön tai kokonaisuuteen. Tässä tapauksessa asiaan liittyvä laajempi ilmiö on halumme

muistaa asioita, surra niitä ja olla sen kautta osa yhteisöä, johon kuulumme. Tähän liittyy ajatus siitä, että se mikä on mediassa, on tärkeää. Pelkäämme jäävämmme yhteisön ulkopuolelle, jos emme tiedä, mistä mediassa puhutaan.

Suremisen rituaalit ovat siis kosketuksissa kollektiivisen muistin perusajatukseen: haluun muistaa mennyt ja olla osa sitä.

5.2. Kansadiskurssi

Kansan käsite on tärkeä tutkimukselleni siksi, että Dianaa muistetaan uutisissa nimenomaan kansan surun kautta. Ongelmalliseksi diskurssissa muodostuu kuitenkin kansa-käsitteen määrittelemättömyys.

Kenties yksi kuuluisimmista kansan määrittelyistä löytyy Benedict Andersonilta (2008, 38). Hänen mukaansa meillä on taipumus tiedostamattamme mieltää nationalismi yhdeksi kokonaisuudeksi. Andersonin mukaan (emt) olisi yksinkertaisempaa, jos nationalismia kohdeltaisiin samoin kuin ”sukulaisuutta” tai ”uskontoa”, eikä kuten ”liberalismia” tai ”fasismia”.

Tämä näkyy myös Dianaa koskevissa uutisissa, sillä surijoiden kansallisuus käsitetään uutisissa määrittelemättömänä. Lukijalle jää epäselväksi, että mistä kansasta lopulta on kyse.

Tilaisuuden päätyttyä koko kansakunta hiljentyi minuutiksi kunnioittamaan Dianan muistoa. (Enqvist, IS, 31.8.2017)

Kansadiskurssissa puhuu yksiselitteisesti ja suoraan koko kansakunnalle ja kansalle. Erikoista onkin juuri se, että kun suomalaisessa iltapäivälehdessä puhutaan ”kansasta” Dianan suremisen yhteydessä, sillä saatetaan viitata joko

Ison-Britannian kansalaisiin, Suomen kansalaisiin, tai peräti koko maailman kansalaisiin.

Kansan käsitteen määrittelemättömyys näkyy esimerkiksi, kun Dianasta puhutaan ”koko kansan prinsessana” tai hänen kuolemastaan ja sen muistamisesta ”koko kansan surujuhlanä”.
 ”koko kansan surujuhlanä”.

*Monille prinsessa Diana oli, ja on edelleen, koko kansan prinsessa.
 (Enqvist, IS, 31.8.)*

*Hyvästi sydänten prinsessa! Dianan hautajaisista muodostui koko kansan surujuhla: ihmiset itkivät valtoimenaan ja pyörtyilivät kaduille.
 (Enqvist, IS, 31.8.)*

Silloinkin kun on selvää, että puhutaan Ison-Britannian kansalaisista, on britit niputettu yhdeksi yhtenäiseksi joukoksi. Mielenkiintoista on myös se, että surua siis käsiteltiin suoraan Iso-Britannian kansalaisten, brittien kautta, vaikka Ilta-Sanomien on suomalainen iltapäivälehti, joiden uutiset pyritään pääsääntöisesti kohdistamaan kohderyhmälleen.

Iso-Britannian kansalaisten suru Dianaa kohtaan oli huomioitu teksteissä paitsi vuoden 1997 tapahtumien osalta, myös vuoden 2017 osalta. Heidän kerrottiin kuoleman vuosipäivänä 2017 ”kerääntyneen muistamaan prinsessa Dianaa”.

*Koskettavat kuvat: britit kerääntyvät muistamaan prinsessa Dianaa – William ja Harry kunnioittivat äitiään kukilla ja lukivat fanien kirjeitä
 (Kantola, IS, 30.8.)*

*Harry tervehti sateessa värjötteleviä brittejä palatsin edessä.
 (Kantola, IS, 30.8.)*

Lontoolainen Nicholas kuvailee kuoleman järkyttäneen brittejä sydänjuuria myöten. (Enqvist, IS, 31.8.)

Suomalainen yleisö pääsee siis kosketuksiin Dianan muistamiseen brittien toteuttamien kuoleman rituaaleihin kautta lukiessaan suomalaista iltapäivälehteä. Tämä ehkä hieman piilossakin oleva kansadiskurssi on surudiskurssin tapaan hegemoninen diskurssi, sillä se esiintyy ehdottomana ja itsestään selvänä, jopa piilossa olevana.

Kansadiskurssissa on otettava huomioon, että Iso-Britannian monarkiaa on pidetty suuressa arvossa maan kansalaisten keskuudessa. Suomalaisten kosketuspinta Iso-Britannian monarkiaan ei voi olla lähtökohdiltaan samanlainen. Kansadiskurssi kuitenkin viestii, että Dianan muistamiseen voi tulla mukaan kuka vain. Toisaalta kansadiskurssista voidaan päätellä, että etusijalla ovat kuitenkin Iso-Britannian kansalaiset.

Tämä on mielenkiintoista siksikin, että Iso-Britannian kaltaisten isojen valtioiden ajatellaan olevan tärkeitä: se, mitä siellä tapahtuu, on olennaista. Siksi esimerkiksi Dianan häät ja hautajaiset lähetettiin aikoinaan suorana lähetyksenä globaalisti. Tässä piilee syy myös siihen, miksi Dianaa muistetaan globaalisti tänäkin päivänä. Iso-Britannian monarkialla voidaan siis sanoa olevan tietyllä tavalla valtaa ja vaikutusta myös suomalaisen median päiväjärjestykseen ainakin Ilta-Sanomien Diana-uutisissa.

Lukuisat prinsessa Dianaa lämpimästi muistaneet britit ovat toimittaneet kortteja, kirjeitä ja kukkia... (Kantola, IS, 30.8.)

Lukuisat prinsessaa lämpimästi muistaneet britit ovat toimittaneet kortteja, kirjeitä ja kukkia muistopuutarhaan. (Ruohisto, IS, 31.8.)

Iso-Britannian kansa pääsee myös ääneen. Heidän kerrotaan tukeutuneen toisiinsa surun hetkellä, ja myös he sanovat ”koko kansan surreen”. Kansadiskurssi käyttää siis hyödykseen paitsi yleistä ääntä, myös haastateltavien, surevien kansalaisten ääntä.

Tämän voidaan todeta johtuvan siitä, että aineistoni uutiset ovat syntyneet myös käyttämällä lähteinään brittilehtiä. Käännettäessä tekstejä ja käytettäessä

brittiläisiä lehtiä lähteinä on otettava huomioon se, että ne saattavat tuoda mukanaan tulkintoja, joita muuten ei suomalaisessa iltapäivälehdessä olisi. Brittiläiset lehdet kirjoittavat omasta näkökulmastaan, ja käännöksiä tehdessään on liki mahdoton olla tuomatta osa tulkintaa mukanaan. Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi tavassa, jolla suomalaiseen iltapäivälehteen tuodaan brittiläistä näkökulmaa koskien Dianan kuoleman muistamista.

-Kun uutinen hänen kuolemastaan tavoitti meidät, me opiskelijat tukeuduimme toisiimme surun keskellä, Lothar muistelee. (Enqvist, IS, 31.8.)

-Se oli ensimmäinen kerta, kun kansa suri yhdessä jonkun kuolemaa, Doreen sanoo. (Enqvist, IS, 31.8.)

Edellä mainittujen keinojen lisäksi kansadiskurssissa viitataan myös Iso-Britannian valtioon määrittelemättömänä abstraktina joukkona, joka tekee jotain inhimillisen oloista, kuten vaikka ”pysähtyy surusta”.

Yhden uutisen otsikossa viitataan suoraan Britannian valtioon, jonka kerrotaan ”pysähtyneen” Dianan kuoleman takia.

Britannia pysähtyi 20 vuotta sitten: Dianan kuolema syöpyi kansan mieliin – ”Suurin uutinen, joka on koskaan ollut” (Enqvist, IS, 31.8.)

Kuoleman myös sanotaan syöpyneen kansan mieliin, eli Ison-Britannian kansa mielletään jälleen yhdeksi määrittelemättömän kokoiseksi joukkioksi, joka näyttäytyy yhtenäisenä ja pirstaloitumattomana surijana. Näin lukijalle luodaan jälleen mielikuva surusta, joka kattaa ikään kuin kaikki heidän kansalaisensa.

Diana muistelevissa uutisissa olisi tärkeää määrittää, mikä kansa on. Benedict Anderson on oikeassa siinä, ettei minkään yhteisön jäsenet voi koskaan tuntea

kattavasti toisiaan – vaikka kansadiskurssi antaakin kuvan kansallisuuksia läpäisevästä, määrittelemättömästä Dianaa surevasta ja muistelevasta joukosta.

Herääkin kysymys, että onko Iso-Britannian kansalaisten suru uutisoinnin osalta oleellisempaa siksi, että kyse on Iso-Britannian kuninkaallisen kuoleman muistaminen? Kenties suomalaisten helpompi samastua brittiläisten suruun, koska heidän surunsa ajatellaan olevan tässä tapauksessa autenttisempaa. Suomalaiset surijat on ohitettu, tai ainakaan heitä ei yksityiskohtaisemmin tuoda esille, vaikka suomalaisen iltapäivälehdien uutisten yleisönä on kuitenkin ensisijaisesti nimenomaan suomalaiset. Sen sijaan, että suomalaisia olisi haastateltu Dianan kuoleman johdosta, on aineistossa valittu kansainvälinen ja brittilähtöinen lähestymistapa.

Toisaalta samalla kun surua käsitellään uutisissa Iso-Britannian kansalaisten kautta, puhutaan aineistossa kuitenkin myös koko kansakunnan surusta, jolloin oletettavasti viitataan Dianan kuoleman aiheuttamaan maailmanlaajuiseen suruun. Tällä perusteella voidaan sanoa, että kansadiskurssi perustaa olemassaolonsa ajatukseen Andersonin kuvitellusta yhteisöstä, joka määrittyy lopulta uutisissa melko abstraktiksi joukoksi Dianaa surevia ihmisiä.

5.3. Järkytysdiskurssi

Dianan kuolemaa ei voitu uskoa todeksi. Tämän muisteleminen on järkytysdiskurssin perusajatus. Diskurssissa viitataan siihen, että Dianan kuolema oli niin järkyttävä tapahtuma, etteivät ihmiset voineet uskoa sitä todeksi. Diskurssi käyttää hyväkseen niin läheisten, pelastushenkilökunnan kuin faniienkin ääniä muistellakseen traagisen onnettomuuden mittakaavaa ja suuruutta – nyt, kun siitä puhutaan 20 vuotta tapahtuneen jälkeen.

Uutisissa järkytystään Dianan äkillisen poismenon johdosta kuvailevat Dianan sisko ja lapset. Järkytysdiskurssissa toistetaan useaan otteeseen ajatusta siitä, että ”tapahtunutta ei voitu uskoa todeksi”.

Dianan sisko lady Sarah McCorquodale kertoo Diana, 7 Days – dokumentissa perheen luulleen aluksi Dianan saaneen vain pari ruhjetta onnettomuudessa. Kun vammojen vakavuus selvisi, eivät he voineet uskoa tapahtunutta todeksi. (Enqvist, IS, 31.8.)

-En pystynyt uskomaan sitä todeksi, Harry muistelee. (Enqvist, IS, 31.8.)

-Muistan olleeni täysin turta, sekaisin ja minua pyörrytti, William hiljenee. (Enqvist, IS, 31.8.)

Järkytysdiskurssissa näkyy globaali ikoninen mediatapahtuma ja ikonisuuden tärkeys. Ikonisuuden tärkeys merkitsee sitä, että modernit mediatapahtumat ovat poikkeuksellisia, suuria sosiaalisia draamoja. Draamojen luonteeseen kuuluu, että media ylläpitää niitä. Kun jokin asia lakkaa kiertämästä mediassa, myös sen ikonisuus katoaa samalla. (Sonnevend 2016, 21.) Dianan kuoleman aiheuttaman järkytyksen muistaminen on muokkautunut suureksi, sosiaalisesti draamaksi, johon osallistetaan Dianan läheiset ja uutisten lukijat. Dianan kuolemaan liittyvää draamaa siis ylläpidetään järkytysdiskurssin kautta, jotta sen oikeutus ja asema nykyisessä journalistisessa päiväjärjestyksessä vahvistuisi.

Järkytysdiskurssi ilmenee hegemonisella tavalla. Hegemonisella diskurssilla on tyypillinen tapa vedota esimerkiksi riippumattomana pidettyjen asiantuntijoiden mielipiteeseen.

Pelastushenkilökunta on tällainen auktoriteetti, jonka ääntä on uutisissa käytetty tukemaan Dianan kuolemaan johtaneeseen onnettomuuteen liittyvää järkytystä. Uutisten mukaan hekään eivät voineet uskoa tapahtumaa todeksi: tämä vahvistaa asiantuntijuuden kautta tavallisten kansalaisten tunteet ”todellisiksi”.

-Uskoin koko ajan, että hän selviää, palomies kertoo. (Hapuli, IS, 31.8.)

-Hän lähti elossa onnettomuuspaikalta. Järkytyin, kun kuulin, että hän kuoli, Gourmelon (palomies) muistelee. (Hapuli, IS, 31.8.)

Läheisten ja pelastushenkilökunnan lisäksi menetyksen aiheuttamaa järkytystä muistellaan myös fanien sitaattien kautta.

Uutinen Dianan kuolemasta tavoitti lontoolaisen Doreenin lomamatkalla Italiassa. Hän ei ollut alussa uskoa italiankelisiä uutisia onnettomuudesta todeksi. (Enqvist, IS, 31.8.)

-Dianan kuolema oli valtava shokki koko maailmalle, Lothar sanoo. (Enqvist, IS, 31.8.)

Järkytyksen muistamisessa on otettava huomioon, että muistimme ja muistomme ovat muuttuva väline, jonka läpi voimme katsoa maailmaa yhä uudelleen (Amine ja Beschea-Fasche 2012, 100). On mahdollista, että Dianan kuoleman muistamiseen ja järkytyksen suuruuteen, yksityiskohtiin ja muihin piirteisiin liittyy myös ajan kulumisen. Kenties jotkin järkytykseen liittyvät seikat näyttäytyvät erilaisina, kun niitä muistellaan 20 vuotta tapahtuneen jälkeen? Tämä tutkimus ei tosin pysty vastaamaan siihen, miten ajan kulumisen näkyy muistojen sisällössä tai siinä, miten ihminen niistä kertoo.

On kuitenkin varmaa, että siihen, miten näemme Dianan, hänen elämänsä ja muistonsa, vaikuttavat mediainstituution tekemät valinnat. Dianan tarina ei olisi meille olemassa sellaisena kuin nyt on, jos mediaa ei olisi. Järkytysdiskurssi vie lukijan Dianan onnettomuuden traagisuuden äärelle, vaikka lukija ei ole ollut välttämättä edes syntynyt silloin, kun onnettomuus on tapahtunut vuonna 1997. Kollektiivista muistiamme rakennetaan niiden tapahtumien osalta, jotka eivät ehkä ole edes tuttuja lukijalle.

Oletuksena on, että mikä tahansa onnettomuus voi olla järkyttävä tapahtuma. Sen sijaan oletusarvona ei voi olla, että yksittäisen ihmisen järkyttävää tapahtumaa kerrataan yhä uudelleen ja uudelleen mediassa. Tällainen toiminta vaatii

perustelun tai oikeutuksen. Dianan kohdalla perustelu löytynee median halusta kierrättää dramaattiseksi ja myyväksi todettua ilmiötä.

5.4. Uhidiskurssi

Uhidiskurssissa uhreiksi osoittautuvat paitsi Diana itse, myös hänen perheensä ja faninsa, joiden kerrotaan kärsineen Dianan poismenon johdosta. Uhidiskurssi konkretisoituu muistamisen yhteydessä, sillä silloin tunteikkaat tarinat Dianan äkillisesti päättyneestä onnellisesta elämästä ja sen vaikutuksista nousevat aiempaa herkemmin esille.

Tällaiset niin kutsutut ”vuosipäivätarinat” voivat olla faktuaalisesti informoivia, ja usein ne herättävät myös menneen eloon yleisölleen. Tarinat luovat tunnesiteen menneen ja nykyisen välille. (Edy 1999, 74-75.) Uhidiskurssissa pyritäänkin herättämään tunteita muistamalla ja konkretisoimalla niitä, kenet halutaan nostaa uutisissa uhrin asemaan.

Uhrin asemaa korostetaan diskurssissa toteamalla lukuisia kertoja Dianan olevan sydänten prinsessa tai sydänten kuningatar. Sydänten prinsessa on vertauskuva sille, ettei Dianasta koskaan tullut virallista kuningatarta, mutta hän halusi tehdä hyväntekeväisyyttä ja ilmaisi halunsa olla lähellä kansaa: heidän sydämissään. Sydänten kuningatar vakiintui mediassa lisänimeksi Dianalle. Dianan lisänimen taustalla oleva tarina tuotiin esille myös uutisissa.

-Hauan nostaa esiin arkoja asioita. Tulen onnelliseksi siitä, että saan edes yrittää auttaa muita. Minusta tuskin tulee kuningatarta, mutta haluan olla ihmisten sydänten kuningatar, jo 1992 Roomassa Äiti Teresan tavannut ja tämän kanssa ystäväystynyt Diana sanoi. (Tainola, IS, 31.8.)

Ilta-Sanomien uutisissa Dianasta puhutaan edelleen sydänten prinsessana tai

sydänten kuningattarena. Tittelillä on vakiintunut asema, ja sitä käytetään useaan otteeseen.

Tänään torstaina 31. elokuuta sydänten prinsessa Dianan kuolemasta on kulunut 20 vuotta. (Ruohisto, IS, 31.8 ja Enqvist, IS, 31.8.)

Sydänten prinsessa kuoli 31. elokuuta 1997 Pariisissa. (Enqvist, IS, 31.8.)

6. syyskuuta Lontoo hiljeni sydänten prinsessan hautajaisiin. (Enqvist, IS, 31.8.)

Aluksi voi olla vaikea nähdä yhteyttä sydänten kuningattaren ja uhrin aseman välillä. Sydänten kuningatar -titteli näyttäytyy uutisissa Dianaa ylistävässä valossa, kuten sen tarkoitus onkin. Pian kuitenkin voi huomata, että titteliä käytetään itsestään selvänä lisänimenä yhteyksissä, joissa Diana halutaan todellisuudessa esittää uhrina.

Uhriutta rakennetaan esimerkiksi toteamalla, että sydänten prinsessan onnellinen elämä päättyi traagiseen onnettomuuteen, sydänten prinsessa kuoli, tai sydänten prinsessaa surraan.

Sydänten prinsessa Diana tuntui viimein löytäneen onnen traagiseen elämäänsä, kun se äkisti päättyi 31. elokuuta 1997. (Enqvist, IS, 31.8)

Sydänten prinsessa kuoli 31. elokuuta 1997 Pariisissa, kun häntä ja hänen miesystävänsä Dodi al Fayedia kuljettanut auto oli törmännyt Pont de l'Alman tunnelin seinään. (Enqvist, IS, 26.8.)

Hyvästi, sydänten prinsessa! Dianan hautajaisista muodostui koko kansan surujuhla: ihmiset itkivät valtoimenaan ja pyörtyilivät kadulle. (Enqvist, IS, 31.8.)

Dianan oletetaan aineistossa siis olevan hyväntekijä ja koko kansan sydänten kuningatar. Korostamalla tätä roolia saadaan hänen kuolemansa vaikuttamaan

epäonnislta ja epäreilulta, traagiselta. Sitä myötä sydänten kuningattaresta tulee uhri, ja tätä mielikuvaa pidetään myös tiukasti yllä.

Syitä siihen, että Diana nähdään uhrina, löytyy jo hänen elämästään, ei vain kuolemastaan. Dianan koki jäävänsä toiseksi kuningatar Elisabetille, ja totesikin jo varhaisessa vaiheessa elämänsä, ettei hän usko milloinkaan tulevansa kuningattareksi. Vastakkainasettelu Dianan ja kuningashuoneen välillä oli siis selvä, joten Dianaa on myös helppo ajatella uhrina suhteessa usein etäisenä nähtyyn kuningashuoneeseen.

Diana kuitenkin itse julistautui kansan kuningattareksi, eli kuten hän itse asiaa nimitti, sydänten kuningattareksi. Hän siis tavallaan myös itse sanoi olevansa olosuhteiden ja monarkian uhri, minkä johdosta sydänten kuningattaren rooli korostui. Tämän ilmiön muisteleminen on isossa roolissa uhridiskurssissa. On mielenkiintoista, että vuosikymmentenkin jälkeen Dianaa halutaan muistella juuri tämän position kautta.

Kuten Diana toivoi, hänestä tuli eläessään sydänten kuningatar, ja sitä hän on edelleen. (Tainola, IS, 31.8.)

Diskursseja tutkiessa voidaan pohtia, että minkälaiseen positioon lukija asettuu diskurssissa. Identiteettien rakentumisessa on usein kyse naturalisoivasta yksinkertaistamisesta. Tällöin voidaan kysyä, että miten ihmisille tuotetaan jäykkiä, kiinteään persoonallisuuteen sidottuja subjektipositioita. (Jokinen & Juhila 2016, 91.) Uhridiskurssissa yleisölle tuotetaan melko selkeä rooli: Diana ja hänen läheisensä ovat uhreja, joita tulee muistaa järkytyksen ja surun kautta. Näin uhridiskurssi kiinnittyy läheiseen suhteeseen muiden diskurssien kanssa. Tämän lisäksi myös Dianalle annetaan selvä rooli: hänet muistetaan yhtä lailla uhrina.

Myös prinssit William ja Harry ovat avautuneet äitinsä kuolemasta ensimmäistä kertaa 20 vuoteen. (Ruohisto, IS, 28.8.)

Dianan lapsia muistellaan traumaattisen tilanteen uhreina, sillä he ”katuvat viimeistä puhelua” ja ”muistelevat kammottavaa hetkeä”.

-En muista tarkkaan mitä sanoin hänelle, mutta kadun lopun ikääni puhelun lyhyttä, Harry kuvailee. (Enqvist, IS, 31.8.)

William ja Harry muistelevat BBC:n uutuusdokumentissa vakavina sitä kammottavaa hetkeä, jolloin he kuulivat äitinsä kuolleen. (Enqvist, IS; 31.8.)

Lasten asema uhreina korostuu, kun puhe kääntyy äitiyteen ja Dianan kykyyn olla äiti. Hänen muistellaan olleen ”omistautuva” ja ”maailman paras äiti”. Näin korostetaan sitä, että Dianan kuolema todella oli valtava menetys, ja hänen muistamisensa on perusteltua.

Hänestä tuli sydänten kuningatar ja pojilleen omistautuva äiti. (Tainola, IS, 31.8.)

Äitimme prinsessa Diana -dokumentin päähenkilö on hauska, iloinen ja rakastava ihminen sekä maailman paras äiti. (Ollikainen, IS, 29.8.)

Varsinkin poikiensa, prinssien William ja Harry, syntymien jälkeen, Diana halusi hoitaa itse lapsensa. Toki hänellä oli apunaan lastenhoitajia, mutta Diana pyrki olemaan alati läsnä lapsilleen. Hän halusi julkisesti poikiaan, suukotteli heitä ja osoitti rakkauttaan avoimesti. (Tainola, IS, 31.8.)

Vuonna 1983 Diana otti yhdeksän kuukautta vanhan Williamin mukaan Uuden-Seelannin matkalle, koska ei halunnut olla erossa pienokaisestaan. Tässäkin asiassa Diana rikkoi hovin perinteitä. (Tainola, IS, 31.8.)

Miksi Diana halutaan muistaa uhrina? Perinteisesti sankarit ja uhrin ovat saaneet mediassa erityisaseman, ainakin verrattuna syyllisiin. Dianaa ei muisteta millään tavalla syyllisenä tai ikäviä ominaisuuksia omanneena ihmisenä: siihen ei aineisto

viittaa kertaakaan. Sen sijaan muistamalla häntä uhrina hän saa jopa tavallaan sankarin viitan harteilleen, sillä tapa jolla häntä muistetaan antaa ymmärtää, että hänellä olisi ollut vielä paljon annettavaa, ainakin ”maailman parhaana äitinä”.

Lisäksi äitiys ja vanhemmuus ovat tietysti asioita, jotka koskettavat lähes jokaista tavalla tai toisella: ymmärrämme, miten ison jäljen vanhemman menettäminen voi jättää. Sen takia aineistossa todetaan myös, että uutuisdokumentissa Harry ja William muistelevat Dianaa, eikä sitä ”voi kyyneleittä katsoa”.

Illalla tv:ssä: Harry ja William muistelevat Dianaa uutuisdokumentissa: ”Ei voi kyyneleittä katsoa”. (Ollikainen, IS, 29.8.2017)

Dianan muistaminen uhrina ja sankarillisena äitinä lapsilleen merkitsee sitä, että meidän on helpompi samastua tällaiseen henkilöön ja sitä kautta myös muistaa tällainen henkilö vuosien jälkeenkin. Diana herätti ja herättää tunteita puolesta ja vastaan – tai ainakin moni muistaa edes joitain otsikoita hänestä vuosien varrelta. Dianan muistaminen uhrina herättää sympatiamme häntä kohtaan, jolloin luomme häneen huomaamattamme jonkinlaisen siteen. Siksi uhripositio on tehokas ja kiinteä osa hänen muistamistaan. Uhridiskurssikin on hegemoninen diskurssi, sillä se kiinnittyy niin tiukalla tavalla koko Diana-ilmiön olemassaoloon.

5.6. Paljastusdiskurssi

Useissa aineistoni uutisissa keskitytään ajatukseen siitä, että uutisella paljastetaan yleisölle jotakin. Tällä tarkoitan sitä, että aineistoni uutisissa tehdään selväksi, että pyrkimyksenä on tarjota jotakin uutta tietoa, johon lukija pääsee käsiksi luettuaan Ilta-Sanomien uutisen. Diskurssissa esitetään itsestään selvänä se, ettei Dianan elämästä tiedetä vielä kaikkea. Tämän kautta mahdollistetaan uusien asioiden

paljastuminen. Itsestäänselvyyksien runsauden vuoksi myös paljastusdiskurssi näyttäytyy piirteiltään hegemonisena.

Paljastusdiskurssi ei siis vain muistele mennyttä, vaan tuo menneeseen jotain näennäisesti uutta tietoa. Se siis poikkeaa muista diskursseista oleellisesti, sillä paljastusdiskurssissa ei tyydytä vain pelkästään kertaamaan mennyttä, kuten vaikka suru- tai järkytysdiskurssissa tehdään.

Skandaalidokumentti paljasti Dianan ja Charlesin ensikohtaamisen – prinssi vokotteli Dianan isosiskoa: ”Luoja, miten surullinen mies” (Enqvist, IS, 30.8.)

Paljastamisen merkityksellisyyttä voidaan tuoda esille korostamalla paljastettavan asian dramaattisuutta. Paljastamisen tärkeyttä korostetaan myös kertomalla ensin paljastettavan asian olevan salaperäinen, kuten vaikka ”salainen keskustelu” kuningattaren ja pääministerin välillä.

Tällainen oli Elisabetin ja Tony Blairin salattu keskustelu – paljastaa, mistä kuningatar oli Dianan kuolemassa eniten huolissaan (Ruohisto, IS, 28.8.)

Kontrastia ja dramatiikkaa luodaan siis päinvastaisuuksilla: salainen keskustelu paljastetaan dramaattisesti, tai ainakin näin luvataan vähintäänkin otsikkotasolla, kuten esimerkiksi alla olevassa otsikossa tehdään.

Prinssi Charles antoi Dianalle upean häälahjan – kiusallinen seikka paljastui: Camilla kantaa sitä ”salaa” rintamuksessaan (Makkonen, IS, 24.8.)

Paljastusdiskurssi lupaa lukijalle tietoa, joka on ainakin jossain määrin uutta joillekin. Toisaalta uusi tieto on monin tavoin kierrätettyä tietoa. Useat paljastusdiskurssissa kierrätetystä materiaalista ovat nimittäin peräisin kesän aikana julkaistuista dokumenteista. Useat ulkomaiset lehdet, kuten Daily Mail, kirjoittivat aktiivisesti Dianasta kertovien dokumenttien sisällöistä. Sama sisältö kiersi siis televisiodokumentin kautta ensin ulkomaisiin lehtiin, joista ne poimittiin yhä edelleen suomalaisiin medioihin, kuten Ilta-Sanomiin.

Kierrätystä tapahtui siis kahdella tavalla: ensinnäkin alkuperäisten dokumenttien sisällöt kiersivät monen eri maan useissa eri medioissa, ja niistä poimittiin jokaiseen mediaan omanlaiset näkökulmat. Toisekseen, sen lisäksi että sisältöä kierrätettiin, olivat uutiset täynnä vanhoja kuvia ja uutta tietoa täydennettiin vanhalla tiedolla. Näin ollen myös vanhat yksityiskohdat kaivettiin esille ja ne nostettiin uuden tiedon rinnalle täydentämään uutisia.

Dianasta ollaan esitetty kesän ja alkusyksyn aikaan useita dokumentteja, jotka ovat paljastaneet uusia asioita sekä prinsessasta, että hänen lähipiiristään. Myös prinssit William ja Harry ovat avautuneet äitinsä kuolemasta ensimmäistä kertaa 20 vuoteen. (Ruohisto, IS, 28.8.)

Parin viime kuukauden aikana prinsessa Dianasta on julkaistu useita dokumentteja jotka ovat tarjonneet ainutlaatuisen kurkistuksen 20 vuotta sitten kuolleen sydänten prinsessan elämään. (Enqvist, IS, 30.8.)

Paljastusdiskurssissa hyödynnetään tehokkaasti myös Dianan lähipiiriä, kuten lapsia prinssi Williamia ja prinssi Harrya. He edustavat Dianaa hänen kuoltuaan, sillä he ovat eläneet hänen kanssaan, ja heidän oletetaan tuntevan hänet tavalla, jota muut eivät voi edes ymmärtää, sillä ovathan he hänen lapsiaan. Heillä oletetaan olevan tietoa, jota muilla ei ole. Siksi paljastusdiskurssissa tehokkainta onkin, jos paljastamisen merkityksellisyyttä korostetaan lähipiirin tietojen kautta: se ikään kuin konkretisoi muistamisen merkityksellisyyden uudelle tasolle.

Dianaa muistelevat osin ennennäkemättömän arkistomateriaalin lomassa hänen veljensä Charles Spencer sekä pari Dianan läheisintä ystävää. (Ollikainen, IS 29.8.)

Paljastusdiskurssin voima ei kuitenkaan perustu pelkästään paljastettavan asian merkityksellisyyteen, vaan siihen, että lukijan annetaan ymmärtää, että hän pääsee osaksi jotain pyhää ja ainutlaatuista, jonka Dianan läheiset suostuvat paljastamaan.

Diskurssi vahvistaa Dianan kuoleman vuosipäivän olevan globaali ikoninen tapahtuma. Ikonisuuden pyhyydellä tarkoitetaan sitä, että ihmiset haluavat koskettaa ja palvoa jotakin myyttiä. Samalla he tekevät tapahtuman tarinasta tartuttavan ja samastuttavan, jonka seurauksena tapahtumia kierrätetään uusissa narratiiveissa ja ajankuvalle tyypillisissä sosiaalisissa esityksissä. (Sonnevend 2016, 21.) Tämä näkyy paljastusdiskurssissa, ja lisäksi tapahtumien kierrättäminen uusissa narratiiveista voi myös omalta osaltaan muokata kollektiivista muistiamme Dianan suhteen.

Paljastusdiskurssiin kuuluvat olennaisena osana salaliittoteoriat, joita Dianan kuoleman ympärillä alkoi pyöriä heti onnettomuuden jälkeen. Salaliittoteorioiden muisteleminen on edelleen, vuonna 2017, keskeisessä osassa uutisointia. Erään salaliittoteorian mukaan Dianan on haudattu todellisuudessa eri paikkaan kuin julkisesti on kerrottu.

Althorp Coaching Innin työntekijät ovat kuulleet baaritiskin takana villeimmätkin salaliittoteoriat prinsessan kuolemasta. (Enqvist, IS, 31.8.)

Salaliittoteorioista ja kuoleman ympärillä leijuvasta ”mystisyydestä” kerrotaan Iso-Britanniassa tehdyissä haastatteluissa. Salaliittoteorioiden kertaaminen liittyy Dianan menetyksen käsittelemiseen. Salaliittoteorioiden muisteleminen vielä 20

vuoden jälkeen pitää yllä mystisyyden viittaa, mutta myös toisintaa sitä ajatusta, että Dianan kuolemaa ei voida hyväksyä sellaisenaan, kuin se tapahtui. Näin surraan Dianan kohtaloa, ja jopa ikään kuin annetaan ymmärtää, ettei sitä olla kuitenkaan pohjimmiltaan valmiita hyväksymään.

St.Maryn työntekijät eivät halua kommentoida hautapaikkaan liittyviä huhuja IS:lle, mutta paikalliset uskovat, etteivät väitteet ole täysin tuulesta temmattuja. (Enqvist, IS, 31.8.)

Althorpin entiset työntekijät ovat kyläläisten mukaan kuiskutelleet, että Dianan uurna olisi viety salaa sukuhautaun. (Enqvist, IS, 31.8.)

Toki on otettava huomioon, että salaliittoteorioiden kertaaminen liittyy pitkälti myös puhtaasti markkinointiin ja Diana-ilmion lehtiä myyvään luonteeseen. Tätä korostetaan mystisyydellä, josta puhutaan diskurssissa sanavalinnoilla, kuten ”kuiskutella”, ”viedä salaa”, ”ja ”kommentoida huhuja”. Muutamaaan kertaan toistuva sanavalinta ”sitkeät huhut” ikään kuin oikeuttaa sen, että asiaa muistellaan edelleen ja asiasta kirjoitetaan edelleen. Huhut eivät laannu, vaan ovat ”sitkeitä”, joten niistä on tämän perusteella syytä kirjoittaa.

Salaliittoteoriat liittyvät siis myös vahvasti Dianaa koskevaan paljastamisen kulttuuriin. Ne ovat näin ollen myös osa globaalin ikonisen tapahtuman pyhyyttä, sillä salaliittoteoriat vahvistavat Dianaan liittyviä myyttejä, tekevät tarinasta tartuttavan. Salaliittoteorioita kierrätetään uusissa narratiiveissa jatkuvasti.

Hovia syytetään salailusta: onko prinsessa Dianan hauta sittenkin tyhjä? Hautajais yön oudot tapahtumat käynnistivät sitkeät huhut (Enqvist, IS, 31.8.)

Dianan todellinen hautapaikka on sitkeiden huhujen mukaan Great Bringtonissa. (Enqvist, IS, 31.8.)

Hautapaikan lisäksi salaliittoteoriatkin muistelevat edelleen kuolemaan johtaneen

auto-onnettomuuden syitä. Diskurssi vetoaa siihen, että kuolemasta ”liikkuu salaliittoteorioita” ja ”kuoleman ympärillä pyörii salaliittoteorioita”. Näin asia voidaan esittää yleismaailmallisesti ja todeta, että media ikään kuin ”vastaa yleisön tarpeisiin” uutisillaan. Sitä ei kerrota tai määritellä, kuka salaliittoteorioista on kiinnostunut tai niistä haluaa tietää.

Dianan kuolemasta on liikkunut salaliittoteorioita, joiden mukaan hänet murhattiin. (Enqvist, IS, 31.8.)

Illalla tv:ssä: Prinsessa Dianan kuoleman ympärillä pyörivät salaliittoteoriat: Kuningashuoneen osuus, sokeuttava laser.. (Ollikainen, IS, 31.8.)

Tuore dokumentti kertoo sekä onnettomuuteen liittyviä salaliittoteorioita, että Dianan Spencerin henkilöhistoriaa. (Ollikainen, IS, 31.8.)

Salaliittoteoreetikot asetetaan asiantuntijarooliin. Heidän sanotaan ”kertovan näkemyksiään” dokumenteissa. Hegemonisilla diskursseilla on tapana vedota riippumattomina pidettyjen asiantuntijoiden mielipiteisiin vahvistaakseen asemaansa.

Tässä diskurssissa hyödynnetään kuitenkin enemmän yksinkertaistamista ja yleiseen hyväksyntään vetoamista, sillä salaliittoteoreetikkoja ei voida suoralta kädeltä pitää riippumattomana asiantuntijana.

Salaliittoteoreetikot kertovat näkemyksiään muun muassa Ison-Britannian tiedustelupalvelun ja kuningashuoneen osuudesta, Dianan mahdollisesta raskaudesta ja Dodi Fayedin kosinnasta, sokeuttavasta laserista, rikkoutuneista tieliikennekammeroista ja valkoisesta Fiat Puntosta, jonka kuljettaja vihdoinkin löytyi, mutta teki sittemmin oudon itsemurhan. (Ollikainen, IS, 31.8.)

Salaliittoteoreetikkojen pitäminen kyseenalaisena asiantuntijaryhmänä todentuu

myös siinä, että uutisessa todetaan lukuisten salaliittoteorioiden olevan ”viihdyttäviä”. Näin teksti jo itsessään mitätöi osittain salaliittoteorioiden paikkansapitävyyttä.

Määrittelemällä salaliittoteorioiden vyyhtiä Ilta-Sanomat itseasiassa asettautuukin itse riippumattomana pidetyn asiantuntijan rooliin. Aineistossa myös arvellaan, että Dianan kuolema herättää ”kysymyksiä vastedeskin”. Tällä halutaan kertoa siitä, että Dianan kuolemaa voidaan ja tullaan puimaan läpi vielä jatkossakin.

Salaliittoteorioiden vyyhti on viihdyttävä, sillä prinsessa Dianan kuoleman olosuhteet herättivät aikoinaan kysymyksiä ja herättänevät vastedeskin, sillä osa teorioista torpataan. (Ollikainen, IS, 31.8.)

Kun jokin asia lakkaa kiertämästä mediassa, sen ikonisuus katoaa. (Sonnevend 2016, 21). Paljastusdiskurssissa on kyse juuri tästä: Dianan kuoleman vuosipäivä on moderni tapahtuma, johon näyttää liittyvän poikkeuksellisia sosiaalisia draamoja, joita media ylläpitää. Tapahtuman ikonisuus ei ole kadonnut, vaan päinvastoin tapahtuman kierrättäminen näyttää vahvistaneen sen asemaa.

Paljastusdiskurssissa olennaista on huomata symbolisen kommunikaation voima. Media kytkee tapahtumat ajalliseen ulottuvuuteen: jotain tärkeää tapahtuu juuri nyt (Sumiala 2012, 18). Tästä kertoo esimerkiksi Ilta-Sanomien suora lähetys Kensingtonin palatsilta kuoleman vuosipäivänä tai paljastusdiskurssin tapa antaa ymmärtää, ettei Dianan muistaminen ole historiaa, vaan uutta seurattavaa, paljastettavaa ja katsottavaa riittää koko ajan: nyt ja tulevaisuudessa.

5.8. Tirkistelydiskurssi

Tirkistelydiskurssissa toimittajat raportoivat omista henkilökohtaisista kokemuksistaan. Diskurssin nimessä oleva sanavalinta tirkistely on valittu

ajatellen sen kuvaavan parhaiten diskurssin ympärillä vallitsevaa toivetta siitä, että yleisö haluaa päästä tässäkin osaksi jotakin ennennäkemätöntä ja -kuulematonta osaa Dianan elämästä. Toimittajat ikään kuin rinnastetaan Dianan lähipiiristä seuraaviksi, sillä heillä voidaan ajatella roolinsa vuoksi olevan pääsy johonkin sellaiseen, mistä muut eivät tiedä, ja josta toimittajan on velvollisuus kertoa.

Aineistossani Dianan elämää ja vaiheita tarkastellaan suoraan ainakin kahden toimittajan havaintojen ja omakohtaisten kokemusten kautta. Ilta-Sanomien toimittaja Niina Enqvist vieraili työmatkallaan Iso-Britanniassa ja Ranskassa Dianan elämään liittyvillä keskeisillä paikoilla ja raportoi sieltä yksityiskohtia ja havaintoja, joita hyödynnettiin useasti aineistossa. Lisäksi Ilta-Sanomat julkaisi erikoistoimittaja Rita Tainolan omakohtaisen kommentin tapaamisestaan prinsessa Dianan kanssa vuonna 1983.

Kuten todettua, journalisteja voidaan perustellusti kutsua ”kollektiivisen muistin agenteiksi” (Meyers 2007, 721). Sanavalintojen, kuvailun ja tarinan rakenteen tärkeyttä ei voida ohittaa kevyesti. Toimittajien ja koko journalistisen instituution rooli kollektiivisen muistimme rakentajina ovat ehdottoman tärkeitä.

Ilta-Sanomat kertoo kirjoittavansa ”Dianan muistosta Lontoossa prinsessan muistopaikoilla”. Matkakokemuksistaan toimittaja Niina Enqvist kirjoittaa muun muassa seuraavanlaisesti:

Great Bringtonin kylä vain muutaman kilometrin päässä prinsessa Dianan lapsuudenkodista Althorpin kartanosta on kuin suoraan sadusta tai tv:n suosikkisarja Emmerdalesta. (Enqvist, IS, 31.8.)

Northamptonissa sijaitsevan kylän unelias arki muuttui merkittävästi 20 vuotta sitten prinsessa Dianan kuoltua. (Enqvist, IS, 31.8.)

Toimittaja raportoi ja muistelee sellaista osa-aluetta Dianan elämästä, joka tunnettiin vähemmän hyvin. Lukija pääsee osaksi jotakin sellaista toimittajan

kokemusta, joka tuottaa uutta tietoa ”suoraan paikan päältä”. Ajatus tuoreesta tiedosta kiinnittää lukijan muistelemiseen tehokkaalla tavalla.

Kyselykierros pubissa tuottaakin heti hedelmää: henkilökunta muistelee mielellään prinsessan vierailuja maalaispubiin. (Enqvist, IS, 31.8.)

Tirkistelydiskurssi eroaa siinä muista diskursseista, että pyrkimys on pelkän muistelemisen sijaan tuottaa uutta tietoa perinteisen raportoinnin menetelmin. Tämä menettelytapa on Dianan kohdalla monesti vähän käytetty, sillä Dianan kohdalla suomalaisen iltapäivälehdessä on helpointa tarttua muistelemiseen ja toissijaisiin lähteisiin, kuten kansainvälisiin lehtiin ja uutuusdokumentteihin. Paljastusdiskurssissa nähtiin samoja piirteitä siitä, että lukijalle pyritään ainakin luomaan illuusio uudesta tiedosta. Tirkistelydiskurssi ottaa askeleen pidemmälle tuottaessaan uudenlaista näkemystä, jossa lukija pääsee katsomaan asioita ainakin hetkellisesti ”toimittajan silmin”.

Toimittajien ja median tunnustettu rooli kollektiivisen muistamisen rakentajina vaikuttaa siihen, että mediassa julkaistuilla teksteillä ajatellaan olevan ainakin jonkinlaista arvoa ja auktoriteettia. Tarinan rakenne vahvistuu, kun asioista kerrotaan jonkun toisen kautta, kuten ”St. Maryn työntekijöiden”, ”Althorpin entisten työntekijöiden” tai ”tarjoilija Ruthin” kautta.

St. Maryn työntekijät eivät halua kommentoida hautapaikkaan liittyviä huhuja IS:lle, mutta paikalliset uskovat, etteivät väitteet ole täysin tuulesta temmattuja. Althorpin entiset työntekijät ovat kyläläisten mukaan kuiskutelleet, että Dianan urna olisi viety salaa sukuhautaun. (Enqvist, IS, 31.8.)

Althorp Coach Inningin työntekijät ovat kuulleet baaritiskin takana vilskeimmätkin salaliittoteoriat prinsessan kuolemasta. -Paikallisilla on asiasta tietysti oma teoriansa, ja näitä huhuja on liikkunut vuosikausia, Ruth (tarjoilija) kohauttaa olkapäitään. (Enqvist, IS, 31.8.)

Kaikesta huolimatta teksteissä tuodaan kuitenkin hieman yllättävästikin esille myös se, että kiinnostus Dianaan on laantunut merkittävästi ja ettei Dianan entisen koulun seinillä ole muistolaattoja hänen kunniakseen.

Muutoin Pimlicon kaupunginosassa sijaitseva opinahjo ei mainosta yhteyttään Walesin prinsessaan: rakennuksen seinissä ei ole muistolaattoja, kuoleman jälkeen pihamaalle istutetut kukkasetkin ovat kuihtuneet jo aikoja sitten. (Enqvist, IS, 30.8)

Kyläläiset muistavat Great Bringtonin hulinavuodet hyvin, joskin kiinnostus on laantunut merkittävästi. (Enqvist, IS, 31.8.)

Kiinnostuksen laantumista korostetaan myös kuvailemalla kodittomia, jotka eivät tiedä rakentavansa yöllistä majaan Dianaan entisen työpaikan pihalle. Diana työskenteli esikoulussa lasten kanssa niihin aikoihin, kun hän tapasi prinssi Charlesin.

Lasten jo kirmatessa koteihinsa maanantai-iltana esikoulun pihalle yönsijaansa rakentavat kodittomat eivät hekään tiedä rakennuksen historiasta. (Enqvist, IS, 30.8)

Kysymys kuitenkin kuuluu, että miten oleellista tirkistelydiskurssin tarjoama uusi tieto on. Raportointi tapahtuu osin paikoista, joihin meillä suomalaisilla ei ole välttämättä minkäänlaista sidettä ennestään. Haastateltavatkin ovat jälleen muita kuin suomalaisia, joten suomalainen lukija asettautuu siis tarkastelemaan ja tirkistelemään Dianan muistamista taas Iso-Britannian kansalaisten kautta.

Toki esimerkiksi pienen kylän keskeisen pubin työntekijän haastattelemine voi tuottaa mielenkiintoista tietoa, ja jutussa on myös rehellisesti kerrottu se, että mediahuuma ja yleisön valtaisa kiinnostus ovat hiipuneet.

Diana-ilmion viehäytys perustuu tulkintani mukaan juuri tähän toiveikkaaseen olettamukseen ja uteliaisuuteen liittyen meille saavuttamattomissa olevaan maailmaan. Mdiamaailma julkisuuden henkilöineen vaikuttaa erityislaatuiselta

osittain sen takia, että me ajattelemme mediamaailman olevan jotakin enemmän, kuin vain medioitu versio sosiaalisesta maailmastamme ja siellä olevista ihmisistä. Pidämme erityislaatuisena heitä, jotka olisivat todellisuudessa vaihdettavissa itsemme kanssa. Tämä on mediamaailman perusta. (Couldry 2003, 56.) Tässäkin diskurssissa voidaan ajatella olevan pitkälti kyse siitä, että media-instituutio on itse ottanut roolikseen muistella Dianan tarinaa ja näin luonut oletuksen ilmiön ja Dianan tarinan muistamisen erityislaatuisuudesta ja tärkeydestä.

Julkisuuden henkilöt nimittäin ovat myös paradoksaalisia, sillä he ovat yhtä aikaa tavallisia, mutta toisaalta eivät kuitenkaan. Näin ollen myös mediaprosessi itsessään on paradoksaalinen. Sen kuvitellaan olevan taianomaista ja erityistä sen takia, että kun media kirjoittaa siitä, ”tavallinen ihminen” siirtyy mediamaailmaan. (Couldry 2003, 57.)

Iltta-Sanomien erikoistoimittaja Rita Tainolan kommentti tapaamisestaan prinsessa Dianan kanssa on hyvin erilainen kuin toimittaja Niina Enqvistin matka Pariisiin ja Lontooseen, sillä Tainolan teksti perustuu täysin hänen omiin, henkilökohtaisiin muistoihinsa. Siksi kirjoituksen merkitys kollektiivisen muistin rakentajana on merkittävä.

Dianan kuolemasta tänään 20 vuotta: Rita Tainola tapasi nuoren prinsessan – tällainen kansan hurmannut sydänten kuningatar todellisuudessa oli (Tainola, IS, 31.8.)

Diskursseilla on tapana sekoittaa. Tirkistelydiskurssi hyödyntääkin jo otsikkotasolla paljastamiskurssin tapaa houkutella lukijaa ”totuuden paljastamisella”. Näin lukija asettuu positioon, jossa journalisti ja media tietävät jotain, mitä hän ei tiedä. Tirkistely- ja paljastusdiskurssi ovat läheisessä suhteessa keskenään, mikä osoittaa myös niiden hegemonisuuden.

Valta-asetelma median ja lukijan välillä korostuu, kun teksteissä korostetaan median edustajan olleen yksi harvoista suomalaisista, joka on tavannut Dianan.

IS:n toimittaja Rita Tainola on yksi harvoista Dianan tavanneista suomalaisista. (Tainola, IS, 31.8.)

IS:n toimittaja Rita Tainola sai harvinaisen kutsun. (Tainola, IS, 31.8.)

Tekstissä tuodaan esille heti aluksi mielenkiintoinen seikka, jolla toimittaja asettautuukin mediamaailman ulkopuolelle kertomalla, että häntä jännitti tavata kuninkaallisia, aivan kuten ketä tahansa meistä saattaisi jännittää. Näin diskurssi antaa lukijalle mahdollisuuden asettautua samalle viivalle toimittajan kanssa, ja valta-asetelma kääntyy hetkeksi.

Olin koko päivän hieman hermona, sillä olin saanut kutsun kuninkaalliselle H.M. Britannia –alukselle tapaamaan Walesin prinssiparia Halifaxiin. (Tainola, IS, 31.8.)

Kun h-hetki alkoi lähestyä, minua jännitti. (Tainola, IS, 31.8.)

Julkisuuden henkilöt ovat aina kiinnostaneet ihmisiä. Usein kiinnostus vain kasvaa, jos julkisuuden henkilö kokee traagisen kohtalon. Julkisuuden henkilöiden kuolemat herättävät meitä tunnetasolla, sillä jo heidän elämänsäkin koskettivat meitä. (Sumiala 2012, 17.) Tirkistelydiskurssissa näkyy se, että Dianan elämä ja kuolema ovat koskettaneet ihmisiä ja herättäneet voimakkaita tunteita: voidaan tosin kysyä, että onko Diana herättänyt enemmän tunteita yleisössä vai mediainstituutiossa. Toki Dianan ja hänen lukuisten faniensa välillä on todistettavasti voimakkaita tunteita, mutta on mediainstituution aktiivinen valinta ylläpitää tätä sidettä.

Erikoistoimittaja Rita Tainolan kokemus tapaamisestaan Dianan kanssa oli herättänyt voimakkaita tunteita niin toimittajassa kuin hänen kertomansa mukaan myös prinsessa Dianassa. Hän muistelee tapaamisessa prinsessan ilmeen ”vaihtuneen tympeäksi”.

Kun silloin 1983 tapasin prinssiparin Britannialla, Charles esitteli minut vaimolleen vanhana tuttunaan. Charles jopa kehaisi minua muodikkaaksi. Se taisi olla Dianalle liikaa, sillä prinsessan ilme vaihtui tympeäksi. (Tainola, IS, 31.8.)

Näyttäisi siis siltä, että journalistien henkilökohtaisissa kertomuksissa Dianan ympärillä vallitseva illuusio voidaan rikkoa eri tavalla kuin muissa journalistisissa teksteissä, ja kertoa prinsessasta myös negatiivisena pidettyjä asioita. Samalla tavalla kuin toimittaja Enqvist kuvaili havainnoissaan kiinnostuksen Dianan tarinaan hiipuneen hänen kotikylässään, kuvailee erikoistoimittaja Tainola Dianan ilmettä tympeäksi.

Tämä todistaneekin osittain myös sen, että toimittajat eivät pelkää rikkovansa kulttiaseman saavuttaneen hahmon muistoa tai pahoittavansa jonkun mieltä, vaan kertovat asioista journalismiprofession vaatimusten mukaisesti, eli rehellisesti.

Myöhemmin ymmärsin Dianan käytöksen Britannialla, sillä nuorella vaimolla oli jo tuolloin epäilyksiä miehestään ja rouva Camilla Parker-Bowlesista. (Tainola, IS, 31.8.)

Toki tekstissä tuodaan avoimesti esille myös se, miksi Dianan ilme toimittajan tulkinnan mukaan vaihtui tympeäksi. Säröjen ja negatiivisten kokemusten kertominen selitetään lukijalle, jonka jälkeen lukijan vastuulle jää tehdä tulkinta toimittajan kertomasta.

5.9. Kontrastidiskurssi

Kontrastidiskurssi ilmenee siinä kerronnallisessa tavassa, joka koskee oikeastaan koko aineistoa ja näin ollen kaikkia diskursseja. Kontrastidiskurssilla tarkoitetaan,

että kahden eri ääripään tilanteen muistelu yhdistetään, jolloin saadaan aikaan tunne ja muisto isosta muutoksesta, dramaattisista käännteistä ja kasvutarinasta. Tämä näkyi läpi aineiston. Kontrasteilla Dianan moneen kertaan kerrottuun tarinaan ja sen muistamiseen saadaan vakuuttavuutta ja dramatiikkaa.

Kontrasteilla tarkoitan käytännössä esimerkiksi sitä, että Dianan ja Charlesin muistetaan olevan kuin eri planeetoilta. Siinä missä Diana esitetään ”15-vuotiaana rämöpäänä”, on taas hänen tuleva aviomiehensä, prinssi Charles ”Britannian tavoitelluin poikamies”.

Rämöpäisen 15-vuotiaan teinitytön ja Britannian tavoitelluimpiin poikamiehiin lukeutuneen Charlesin katseet kohtasivat ensimmäisen kerran Spencerien kotona Althorpissa 1977. (Enqvist, IS, 30.8.)

Diana muistetaan kaikkea muuta kuin kuninkaalliseen sukuun syntyneenä, sillä itse Dianan kerrotaan sanoneen, että hän oli ”pulska ja meikitön”, mutta prinssi piti hänestä silti.

-Olin pulska, minulla ei ollut meikkiä, en ollut hieno lady, mutta olin äänekäs ja hän piti siitä, Diana kuvaili. (Enqvist, IS, 30.8.)

Selvää tarinallista käännettä luodaan myös niin, että muistellaan Dianan olleen tavallinen nuori nainen, jonka elämä kääntyi täysin pääläelleen hänen tavattuaan Charlesin. Tätä kuvaillaan sanomalla, että ”Dianan idyllinen elämä päättyi kuin seinään”. Tässä ilmenee jälleen myös Dianan uhriasema: hänet muistellaan tempaisseen nuorena ja ujona tilanteeseen, josta ei ollut enää ulospääsyä. Näin Dianaa muistellaan siis myös passiivisena uhrina.

Dianan idyllinen elämä lastenhoitajana ja apuopettajana päättyi kuin

seinän, kun brittilehdille selvisi nuoren naisen seurustelevan prinssi Charlesin kanssa. (Enqvist, IS, 30.8.)

Tästä kertoo sekin, että Dianan muistellaan menettäneen ”osan viattomuudestaan” alettuaan seurustelevaan prinssi Charlesin kanssa. Kun Dianan muistellaan menettäneen jotain, on selvää, että kyseessä on jälleen uhriposition asettaminen.

Hän oli menettänyt yksityisyytensä ja osan viattomuudestaan. Hän ei ollut enää apuopettaja Diana Spencer, vaan Diana, Walesin prinssin tyttöystävä. (Enqvist, IS 30.8.)

Dianan ja Charlesin suurellisia kuninkaallisia häitä muistellaan ikuisen rakkauden kautta, joka ei kestänytään. Tällä tavalla palataan ”onnen hetkiin”, kun ”oli vielä toivoa”, vaikka kaikki tietävät, että liitto päättyi onnettomasti eroon. Kontrastien luominen ja kontrastien kautta muistaminen on helppo tapa tuoda lukijalle selväksi aiheen merkityksellisyys.

Täytyy toki ottaa huomioon, että kärjistämisen ja dramatisoinnin ajatellaan usein kuuluvan viihdejournalismoihin. Kyseessä voi olla siis myös tyyllinen seikka, mutta yhtä kaikki sen merkitys diskurssintutkimuksessa on yhtä oleellinen.

Vihkimispäivä oli maaginen ja uskoin morsiamen tavoin rakkauden kestävän. Toisin kävi. (Tainola IS, 31.8.)

Ehdottomasti eniten aineistossa kuitenkin ihannoidaan kontrastia ujon tytön ja kansainvälisen lady:n välillä. Tätä Dianan muutosta ”ujosta tytöstä sädehtiväksi naiseksi” muistellaan useaan otteeseen. Tämä johtuu siitä, että yleisö rakastaa onnistumistarinoita. Muutoin niin onnettomasti päättyneessä tarinassa on edes

jotakin kenelle tahansa tuttua tarttumapintaa onnistumisen ja kasvutarinan kautta.

Walesin prinsessa Diana on ujo, arka ja epävarma nainen. Näin asian päättelin tavatessamme kesäkuussa 1983. Kuinka väärässä olinkaan. (Tainola, IS, 31.8.)

Ujosta naisesta kasvoi hyväntekijä, jonka väsymätön panos eri hyväntekeväisyyskohteisiin sai aina ansaittua huomiota. (Tainola, IS, 31.8.)

Ujosta tytöstä sädehtiväksi naiseksi. (Tainola, IS, 31.8.)

Mietin, että näinköhän ujosta nuoresta naisesta alkaa kehkeytyä kansainvälinen lady. (Tainola, IS, 31.8.)

Nykyään yleisöjen pirstaloituminen ja useat julkisuudet (public spheres) haastavat yhteisöllisyyden tunteen ja kollektiivisen mielikuvituksemme, vaikka se on tärkeää sosiaaliselle yhteenkuuluvuudellemme. Mediassa onkin ”tilausta” julkiselle kuolemalle ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden dramatisoinnille. (Sumiala 2012, 101.) Kuten todettua, ihmiset rakastavat näitä onnistumistarinoita, ja tähän ajatukseen kontrastidiskurssissa tukeudutaan. Dianan tarina vaikeuksista voittoon ja traagiseen, epäoikeudenmukaiseen kuolemaan ovat yhdistelmä, josta mediainstituutio ei ole päästänyt irti, vaan muistelee vieläkin.

Useiden traagisten elämäntilanteiden jälkeen Diana löysi kuin löysikin itsensä ja sisäisen voimansa. (Tainola, IS, 31.8.)

Kontrastit ovat tehokas tapa muistella Dianaa, sillä kun tavallisesta tytöstä tulee prinsessa, voidaan narratiivin ajatella edustavan tyypillistä tuhkimotarinaa. Asetelma on sellainen, johon useat meistä osaavat samastua.

Kontrastidiskurssi on tärkeä ja hegemoninen diskurssi myös siksi, että se kertoo realistisen näkökulman Diana-uutisointiin 20 vuotta kuoleman jälkeen: tarina, kuten mikä tahansa muukin tarina, vaatii ääripäiden esittelemistä, dramatisointia

ja vastakkaisten näkökulmien yhdistämistä ja esittelemistä. Näin tarina saadaan pidettyä elossa ja sen muistelemisen pidetään miellyttävänä.

5.8 Yhteenveto analyysin tuloksista

Tässä luvussa olen tarkastellut seitsemää aineistosta löytämäni diskurssia: surudiskurssia, kansadiskurssia, paljastusdiskurssia, tirkistelydiskurssia, uhridiskurssia ja kontrastidiskurssia. Yllättävää oli se, että kaikki diskurssit osoittivat enemmän tai vähemmän hegemonisia piirteitä. Tämä johtuu myös siitä, että prinsessa Dianaa muistavat diskurssit ovat yllättävän moniulotteisia ja päällekkäin limittyviä: ne oikeuttavat olemassaolonsa toistensa kautta ja muodostavat mielenkiintoisen kokonaisuuden. Ehkä itsestään selvimpänä ja siten hegemonisimpana diskurssina esittäytyy kansadiskurssi, joka osoittaa, että suomalaisen iltapäivälehdien verkkouutisten lukijat muistavat Dianaa Iso-Britannian kansalaisten kautta.

Kansadiskurssissa kansan merkitys jää määrittelemättömäksi: lähes aina kansalla viitattiin kuitenkin britteihin. Näin ollen suomalaiset lukijat surivat Walesin prinsessaa suomalaisessa iltapäivälehdessä Iso-Britannian kansalaisten kautta. Tämän voidaan ajatella kertovan siitä, että meidän täytyy kierrättää surua toisen kansakunnan kautta, koska tällaiselle muistamiselle ei ehkä olekaan sellaista tarttumapintaa oman kansakuntamme kesken, kuin olemme ajatelleet. Kansadiskurssi todistaa omalta osaltaan myös sen, että Dianan muistaminen toisintaa suhdettamme Iso-Britanniaan ja heidän kansalaisiinsa. Siksi onkin tutkimuksellisessa mielessä vaikea määrittää, että mihin tarpeeseen Dianasta uutisoiminen tarkalleen vastaa Suomessa.

Selvää on, että Dianaa muistetaan surun ja järkytyksen kautta. Yhteistä suru- ja kansadiskurssille on niiden tapa muistaa Dianaa vetoamalla määrittelemättömiin käsitteisiin tai joukkioihin, jotka lopulta kuitenkin määrittelevätkin koko merkityksen. Surudiskurssissa Dianan surijoita kerrottiin olevan ”miljoonia” tai

”satojatuhansia”, mutta toisaalta surijoita määriteltiin toteamalla heidän olleen myös epämääräisemmin ”lukuisia brittejä” tai ”kokonaisia kansakuntia”.

Suremisesta muodostuu uutisoinnissa rituaali, jonka kohderyhmä on kahtiajakoinen. Surudiskurssin olemassaolo nykyisessä uutisoinnissa herättääkin kysymyksen siitä, että mihin tarvitsemme surun rituaaleja Dianan kuoleman osalta vielä 20 vuotta tapahtuneen jälkeen, kun surun ja järkytyksen olisi voinut kuvitella jo laantuvan vain onnellisten ja hyvien muistojen vaatimattomammaksi kertaamiseksi.

Diskurssit hyödyntävät muistelussa 20 vuoden takaista surua ja järkytystä, mutta kytkevät tapahtumat nykyaikaan ajatuksella uusien asioiden paljastumisesta ja salaisten tietojen tirkistelemisestä: ikään kuin uuden tiedon esilletuomisesta ja tuottamisesta. Tiedon uutuus jää kuitenkin tulkinnanvaraiseksi. Paljastaminen perustuu illuusion valta-asetelmasta, jossa annetaan ymmärtää, että mediainstituutiolla on hallussaan tietoa, jota muilla ei ole. Paljastusdiskurssi olettaa, että Dianaan liittyvässä muistamisessa on vielä aukkoja, jotka tulee täyttää. Erityisesti paljastus- ja tirkistelydiskurssi osoittautuvat diskursseiksi, joissa kollektiivinen muistaminen on isossa roolissa.

Tirkistelydiskurssin kautta lukija pääsee osaksi jotakin, jonka toimittaja auktoriteettina ja valta-asemassa olevana mediainstituution edustajana kertoo. Yleisö muistaa Dianaa siis toimittajan henkilökohtaisten kertomusten kautta. Toimittajien rooli kollektiivisen muistin agentteina konkretisoituu erityisesti juuri tässä diskurssissa. Huomioitavaa tirkistelydiskurssissa on se, että toimittajat voivat henkilökohtaisten näkemysten ja kokemustensa kautta raportoida ja muistella prinsessaa myös muista uutisista poiketen negatiiviseenkin sävyyn. Tosin negatiiviset kokemuksetkin kuitattiin lopulta ymmärtäväisesti.

Draama toimii myös muistelussa. Kontrastidiskurssissa Diana muistetaan ujona tavallisena naisena, jonka elämä muuttui dramaattisesti hänen tavattuaan prinssi Charlesin. Diana löysi onnen elämäänsä, mutta kuoli pian sen jälkeen traagisesti. Järkytysdiskurssissa ilmiötä muistetaan suurena sosiaalisena draamana, jonka merkityksellisyys ja dramaattisuus perustellaan riippumattomina pidettyjen asiantuntijoiden, kuten pelastushenkilökunnan, kautta

Diana muistetaan vuonna 2017 uhrina ja jopa sankarina. Uhriasema perustuu haluumme samastua ja luoda tunnesiteitä. Media kierrättää ja muistelee Dianan asemaa uhrina tehokkaasti. Diana muistetaan sankarillisena äitinä, jolla olisi ollut paljon annettavaa. Äitiyteen ja vanhemmuuteen vetoaminen ovat asioita, joihin useimmat meistä voivat luoda tunnesiteen. Näin ollen myös Dianan lapsia muistetaan uhreina, sillä he ovat kokeneet menetyksen kaikista läheisimmin. Uhridiskurssissa käy selvästi ilmi se, että medially on valtaa määrittää, miten asioista puhutaan, millaisina ne muistetaan ja millaisiin positioihin tarinan eri osapuolet ja yleisö asetetaan.

Selvää on, että media on ottanut Dianan tarinan kanssa muistelijan roolin itselleen. On toki ymmärrettävää, että yleensä kuoleman rituaaleihin liittyy vahvasti muistelurituuaaleja, jotta jäljelle jäänyt yhteisö kykenee selviytymään menetyksestä ja jatkamaan elämäänsä (Sumiala 2010, 132). Dianan muistelemisessa median voima kuitenkin perustuu myös kykyyn keskittää, muotoilla ja käyttää kulttuurisia resursseja. Media muistelee Dianaa symbolina ja kierrättää tätä symboliikkaa merkittävällä tavalla. Dianan muistelemisessa kyse ei kuitenkaan enää ole akuutista menetyksestä selviytymisestä tai elämän jatkamisen vaikeudesta. 20 vuotta kuoleman jälkeen muistelijan roolia on haastavaa niellä sellaisenaan vailla perusteluja.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Prinsessa Diana vuonna 2017 näyttää olevan Ilta-Sanomissa median muisteleva hahmo, jota muistetaan erittäin voimakkaasti kollektiivisesti ja journalistisesti aina tietyn väliajoin. Medialla on tapana tarttua aiheisiin, joiden katsotaan olevan merkityksellisiä, tunteita herättäviä ja kiinnostavia – jotta lehteä saadaan myytyä ja verkkosivuille kävijöitä. Juttujen halutaan luonnollisesti keräävän mahdollisimman paljon yleisöä ja lukijoita.

Dianan katsotaan siis olevan merkityksellinen ja tärkeä henkilö, jonka muistamiseen ollaan valmiita panostamaan 20 vuotta kuoleman jälkeenkin toivoen, että yleisö on edelleen kiinnostunut aiheesta. On kuitenkin syytä pohtia, että ovatko ihmiset kiinnostuneempia itse Dianasta, vai median muistelemasta Diana-ilmioistä. Aineistossani Dianan muistellaan saaneen aikanaan palstatilaa ”enemmän kuin toisen maailmansodan dramaattisimmat käänteet”. Väitteen paikkansapitävyyttä voi olla mahdotonta todistaa suuntaan tai toiseen, mutta kun media esittää sen meille Dianan kuoleman 20. vuosipäivän yhteydessä, se kertoo siitä, että Iso-Britannian kuolleen prinsessan muistaminen nostetaan maailmansodan rinnalle.

Vanhemmat nimesivät tyttövauvojaan Dianaksi synnytyslaitoksilla kilpaa. Prinsessan hautajaiset olivat ja ovat edelleen eräs maailman katsotuimmista tv-lähetyksistä. Palstatilaa kuolema sai enemmän kuin toisen maailmansodan dramaattisimmat käänteet. (Enqvist, IS, 31.8.)

Mitä enemmän Dianan tarinaa ja hänen henkilöahmoaan kierrätetään mediassa, sitä useampia tulkintoja hänestä ja hänen tarinastaan syntyy. Lähtökohta Dianan muistamiselle on kuitenkin se, että kuoleman ritualisointiin liittyy aina valtaa. Median rituaalinen valta ei kuitenkaan ole ehdotonta, sillä media ei voi pakottaa meitä toimimaan, lukemaan tai katsomaan kuolemauutisia. Media voi saada meidät

haluamaan toimia tietyllä tavalla, seuraamaan tiettyjä tapahtumia tai osallistumaan rituaaliseen toimintaan. (Sumiala 2014, 92.) Siksi onkin hyvä muistaa, että vaikka Diana näyttää ainakin Ilta-Sanomissa olevan hahmo, jota media itse aktiivisesti valitsee muistaa, on myös yleisöllä ainakin jonkinlainen aktiivinen rooli juttujen lukijoina ja kuluttajina.

En halua tutkimuksellani antaa ymmärtää, etteikö Dianan onnettomuus olisi ollut surullinen ja järkyttävä tapahtuma siinä missä kenen tahansa kuolemaan johtanut onnettomuus on, tai etteikö Diana olisi ollut lapsilleen maailman paras äiti siinä, missä lähes jokainen äiti on omille lapsilleen. Pyrkimykseni on ollut päinvastoin näiden asioiden tärkeyden takia päästä tarkemmin käsiksi siihen, miten nämä median rakentaman ja ylläpitämän Diana-ilmion diskurssit rakentuvat. Vaikka otteeni on ollut paikoin kriittinen, en ole tutkimuksen myötä muuttanut mieltäni Dianasta henkilökohtaisesti. Ymmärrän yleisön näkökulmasta edelleen, mihin tarpeeseen Dianasta kirjoitetaan, ja luen edelleenkin Dianaa muistelevia artikkeleja uteliaana ja asettuen tietoisesti minulle annettuihin positioihin.

Aikaisemmat tutkimustulokset kulttiasemaan nousseista julkisuuden henkilöistä ovat samassa linjassa omien tutkimustulosteni kanssa. Pauliina Toivanen on tutkinut Ilta-Sanomien rakentamia diskursseja Michael Jacksonin kuolemauutisointiin liittyen vuonna 2010. Hänen tutkimuksensa mukaan Ilta-Sanomien osallistuu kultin rakentamiseen verkkoteksteissään monin tavoin, muun muassa spekuloiden Michael Jacksonin kuolinsyillä, hautapaikalla, perinnönjaolla ja seksuaalisuudella. Spekulaatiot Jacksonin kuolinsyystä liittyvät myös kuolemattomuuteen sekä päättymättömään ja ratkaisemattomaan tarinaan. (Toivanen 2010, 92.)

Toivasen tuloksista on nähtävissä, että niillä on lukuisia yhtymäkohtia omaan tutkimukseeni: myös Ilta-Sanomien Diana-uutisoinnissa vuonna 2017 spekuloidiin prinsessan kuolinsyillä ja hautapaikalla. Teemat näkyivät selvästi ainakin paljastusdiskurssissa. Jokaisessa diskurssissa oli kuitenkin aikaisempaan tutkimukseen liittyen alituisesti läsnä ajatus päättymättömästä tarinasta, jota voidaan kierrättää jatkossakin. Diana ei ole siis missään nimessä ainoa kuolemattomaksi julistettu julkisuuden henkilö, joka on vuosien varrella Ilta-Sanomien sivuilla esiintynyt.

Anna Helena Nieminen on perehtynyt monarkian suosion ylä- ja alamäkiin vuoden 2009 pro gradussaan. Hänen tutkimuksensa yksi tulos oli, että brittien suhtautuminen Eurooppaan ja Amerikkaan ja muuhun maailmaan on negatiivista: jokaiseen hänen käsittelemäänsä monarkian kriisiin, kuten avioeroihin tai kruunusta luopumisiin, liittyi jollain lailla ei-brittiläinen henkilö tai valtio. Monarkian suosion huippukohtiin, kuten kruunajaisiin tai häihin, ei liittynyt ulkomaalastaustaisia henkilöitä. (Nieminen 2009, 79.) Niemisen tutkimustulos resonoi analysoimani kansadiskurssin kanssa, sillä myös Dianan sureminen ja kuoleman muistaminen esitettiin Ilta-Sanomien sivuilla tapahtuvan pääasiassa brittien kautta. Monarkian sisäänpäin kääntynyt luonne ja vankka institutionaalinen asema brittiläisten keskuudessa näkyy myös suomalaisessa iltapäivälehdessä.

Maaret Henrikssonin pro gradu -tutkimus Dianan kuoleman uutisoinnista suomalaisissa ja venäläisissä lehdissä osoitti, että ainoat selkeät kulttuurisista vaikutteista johtuvat erot Dianan kuolemaa uutisoineissa lehdissä olivat uutisten määrät ja pituudet sekä aikakauslehtien diskurssierot. Määrälliset erot selittyvät suomalaisen lehdistön taloudellisen pohjan paremmuudella verrattuna venäläiseen. Muutkin erot olivat selitettävissä journalistisilla käytännöillä, ei niinkään kulttuurisilla vaikutteilla. (Henriksson 1999, 75-76.) Dianan tarinan vetovoimaisuudelle etsittiin syitä myös Katri Lietsalan (1998) pro gradu -tutkielmassa, jossa hän selvitti yleisön parasosiaalisia suhteita julkimoihin, kuten Dianaan. Hän tuli tutkimuksessaan siihen tulokseen, että julkimoa on mahdollista käyttää eräänlaisena peilinä, joka heijastelee yksilölle kulloinkin tärkeitä asioita. Hänen haastattelemansa anoreksiasta kärsinyt tyttö ja eronnut nainen poimivat Dianan elämästä esiin sellaiset piirteet, jotka ovat yhdenmukaisia heidän omien kokemustensa kanssa. Samalla tavoin myös eräs anoppi vertasi omaa anoppi-miniä-suhdettaan kuningatar Elisabetin ja prinsessa Dianan suhteeseen. (Lietsala 1998, 72.)

Diana muistetaan yli kansallisten rajojen, ja hänen muistamisensa on monessa mielessä globaali ikoninen tapahtuma. Medialla on tapana käsitellä globaaleja ikonisista tapahtumia laajasti. Media tarttuu Dianan muistamiseen jatkuvasti ja muistaa Dianaa erityisesti rituaalisesti. Diana on vuosikymmeniä kestänyt

narratiivi, jonka muistaminen merkittävällä tavalla näyttää olevan normaali toimintatapa mediassa. Dianan kuolema ei ollut universaali tapahtuma, mutta Dianan kuoleman muistamisella on vahva jalansija globaalisti. Dianan muistaminen on globaalin ikonisen tapahtuman määrittelyn mukaisesti ikonisesti samankaltainen, sillä Dianan muistaminen muistuttaa alkuperäisestä tapahtumasta, mutta kytkeytyy laajempaan kuoleman muistamisen ja sen merkityksellistämisen rituaaleihin yhteiskunnassamme. Dianan muistaminen on ikonisesti tärkeää siksi, että Dianan muistaminen on suuri sosiaalinen draama, jota media ylläpitää. Siinä on pyhä ulottuvuus, sillä ihmiset haluavat lukea ja olla osa sitä: samalla he myös tekevät Dianan muistamisesta medialle arvokkaan kierrätettävän narratiivin. Dianan muistaminen on globaalisesti rituaalinen tapahtuma, johon kansainvälinen media tarttuu suomalaisen median seurattessa perässä.

Suuri kysymys on kuitenkin se, että kykeneekö sururituuaalien toistuva kierrätys mediassa enää tuottamaan yhteisön sisäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta, vai pitääkö kuoleman kierrätys yllä kyltymätöntä tuhon nälkää? (Sumiala 2010, 138). Vaikka median tapa kierrättää Dianan tarinaa vielä 20 vuotta hänen kuolemansa jälkeen ei aiheuttaisi varsinaista tuhoa, voiko sen sanoa pitävän kiinni tarpeettoman tiukasti menneisyydestä? Vai onko olemassa henkilöitä, joiden elämä ja kuolema todella ovat lunastaneet mediassa paikkansa kierrätyksen kohteina?

6.1. Itsereflektio

Tutkimus on antanut poikkeuksellisen kiinnostavan lähtökohdan tutkia omia valintojani journalistina. Johdantoluvussa kerroin aloittaneeni yhden kirjoittamani Dianaa muistelevan tekstin sanoilla *”onnettomuuspaikalle öiseen tunneliin 20 vuotta sitten saapunut pelastushenkilökunta ei tiennyt, että mustan Mercedes-Benzin takapenkillä ensiapua odotti prinsessa Diana”*.

Miksi päätin muistella Dianaa juuri tuohon sävyyn? Muistan kirjoittaneeni juttua myöhään illalla pitkän päivän päätteeksi. Olisiko tulos ollut toisenlainen, jos juttu olisi ollut työpäiväni ensimmäinen? Jos en olisi jo kirjoittaessani juttua ollut Dianan tarinaan ihastunut, olisinko valinnut noin dramaattista lähestymistapaa? Toisaalta kirjoitan ammatikseni, joten olisinko kuitenkin löytänyt hyvään tarinalliseen ilmaisuun sopivia draaman kaaria joka tapauksessa?

Sitä voimme vain arvailla. Pohdinta kuitenkin osoittaa tutkimuksen tekemisen haasteet ja hedelmällisyyden. Valintojemme taustoja voi olla liki mahdoton selvittää tyhjentävästi ainakaan pro gradu -tutkielman puitteissa. Toki se ei tämän tutkimuksen tarkoitus ollutkaan, mutta analysoidessani näin tarkkaan journalistisia tekstejä, tulee eteen väistämättä pohdintaa tutkimuksen tekemiseen liittyvistä haastavista piirteistä paikallistaakseni myös oman roolini journalistina ja kehittääkseni jatkossa työtapojani, tai ainakin onnistuakseni jatkossa tunnistamaan siihen liittyviä erityispiirteitä.

En usko tulosteni vääristyneen siitä, että puolet aineistosta on yhden toimittajan, Niina Enqvistin, kirjoittamia. Otsikointi ja tyyli ovat kuitenkin myös mediainstituutiollisia kysymyksiä, ja Ilta-Sanomien sivuilla julkaistut uutiset edustavat koko heidän brändiään tasavertaisesti. Kuten todettua, otsikoitakin mietitään usein toimituksessa yhdessä. Aiheiden valinnat saattavat olla lähtöisin kollegalta, esimieheltä tai toimittajalta itseltään. On siis mahdotonta jäljittää yksittäisten juttujen alkuperää, eikä siihen ole tarvettakaan. Lisäksi yksittäisen toimittajan juttujen määrällinen korostuminen suhteessa muihin johtuu myös siitä, että yksittäinen toimittaja lähti työmatkalle Lontooseen ja Pariisiin, josta haluttiin tehdä useita lyhyellä aikavälillä julkaistuja juttuja. Joskus on myös järkevä valinta keskittää jonkin aiheen asiantuntijuus tietylle ryhmälle tai yksittäiselle toimittajalle resurssien ja ajankäytön säästämiseksi.

Olen tarkastellut tutkimuksessani Dianaa koskevia diskursseja melko kriittiselläkin otteella. Olen yllättynyt, miten selkeitä kaavoja Dianan muistamiseen pelkästään Ilta-Sanomien viikon mittaisen ajanjakson verkkouutisista löytyy.

Tiedostan, että diskurssitutkimuksen kaltaisessa menetelmässä tuloksiin vaikuttaa moni asia. Jos olisin käynyt aineistoa läpi erilaisessa elämäntilanteessa tai täysin

aiheesta tietämättömänä, olisin saattanut ehkä löytää aineistosta lisääkin diskursseja. Jos olisin vanhempi tai elänyt silloin, kun Diana oli suuri ilmiö, olisivat tulkintani erilaisia. Toisaalta juuri tähän perustuu diskurssianalyysin hienous: tulokset ovat tekijänsä näköisiä ja näin ollen kertovat yhteiskunnastamme kaikki aivan yhtä lailla.

6.3. Milloin sanomme lopulliset hyvästit?

Dianan muistaminen on median ylläpitämä ilmiö. Dianan muistelemiseen osallistuvat ainakin jollain tavalla lähes kaikki mediat kansainvälisesti ja paikallisesti. Olisi poikkeuksellista, jos jokin valtakunnallinen media jättäisi kuoleman vuosipäivänä tarttumatta aiheeseen muiden medioiden ylläpitäessä Dianan muistelua. Toisaalta voidaan arvailla, huomaisiko yleisö kyseisen aiheen puuttumista päivittäisestä uutisrepertuaarista. Kyse ei kuitenkaan ole vain Suomen vastuusta kantaa harteillaan Dianan muistelun tai muistelemattomuuden viittaa, sillä Suomessakin tyyli muistaa Dianaa saa vaikutteita esimerkiksi juuri Iso-Britannian tabloid-lehdistöltä. Kyseessä on kansainvälinen ilmiö, jonka juuret ja vaikutukset ulottuvat laajalle.

Diana on median ylläpitämä hahmo, joten medialla on myös valta joko kierrättää ja muistaa Dianaa jatkossakin – tai hylätä aihe kokonaan. Mielenkiintoista on se, että kuoleman vuosipäivän jälkeen Ilta-Sanomien sivuille laskeutui täysi hiljaisuus Dianan osalta. 31.8. jälkeen Dianasta julkaistiin seuraavan kahden kuukauden aikana vain yksi hänestä kertova uutinen. Näyttää siis siltä, että kuoleman vuosipäivän jälkeen aiheen kiinnostavuus katosi nopeasti ja jää odottamaan taas uutta tuleamista. Helmikuussa 2018 tilanne näytti jatkuneen melko samankaltaisena: kuoleman vuosipäivän jälkeen haku Ilta-Sanomien sivuilla Dianan nimellä tuotti tuloksia 10 julkaisun verran, joista vain 7 koski suoraan Dianaa ja loput epäsuorasti esimerkiksi hänen veljentyttärensä uraa mallina.

Kun Dianan kuolemasta tuli kuluneeksi kymmenen vuotta vuonna 2007, uutisoitiin asiasta paljon maltillisemmin kuin nyt. Ilta-Sanomien verkkosivuilla julkaistiin tällöin elokuun aikana 12 julkaisua Dianaan ja hänen kuolemaansa liittyen - puolet vähemmän, kuin mitä Dianasta julkaistiin vain yhden viikon aikana nyt elokuussa 2017. Varsinaisena kuoleman vuosipäivänä kymmenen vuotta sitten Dianasta oli julkaistu vain yksi ainoa juttu, joka oli otsikoitu lyhyesti ja ytimekkäästi *“Prinssit mukana suunnittelemassa muistoseremoniaa”* (Ilta-Sanomat 31.8.2007).

Tällä perusteella Dianaa muistelevien juttujen määrä näyttää siis vain lisääntyneen, vaikka aikaa kuolemasta on kulunut puolet enemmän. Tässä painoarvoa on kuitenkin annettava sille tosiasialle, että verkkojulkaisemisen kulttuuri on muuttunut 10 vuodessa journalismin kentällä niin valtavasti, että nettijournalismin tekemisen tavat ovat mullistuneet peruuttamattomasti. Vuonna 2007 verkkojournalismi oli vielä monilta osin lapsenkengissä. Siksi nykyisen ja kymmenen vuoden takaisen Diana-uutisoinnin vertailemista ei välttämättä voida kaikilta osin suoraan tehdä.

Tästä huolimatta näen ilmiössä hedelmällisen jatkotutkimuksen paikan. Todistaako journalistisen sisällön ja määrän radikaali eriäväisyys sen, että Dianan hahmo on puhtaasti median hallitsema tuote, joka voidaan herättää eloon aina, kun se palvelee mediainstituution etua? Tai ainakin sen voi kuvitella liittyvän luultua kiinteämmin journalistisiin työtapoihin ja välineisiin, joiden kautta tuotamme sisältöä. Olisi kiinnostavaa tutkia, miten Dianan muistaminen on muuttunut nimenomaan saman julkaisun sisällä 10 vuoden aikana. Kiinnostavampaa siitä tekisi se, jos mukaan saisi aineistoa Dianan kuoleman 30-vuotispäivästä vuodelta 2027. Silloin meillä on käytössämme ehkä jokin verkkojulkaisemista kehittyneempi sovellus tai työmetodi. Miten se vaikuttaa Dianahahmon henkiinheräämiseen?

Diana on pidetty elossa mediassa 20 vuoden ajan enemmän tai vähemmän. Näyttää siltä, että aihe todella nousee ja laskee julkiseen keskusteluun aina säännöllisin väliajoin, kunnes katoaa jälleen verkon syövereihin. Kiinnostavaa on se, että koemme tarvetta muistaa Dianaa myös nykyaikaisten näkökulmien kautta. Itse kirjoittamassani julkaisussa pohditaan, että miten Diana olisi käyttäytynyt sosiaalisessa mediassa (Hapuli, IS, 27.8.2017). Tämän voi ajatella kertovan

tarpeestamme ymmärtää ilmiöitä, joihin meillä ei ole todellista kosketuspintaa. Ymmärryksemme ja muistamisemme perustuu jo olemassa olevaan, kierrätettyyn tietoon: loppu on vain arvailua.

Aineistooni kuuluvien uutisten kommenttikentissä Ilta-Sanomien verkkosivuilla yleisö on jakautunut kahtia Dianan muistamisen suhteen. Joidenkin mielestä Dianasta ei tarvitse enää kirjoittaa, kun taas osa reagoi edelleen voimakkaasti hänen muistamiseensa.

Eikö tämä ala pikkuhiljaa olla loppuunkäsitelty aihe?

Nimimerkki Nuunno, 31.8.2017

R.i.p kauniille Dianalle! Muistot vain jäi.

Nimimerkki Diandra, 31.8.2017

Nimimerkki Diandra tiivistää tutkimukseni perusajatuksen kommentissaan. Dianasta on jäljellä vain muistot, joita kukin meistä vaalii tai on vaalimatta. Jatkossa on mielenkiintoista seurata median tasapainottelua Dianan muistamisen ja yleisön kiinnostuksen suhteen. Milloin yleisö ei enää halua kuluttaa prinsessaa muistelevia journalistisia tuotoksia? Vai onko Dianan muistaminen erikoislaatuudessaan ja kansainvälisyydessään ilmiö, joka kestää aikaa paremmin kuin moni muu aihe?

Toisaalta ei ole varmaa, vaikuttaako yleisön kiinnostus marginaalisen viihdejournalistisen aiheen tiimoilta median päätökseen kirjoittaa tai olla kirjoittamatta aiheesta. Jos media haluaa pitää Dianaa hengissä, hän elää ikuisesti. En usko, että suomalainen media jättäisi tarttumatta Dianan muistamiseen 50 vuoden päästäkin, jos kansainväliset lehdet muistavat silloin Dianan vuosipäivää samaan tapaan kuin nyt.

Varmaa on kuitenkin se, että muistamisessa ja narratiivien kierrättämisessä tulee joskus raja vastaan. Uusia aiheita tai näkemyksiä on liki pakko kehittää vuosikymmenten kuluessa, jos Dianasta halutaan kirjoittaa ja häntä muistaa. Edes

nälkäisimmät kuninkaallisfanit eivät todennäköisesti voi vuosikymmeniä tyytyä samojen narratiivien lukemiseen.

Toisaalta Dianan perintö elää ja voi hyvin: hänen lapsensa, prinssi William, on tuleva kuningas, ja hänen toinen poikansa prinssi Harry nauttii suurta suosiota myöskin. Prinssi William vieraili äskettäin Suomessa, ja Ilta-Sanomat seurasi vierailua, ja uutisoi siitä erittäin tiiviisti. En usko, että suomalaiset mediat voivat ohittaa Iso-Britannian kaltaisen monarkian kuninkaallisia jatkossakaan. En myöskään usko, että prinsseistä voidaan puhua muistamatta Dianaa. Näin ollen Dianan muisto kulkee tulevan kuninkaan prinssi Williamin siipien suojassa. Tavalla tai toisella Diana siis elää ainakin lastensa erityislaatuisen aseman kautta pitkään, ja ehkä uudet narratiivit löytynevät tulevaisuudesta yhä vahvemmin jälkipolvien kautta.

Dianan, Iso-Britannian edesmenneen prinsessan, muistaminen on näyttäytynyt Ilta-Sanomissa moniulotteisena median valintana, jota ylläpidetään globaalisti kuoleman rituaalien ja kierrättämisen kautta. Dianan muistaminen näyttää vuonna 2017 surun kierrättämisellä, järkytyksen kertaamisella ja salaliittoteorioiden esiin nostamisella. Dianan muistamista pyritään päivittämään tarjoamalla jotakin uutta tietoa paljon kirjoitetusta aiheesta, kuten paljastusdiskurssi osoittaa, ja tieto tarjoillaan lukijalle hieman yllättävästikin Iso-Britannian kansalaisten näkökulmasta. Kaikkea Dianaan liittyvää muistamista pyritään dramatisoimaan, kuten kontrastidiskurssi osoittaa.

Analysoimani diskurssit kertovat kokonaisuudessaan, että Dianan muistaminen perustuu pitkälti itsestään selviin ja kyseenalaistamattomiin ajattelutapoihin, jotka ovat olemassa median vallan kautta ja osana sitä. Lisäksi on muistettava, että Dianan tarina on myynyt, ja tämä on tärkeä syy siihen, että aihe herätetään eloon nykyäänkin säännöllisin väliajoin.

Suomalainen yhteiskunta on melko kaukana monarkiasta ja kuninkaallisista: siksi Dianan muistamisen tarvetta suomalaisessa yhteiskunnassa on vaikea selittää muuta kuin toteamalla sen liittyvän Iso-Britannian asemaan tärkeänä valtiomahtina, ja median valintaan muistaa tätä tärkeäksi luokiteltua ilmiötä kansainvälisten julkaisujen vanavedessä. Dianan muistaminen Ilta-Sanomissa

kuoleman vuosipäivänä on kuitenkin perustellusti osa globaalia ilmiötä, joka asettaa suomalaisen lukijansa, ja tarinansa osapuolet melko tiukkoihin positioihin suhteessa siihen tapaan, jolla prinsessaa halutaan muistaa.

Voidaan siis todeta, että prinsessa Dianan tarinaa pidetään hengissä säännöllisesti myyviksi ja vetoaviksi todettujen diskurssien kautta. Kävimme läpi Dianan menehtymistä ja tarinaa hänen kuolemansa vuosipäivänä jo 20. kerran. Uskon, että Diana herätetään vielä useaan otteeseen eloon mediassa - jotta voimme sanoa edesmenneelle prinsessalle yhä uudelleen hyvästit.

Lähteet

- Anderson, Benedict (2007) *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino
- Amine, Laila & Beschea-Fache, Caroline (2012) Crossroads of Memory: Contexts, Agents, and Processes in a Global Age, *Culture, Theory and Critique*, 53:2, 99-109, DOI: 10.1080/14735784.2012.685580
- Bolter, J. D., & Grusin, R. (1999). *Remediation: Understanding new media*. Cambridge (Mass.): MIT Press.
- Couldry, N., & ebrary, I. (2003). *Media rituals: A critical approach*. New York, London: Routledge.
- Couldry, N. (1999). The place of media power: pilgrims and witnesses of the media age. Retrieved from <https://ebookcentral-proquest-com.helios.uta.fi>
- Dayan, D., & Katz, E. (1992). *Media events: The live broadcasting of history*. Cambridge (Mass.): Harvard University Press.
- Edy, Jill (1999). Journalistic uses of collective memory. *Journal of Communication*, 49(2), 71-85. doi: 10.1111/j.1460-2466.1999.tb02794.x
- Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino, 75-104.
- Katz, Elihu & Liebes, Tamara (2007). 'No More Peace!': How Disaster, Terror and War Have Upstaged Media Events. *International Journal Of Communication*, 1(1), 10. <http://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/44> Viitattu 5.3. 2018.

Kivioja, Pasi (2004) Alaston lööppi. Millaiset uutiset myyvät tabloid-lehtiä - ja miksi? Lähitarkastelussa Ilta-Sanomien lööpit, etusivut ja myyntiluvut vuonna 2002. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Luettavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-13045> Viitattu 5.3. 2018.

Kivioja, Pasi (2008) Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Väitöskirja: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos. Luettavissa. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7496-5>. Viitattu 5.3. 2018.

KTM (2017) syksy 2016/kevät 2017 lukijamäärät. Saatavissa <http://mediaauditfinland.fi/lukijamaarat/viimeisimmat-tulokset/> Viitattu 5.3. 2018.

Meyers, Oren (2007) Memory in Journalism and the Memory of Journalism: Israeli Journalists and the Constructed Legacy of "Haolam Hazeh.". *Journal Of Communication*, 57(4), 719-738. doi:10.1111/j.1460-2466.2007.00365.x

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Ruuskanen, Sauli (2010) Kuolema iltapäivällä. Postmoderni subjekti ja reaalinen iltapäiväjournalismissa. Väitöskirja: Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

Seppänen, Janne & Väliaverron, Esa (2012) Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino.

Sonnevend, J. (2017). Interruptions of time: The coverage of the missing malaysian plane MH370 and the concept of 'events' in media research. *Journalism*, 146488491668915. doi:10.1177/1464884916689154

Sonnevend, Julia (2016) *Stories without borders*. New York: Oxford University Press

Sonnevend, Julia (2017). Interruptions of time: The coverage of the missing malaysian plane MH370 and the concept of 'events' in media research. *Journalism*, 146488491668915. doi:10.1177/1464884916689154

Sumiala, J., & Ebscohost. (2012). *Media and ritual: Death, community, and everyday life*. Abingdon: Routledge.

Sparks, Colin (2000) The panic over tabloid news. Teoksessa Sparks, Colin & Tulloch, John. *Tabloid tales: Global debates over media standards*. Lanham: Rowman & Littlefield. s. 1-41.

Sumiala, Johanna (2010) *Median rituaalit: johdatus media-antropologiaan*. Tampere: Vastapaino

Sumiala, Johanna (2014) *Ritualising public death in the nordic media*. Teoksessa Christensen, D. R., & Sandvik, K. (2014). *Mediating and Remediating Death*. Farnham, Surrey: Routledge. s. 91-109.

Toivanen, Pauliina (2010) *Kuin kuolleista nousut. Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemautisointi kultin rakentajana*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.

Varis, Tuula (1989) *Vallan genealogia. Tutkimus Michel Foucault'n valtakäsityksistä*. Tampereen yliopisto: Poliitiikan tutkimuksen laitos. Rauhan- ja kehitystutkimuksen yksikkö. Tampere.

Zelizer, Barbie (2010). *About to Die: How News Images Move the Public*. Oxford: Oxford University Press.

Elektroniset lähteet:

Alderson, Andrews (26.9.2009) *The Telegraph*. Criticism of Queen after death of Diana 'hugely upset' Queen Mother.

<http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/diana/6234373/Criticism-of-Queen-after-death-of-Diana-hugely-upset-Queen-Mother.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Hovia syytetään salailusta: onko prinsessa Dianan hausta sittenkin tyhjä? Hautajaisöyön oudot tapahtumat käynnistivät sitkeät huhut. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005348647.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Prinsessa Dianan unelmien kesä sai järkyttävän lopun – näin kuolinilta eteni: Harry ja William katuvat viimeistä puhelua. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005347603.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist Niina (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Hyvästi, sydänten prinsessa! Dianan hautajaisista muodostui koko kansan surujuhla: ihmiset itkivät valtoimenaan ja pyörtyilivät kadulle. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005347329.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Britannia pysähtyi 20 vuotta sitten: Dianan kuolema syöpyi kansan mieliin – ”Suurin uutinen, joka on koskaan ollut”. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005346362.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Yksi lause teki Dianan veljestä kuninkaallisen perheen hylkiön – kuningatar Elisabet käski Williamin ja Harryn pysyä kaukana enostaan. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005347082.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Brittilehdistö villiintyi 19-vuotiaan Dianan läpikuultavasta hameesta – Charles tyrmistyi: ”Tiedän, että sinulla on upeat sääret, mutta...” <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005346890.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Margaret, 73, värjötteli 11 päivää kadulla nähdäkseen Williamin ja Catherinen – törsäsi omaisuuden muistoesineisiin: ”Tätä

menoa joudun kodittomaksi”. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005346623.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Salaiset nauhat paljastavat Dianan elämän suurimman tragedian: äiti jätti perheensä ja lähti miljonäärin matkaan. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005345890.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Skandaalidokumentti paljasti Dianan ja Charlesin kiusallisen ensikohtaamisen – prinssi vokotteli Dianan isosiskoa: ”Luoja, miten surullinen mies”. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005345775.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Dianan hautajaiset olivat traumaattiset nuorelle Harrylle ja Williamille – yleisö yritti repiä prinsejä syliinsä: ”Se oli sokeeraavaa”. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005345553.html> Viitattu 5.3. 2018.

Enqvist, Niina (26.8.2017) Ilta-Sanomat. 20 vuotta Dianan kuolemasta: tällaiset olivat sydänten prinsessan viimeiset hetket – katso video turmatunnelista. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005340836.html> Viitattu 5.3. 2018.

Hapuli, Noora (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Palomies järkyttyi Dianan turmayönä – kuuli prinsessan riipaisevat viimeiset sanat: ”Uskoin koko ajan, että hän selviää”. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005346967.html> Viitattu 5.3. 2018.

Ilta-Sanomat (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Arkistovideo: IS löysi Suomesta prinsessa Dianan ja hänen miesystävänsä kuherteluauton. <https://www.is.fi/autot/art-2000005347451.html> Viitattu 5.3. 2018.

Ilta-Sanomat (31.8.2007) Prinssit mukana suunnitelmassa muistoseremoniaa. Luettavissa <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000000083989.html> Viitattu 5.3. 2018.

Ilta-Sanomat (1.3.2017) Tutkimus: Ilta-Sanomat on edelleen Suomen suurin uutismedia. Saatavissa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005108188.html>
Viitattu 5.3. 2018.

Hapuli, Noora (27.8.2017) Ilta-Sanomat. Dianan astrologilta erikoinen lausunto: näin prinsessa olisi käyttäytynyt sosiaalisessa mediassa – ”Hän olisi rakastanut iPhonea ja Twitteriä”. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005342767.html> Viitattu 5.3. 2018.

Kantola, Iida (30.8.2017) Ilta-Sanomat. Koskettavat kuvat: britit kerääntyvät muistamaan prinsessa Dianaa – William ja Harry kunnioittivat äitiään kukilla ja lukivat fanien kirjeitä. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005346838.html>
Viitattu 5.3. 2018.

Lambert, Laura (6.9.2017) Daily Mail. Diana's funeral is still the most-watched live TV event ever: 31million tuned in to watch the ceremony 20 years ago today. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4856382/Diana-s-funeral-watched-live-TV-event-ever.html> Viitattu 5.3. 2018.

Manninen, Tea (28.8.2017) Ilta-Sanomat. Kuningatar Elisabet suojeli prinssi Harrya ja Williamia äärimmäisin keinoin – poisti näkyviltä jopa sanomalehdet: ”Emme tiedeet yhtään mitä tapahtui”. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005342791.html> Viitattu 5.3. 2018.

Makkonen, Nita (8.8.2017) Ilta-Sanomat. Huomenna tv:ssä: Diana-dokumentti tuo ilmi ennenkuulumattomia detaljeja – aiheutti valtavan skandaalin Britanniassa. <http://www.is.fi/viihde/art-2000005318140.html> Viitattu 5.3. 2018.

Makkonen, Nita (24.8.2017) Ilta-Sanomat. Prinssi Charles antoi Dianalle upean häälahjan – kiusallinen seikka paljastui: Camilla kantaa sitä ”salaan” rintamuksessaan. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005339389.html>
Viitattu 5.3. 2018.

Ollikainen, Tarja (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Illalla tv:ssä: Prinsessa Dianan kuoleman ympärillä pyörivät salaliittoteoriat: Kuningashuoneen osuus, sokeuttava laser... <https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000005347610.html> Viitattu 5.3. 2018.

Ollikainen, Tarja (29.8.2017) Ilta-Sanomat. Illalla tv:ssä: Harry ja William muistelevat Dianaa uutuuksidokumentissa: ”Ei voi kyyneleittä katsoa”.
<https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000005343784.html> Viitattu 5.3. 2018.

Ruohisto, Wilma (28.8.2017) Ilta-Sanomat. Tällainen oli Elisabetin ja Tony Blairin salattu keskustelu – paljastaa, mistä kuningatar oli Dianan kuolemassa eniten huolissaan. <https://www.is.fi/viihde/art-2000005343292.html> Viitattu 5.3. 2018.

Ruohisto, Wilma (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Dianan kuolemasta 20 vuotta – Seuraa suoraa lähetystä Kensingtonin palatsilta! <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005347234.html> Viitattu 5.3. 2018.

Tainola, Rita (31.8.2017) Ilta-Sanomat. Dianan kuolemasta tänään 20 vuotta: Rita Tainola tapasi nuoren prinsessan – tällainen kansan hurmannut sydänten kuningatar todellisuudessa oli. <https://www.is.fi/kuninkaalliset/art-2000005347071.html> Viitattu 5.3. 2018.

Varjus, Seppo (16.9.2015) Ilta-Sanomat: Ilta-Sanomat on Suomen suurin uutismedia <http://www.is.fi/kotimaa/art-2000000993708.html> Viitattu 5.3. 2018.